

# รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

การศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาหัตถกรรมท้องถิ่น  
และการตลาด ในพื้นที่โครงการหลวง :  
กรณีศึกษาผ้าทอชาติพันธุ์ลานู่

โดย

ธัญญา พรหมบุรณย์

วิสุทธร จิตอารี

คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่



สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)

Highland Research and Development Institute (Public Organization)

เสนอต่อ

สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)

มกราคม 2550



## บทคัดย่อ

“การศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาหัตถกรรมท้องถิ่นและการตลาด ในพื้นที่โครงการหลวง : กรณีศึกษาผ้าทอชาติพันธุ์ลาหู่” ฉบับนี้ มุ่งเน้นศึกษาในเชิงลึกเฉพาะในส่วนของชาติพันธุ์ลาหู่ หมู่บ้านผาใต้ ตำบลท่าตอน อำเภอแม่ฮาด จังหวัดเชียงใหม่ พื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหมอกจ๋าม และหมู่บ้านหนองเขียว ตำบลเมืองนะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ พื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองเขียว

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับทัศนคติ ความต้องการ ของชาติพันธุ์ลาหู่ ที่มีต่อการผลิตผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเชิงวัฒนธรรมเฉพาะผ้าทอ ในด้านความสามารถในการผลิต ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการ ตลอดจนวิเคราะห์โอกาสทางการตลาดของผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเชิงวัฒนธรรม สำหรับตลาดระดับบน พร้อมทั้งเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาตลาดของผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเชิงวัฒนธรรม สำหรับตลาดปัจจุบัน และตลาดระดับบน ข้อมูลในการศึกษาได้มาจากแหล่งต่างๆ และการสัมภาษณ์เชิงลึกเจ้าหน้าที่ของมูลนิธิโครงการหลวง และผู้ผลิตลาหู่ที่บ้านผาใต้และบ้านหนองเขียว จำนวน 17 คน และมีการสัมภาษณ์แบบกลุ่ม และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา

### ผลการศึกษา พบว่า

1. ชาวลาหู่กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาเป็นลาหู่ดำ (Lahu Na) ส่วนใหญ่เห็นว่า การทำหัตถกรรมเป็นสิ่งที่ดี และน่าภาคภูมิใจ เป็นรายได้เสริมโดยใช้เวลาที่ว่างจากการเกษตร และได้สืบทอดกรรมวิธีการทอผ้า ทั้งนี้ผู้หญิงลาหู่จะถ่ายทอดงานหัตถกรรมให้กับลูกสาว แต่ก็ขึ้นกับความสนใจของแต่ละคนด้วย ผู้ผลิตเห็นว่าเด็กในปัจจุบันนี้ไม่ค่อยสนใจงานหัตถกรรม ผู้ผลิตมีความต้องการความช่วยเหลือด้านเงินทุน และ อยากให้มีตลาดที่รองรับแน่นอน

ส่วนในประเด็นของการมาส่งเสริมให้ผลิต ลักษณะงานฝีมือที่ใช้เวลาในการทำงาน แต่ให้ราคาสูงกว่างานทั่วไป ก็อยากจะทำ จะได้ไม่ต้องหาตลาดเอง ยินดีสอนกรรมวิธีการทอผ้าในปัจจุบันให้กับคนอื่น คาดหวังอยากให้คนภายนอกรู้จักสินค้าของชาวลาหู่มากยิ่งขึ้น ผู้ผลิตที่บ้านหนองเขียวอยากมีการตั้งกลุ่มขึ้นมา เพื่อจะได้ผลิตสินค้าออกขายเพิ่มมากขึ้น และไม่กลัวที่จะทำคนเดียว กลัวทำไม่ได้



2. ศักยภาพในการผลิต ชาวลาหู่ทอผ้าเป็นเกือบทุกหลังคาเรือน มีกรรมวิธีทอผ้าแบบกี่เอว กว้าง 4.5 นิ้ว กลุ่มผาได้เป็นกลุ่มที่ค่อนข้างมีศักยภาพสูง เนื่องจากมีผู้นำที่มีความสามารถ ความคิด กว้างไกล รักงานหัตถกรรม เชี่ยวชาญในด้านการตัดเย็บและเป็นคนสำคัญในถ่ายทอดการตัดเย็บ ให้กับสมาชิก ส่วนกลุ่มบ้านหนองเขียวยังมีศักยภาพการผลิตน้อย เนื่องจากไม่มีการจัดตั้งกลุ่มใน ปัจจุบันเหมือนกับในอดีตที่เคยมีมา กลุ่มในอดีตได้ก่อตั้งและเลิกเมื่อประมาณ 5 ปีที่ผ่านมา เนื่องจากความไม่แน่นอนของตลาด การผลิตของสองกลุ่มมีผลผลิตไม่แน่นอนกำหนดไม่ได้ แต่ หากมีคนสั่งซื้อก็สามารถผลิตให้ได้

ส่วนในประเด็นการผลิตเชิงวัฒนธรรมนั้น ผลิตภัณฑ์รูปแบบดั้งเดิมก็จะเป็นขำทำไว้เพื่อ ใช้เองมากกว่าขาย โดยมีการทอสายขำ และดบแต่งตัวกระเป๋าคอนผ้ามาเย็บต่อกันเป็นรูป 3 เหลี่ยมหรือ 4 เหลี่ยม เป็นลักษณะเฉพาะของชนเผ่า ลายเย็บดั้งเดิม ได้แก่ ลายเขียวหมา ลาย ตาเดียว และลาย 2 ตา เป็นต้น ผู้ผลิตไม่ทราบหรือสามารถบอกเล่าเรื่องราวของชิ้นงานได้ เนื่องจากไม่มีการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น นอกจากนี้ ลวดลายการทอผ้าในปัจจุบัน ผู้ผลิตได้มีการ ประยุกต์ลายใหม่ ๆ ที่คิดขึ้นเองหรือเห็นลายของชนเผ่าอื่นแล้วนำมาประยุกต์ เช่น ลีซอ ลาย ปัจจุบันจะปนทั้งลายเก่า ลายใหม่

3. ปัญหาด้านการผลิต ได้แก่ กลุ่มบ้านผาได้เห็นว่า มีปัญหาเงินทุนในการซื้อวัตถุดิบไม่เพียงพอ ไม่มีทุนหมุนเวียนโดยเฉพาะช่วงว่างจากการเกษตร อยากได้เงินทุนมาลงทุนซื้อวัตถุดิบเพื่อผลิต ชิ้นงาน สำหรับเก็บไว้ขายให้กับนักท่องเที่ยวที่มีจำนวนมากในช่วงหน้าหนาวจึงทำให้เสียโอกาส สำหรับผู้ผลิตบ้านหนองเขียวเห็นว่าปัญหาที่สำคัญ คือ ด้านตลาดไม่แน่นอน ทำแล้วขายไม่ได้ ต้นทุนวัตถุดิบแพง และ ระยะเวลาที่พอค่าที่รับซื้อไม่มีเงินสดจ่าย จึงทำให้หลายคนเลิกผลิตเพื่อขาย เนื่องจากคิดว่าไม่คุ้มที่จะทำ

ปัญหาด้านการบริหารจัดการ ปัญหาของกลุ่มบ้านผาได้ คือไม่มีกองทุนเพียงพอ เนื่องจาก ต้องนำเงินไปลงทุนหมุนเวียนเพื่อซื้อวัตถุดิบของกลุ่มและสำรองวัตถุดิบให้กับสมาชิกด้วย โดยมิ การจ่ายเงินโดยคิดดอกเบี้ยเล็กน้อย

4. ด้านการตลาดพบว่า กลุ่มบ้านผาได้ จะมีกรรมวิธีการทอผ้าแบบกี่เอว แล้วนำผ้าทอมา ตัดเย็บเป็นรูปแบบต่าง ๆ หรือมีการปักเย็บดบแต่งสินค้า เช่น ที่ห้อยขวน้ำ กระเป๋าสตางค์ กระเป๋าใส่เครื่องสำอาง และ หมวก เป็นต้น และก็ยังทำแบบดั้งเดิมด้วยเพื่อขายให้กับ นักท่องเที่ยวตามจุดท่าเรือล่องไปจังหวัดเชียงรายใกล้ ๆ หมู่บ้าน แต่ตลาดไม่แน่นอน มักขึ้นกับ นักท่องเที่ยวที่มา และมีการผลิตตามคำสั่งซื้อ โดยแบ่งงานกันทำในกลุ่มสมาชิก สำหรับผู้ผลิตบ้าน ผาได้รูปแบบสินค้าในปัจจุบันจะไม่หลากหลายเหมือนในอดีตที่มีการแปรรูปสินค้าหลากหลายเพื่อ ส่งขายให้ร้านหัตถกรรมชาวเขาในจังหวัดเชียงใหม่ ในระยะหลังมีปัญหาตลาดและเลิกผลิตเพื่อส่ง



ปัจจุบันผู้ผลิตจะทอเพียงผ้าผืนและส่งขายให้กับพ่อค้าชาวสี่ซอยขายเป็นเมตร แต่ก็ยังมีการทอผ้าแบบดั้งเดิมหากมีผู้สั่งซื้อ

ข้อเสนอแนะจากการศึกษา ผู้วิจัยเห็นว่าผลิตภัณฑ์ผ้าทอของลานูที่น่าจะได้รับการส่งเสริมและนำเข้าสู่ตลาดระดับบนได้ยังไม่มี เนื่องจากยังขาดเรื่องราวเชิงวัฒนธรรม เอกหลักฐานที่โดดเด่นในรูปแบบของสินค้า รวมทั้งลวดลายที่มีอยู่ได้ถูกผสมผสานกับลวดลายชนเผ่าอื่น แต่กรรมวิธีการเย็บผ้าโดยใช้ผ้าสีเหลี่ยมผืนเล็ก ๆ มาต่อกันเพื่อทำเป็นลวดลายคดโค้งขึ้นงาน ซึ่งเป็นวิธีการที่ยากและต้องใช้ฝีมือความชำนาญ และประณีต เป็นเอกลักษณ์ของชนเผ่าลานูที่น่าสนใจ หากมีการนำมาประยุกต์กับสินค้ารูปแบบต่าง ๆ และได้รับการออกแบบให้เหมาะสมกับชิ้นงานและส่งเสริมด้านการตลาดได้ในระยะต่อไป

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่  
Copyright© by Chiang Mai University  
All rights reserved

## คำนำ

“การศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาหัตถกรรมท้องถิ่นและการตลาด ในพื้นที่โครงการหลวง : กรณีศึกษาผ้าทอชาติพันธุ์ลื้อ” มีขอบเขตพื้นที่ศึกษาหมู่บ้านผาใต้ ตำบลท่าตอน อำเภอแม่ฮาด จังหวัดเชียงใหม่ พื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหมอกจ๋าม และหมู่บ้านหนองเขียว ตำบลเมืองนะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ งานวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการ “การศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาหัตถกรรมท้องถิ่นและการตลาด ในพื้นที่โครงการหลวง” ทำการศึกษาโดยเน้นชาติพันธุ์ต่างๆ 10 ชาติพันธุ์เป็นตัวแปรหลัก ได้แก่ ไทใหญ่ กะเหรี่ยง เมียนมา ละโว้ ลัวะ ลื้อ ปะหล่อง มูเซอ อีเก้อ และ ลีซอ ที่อาศัยอยู่ในแหล่งผลิตหลักของพื้นที่โครงการหลวง

การศึกษานี้สำเร็จลงได้ด้วยความช่วยเหลือและความร่วมมือจากหลายฝ่าย คณะผู้วิจัยขอขอบคุณสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ที่ได้ให้ทุนสนับสนุนในการศึกษาวิจัย ขอขอบคุณคุณมานพ กองเงิน หัวหน้าศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหมอกจ๋าม และคุณภาณุมาศ ทองกระจ่าง หัวหน้าศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองเขียวที่ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูล คุณสุทัศน์ บุญเป็ง เจ้าหน้าที่ท่องเที่ยวศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหมอกจ๋าม และ คุณเปรมฤทัย เสมอเชื้อ เจ้าหน้าที่ท่องเที่ยวศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองเขียว และคุณเกษมศรี คล่องกระโจนศิริ เจ้าหน้าที่ฝ่ายส่งเสริมพืชไร่ศูนย์ฯ หนองเขียว ที่ให้ข้อมูลและประสานงานในพื้นที่แล้ว และความช่วยเหลือในด้านอื่นๆ ในขณะที่คณะผู้วิจัยปฏิบัติงานในพื้นที่ ตลอดจนคุณวาสนา เพท่าย คุณสาวิตรี จำรัส เจ้าหน้าที่ฝ่ายหัตถกรรม มูลนิธิโครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ ที่ให้ข้อมูลและช่วยประสานติดต่อเจ้าหน้าที่ในพื้นที่ศึกษา

ขอขอบคุณ คุณอุตร สดสม และ คุณอังคณา ราชนิยม คุณองอาจ เลี้ยงพันธุ์สกุล นักศึกษาปริญญาโท มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่ช่วยสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ศึกษา

การศึกษานี้จะสำเร็จได้หากไม่ได้รับความร่วมมือจากผู้ผลิตในพื้นที่ศึกษา ทั้งนี้คณะผู้วิจัยขอขอบคุณผู้ใหญ่นานา ผาใต้ ศูนย์ฯ หมอกจ๋าม นายเสหละ ลิโป้ ที่ให้ข้อมูลและผู้ผลิตชาวหมู่บ้านผาใต้ ได้แก่ นางนาคู จะเผาะ นางปทุมพร จะนุ นางกาญจนา จะโป นางนาที จะหือ นางนายอ จะมู นางลือ จะเชอ รวมทั้งผู้ผลิตชาวหมู่บ้านหนองเขียว ศูนย์ฯ หนองเขียว ได้แก่ นางนารา แสงติ นางอัญญา หมิ่นคำ นางนาอู จะวอ นางนอมิ แสงติ และนางแฮแซ หมิ่นคำ ที่สละเวลาอันมีค่าในการให้สัมภาษณ์เพื่อการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ด้วยดี

นักวิจัยโครงการฯ

มกราคม 2550

ผ้าทอชาติพันธุ์ลื้อ

## สารบัญ

|                                                                  | หน้า |
|------------------------------------------------------------------|------|
| บทคัดย่อ                                                         | ก    |
| คำนำ                                                             | ง    |
| สารบัญ                                                           | จ    |
| สารบัญรูปภาพหรือผังภาพ                                           | ช    |
| <b>บทที่ 1 บทนำ</b>                                              | 1    |
| หลักการและเหตุผล                                                 | 1    |
| วัตถุประสงค์ของการศึกษา                                          | 2    |
| แนวคิดในการศึกษา                                                 | 3    |
| ขอบเขตการศึกษา                                                   | 8    |
| วิธีการศึกษา                                                     | 9    |
| <b>บทที่ 2 ประวัติความเป็นมาของชาติพันธุ์ลื้อ</b>                | 13   |
| ความเป็นมาของชาติพันธุ์ลื้อ                                      | 13   |
| ประชากร เศรษฐกิจสังคม และการปกครอง                               | 15   |
| วัฒนธรรม ประเพณี                                                 | 19   |
| <b>บทที่ 3 ผลการศึกษา</b>                                        | 35   |
| หัตถกรรมผ้าทอลื้อในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหมอกจ๋าม          | 35   |
| ประวัติความเป็นมาและข้อมูลทั่วไปของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหมอกจ๋าม | 35   |
| ข้อมูลด้านเศรษฐกิจสังคมบ้านผาใต้                                 | 36   |
| ผลการศึกษา                                                       | 37   |
| ผลิตภัณฑ์                                                        | 37   |
| ขั้นตอนการผลิต                                                   | 40   |
| แหล่งวัตถุดิบ                                                    | 41   |
| ช่วงเวลาในการผลิต                                                | 43   |
| รูปแบบผลิตภัณฑ์และเรื่องราวทางวัฒนธรรม                           | 44   |
| การบริหารจัดการและการกำหนดราคา                                   | 48   |

|                                                                        |    |
|------------------------------------------------------------------------|----|
| การตลาดด้านแหล่งจำหน่ายผลิตภัณฑ์                                       | 50 |
| ปัญหาด้านการผลิตและการตลาด                                             | 51 |
| ความคาดหวังและความต้องการ                                              | 51 |
| ทัศนคติต่อการผลิตงานหัตถกรรม                                           | 52 |
| หัตถกรรมผ้าทอลายในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองเขียว                | 52 |
| ประวัติความเป็นมาและข้อมูลทั่วไปของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองเขียว      | 52 |
| ข้อมูลด้านเศรษฐกิจสังคมของหมู่บ้านหนองเขียว                            | 53 |
| ผลิตภัณฑ์                                                              | 55 |
| ขั้นตอนการผลิต                                                         | 58 |
| แหล่งวัตถุดิบ                                                          | 58 |
| ช่วงเวลาในการผลิต                                                      | 59 |
| รูปแบบผลิตภัณฑ์และเรื่องราวทางวัฒนธรรม                                 | 60 |
| การบริหารจัดการและการกำหนดราคา                                         | 61 |
| การตลาดด้านแหล่งจำหน่ายผลิตภัณฑ์                                       | 62 |
| ปัญหาด้านการผลิตและการตลาด                                             | 62 |
| ความคาดหวังและความต้องการ                                              | 63 |
| ทัศนคติต่อการผลิตงานหัตถกรรม                                           | 63 |
| <b>บทที่ 4</b> สรุป วิเคราะห์ และ ข้อเสนอแนะ                           | 63 |
| สรุปผลการศึกษาชาติพันธุ์ลุ่มพื้นที่ศึกษาศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหมอกจ๋าม  | 65 |
| ทัศนคติต่อการผลิตงานฝีมือเชิงวัฒนธรรม                                  | 65 |
| ความคาดหวังและความต้องการ                                              | 65 |
| ศักยภาพในการผลิต                                                       | 66 |
| การตลาด                                                                | 66 |
| ปัญหาด้านการผลิตและการตลาด                                             | 68 |
| การวิเคราะห์โอกาสทางการตลาดสำหรับกลุ่มผ้าทอลายบ้านผาใต้                | 69 |
| ข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาตลาดสำหรับกลุ่มผ้าทอลายบ้านผาใต้             | 70 |
| สรุปผลการศึกษาชาติพันธุ์ลุ่มพื้นที่ศึกษาศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองเขียว | 72 |
| ทัศนคติต่อการผลิตงานฝีมือเชิงวัฒนธรรม                                  | 72 |
| ความคาดหวังและความต้องการ                                              | 72 |
| ศักยภาพในการผลิต                                                       | 72 |

|                                                                   |    |
|-------------------------------------------------------------------|----|
| การตลาด                                                           | 73 |
| ปัญหาด้านการผลิตและการตลาด                                        | 74 |
| การวิเคราะห์โอกาสทางการตลาดสำหรับกลุ่มผ้าทอลำห้วยบ้านหนองเขียว    | 75 |
| ข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาตลาดสำหรับกลุ่มผ้าทอลำห้วยบ้านหนองเขียว | 76 |
| บรรณานุกรม                                                        | 78 |
| ภาคผนวก                                                           | 83 |
| ภาคผนวก ก – แบบสัมภาษณ์หัวหน้าศูนย์                               | 84 |
| ภาคผนวก ข – แบบสัมภาษณ์ หัวหน้ากลุ่ม/ผู้รู้/ผู้ส่งเสริม           | 87 |
| ภาคผนวก ค – แบบสัมภาษณ์ ผู้ผลิต                                   | 92 |
| ภาคผนวก ง – ประวัตินักวิจัย                                       | 97 |

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่  
Copyright© by Chiang Mai University  
All rights reserved



## สารบัญรูปภาพหรือผังภาพ

| รูปที่ |                                                                                                                             | หน้า |
|--------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------|
| 2-1    | ลักษณะบ้านเรือนแบบดั้งเดิมของชาวลานู                                                                                        | 18   |
| 2-2    | ลักษณะบ้านเรือนของชาวลานูศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองเขียว อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่ มีการเปลี่ยนแปลงจากเดิม                      | 19   |
| 2-3    | ชุดแต่งกายหญิงชาวลานูดำแบบดั้งเดิม                                                                                          | 21   |
| 2-4    | ชาวชุดผู้ชายชาวลานูดำ หมูบ้านผาใต้ ต.ท่าตอน อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่, 2549                                                    | 21   |
| 2-5    | ชุดแต่งงานสมัยก่อนของชาวลานูดำบ้านผาใต้ อำเภอแม่ฮาด จ.เชียงใหม่                                                             | 26   |
| 2-6    | ต้นวอและการเล่นลูกข่างในช่วงประเพณีปีใหม่ชาวลานู                                                                            | 29   |
| 2-7    | การเต้นจะเกีชาวลานูเพื่อฉลองปีใหม่                                                                                          | 32   |
| 2-8    | ลักษณะลูกข่างชาวลานู                                                                                                        | 32   |
| 2-9    | การเป่าแคนของชาวลานู                                                                                                        | 33   |
| 3-1    | สภาพหมู่บ้านผาใต้ ต.ท่าตอน และทำลองเรือภายในหมู่บ้านไปจังหวัดเชียงราย                                                       | 38   |
| 3-2    | ผลิตภัณฑ์กลุ่มหัตถกรรมบ้านผาใต้ ต.ท่าตอน อ.แม่ฮาด จ.เชียงใหม่                                                               | 39   |
| 3-3    | ย่ามลายกะจู้ตา หรือลายรูตะกร้าของชาวลานูดำบ้านผาใต้                                                                         | 40   |
| 3-4    | ผ้าทอลายผะกะแฉ่แปรรูปเป็นกระเป๋าสตางค์ (ลายประยุกต์จากลือขอ)                                                                | 40   |
| 3-5    | อุปกรณ์ที่ใช้ในการทอผ้าของชาวลานู                                                                                           | 41   |
| 3-6    | การตัดเย็บหมวกของชาวลานูเป็นลายประยุกต์จากลือขอขายให้นักท่องเที่ยว                                                          | 44   |
| 3-7    | ผ้าทอแปรรูปเป็นกระเป๋าเครื่องสำอางและที่ห้อยขวน้ำ                                                                           | 44   |
| 3-8    | ย่ามทอลายดั้งเดิมลายดาว ลายดอกคริสมาสต์ และย่ามตัดเย็บแบบชาวลานูบ้านผาใต้                                                   | 46   |
| 3-9    | การนำเศษผ้ามาตัดเป็นชิ้นเล็ก ๆ และนำมาปักเย็บเป็นลวดลายต่าง ๆ บนตัวกระเป๋า มีการทอสายย่ามจากกี่เอวนำมาเย็บประกอบกันเป็นย่าม | 47   |
| 3-10   | ภาพถ่ายปักของผู้ชายและผู้หญิงเป็นรูปต่าง ๆ ของชาวลานู                                                                       | 48   |
| 3-11   | เสื้อและกางเกงผู้ชายชาวลานูดำมีการปักตกแต่งขอบขากางเกงบ้านผาใต้                                                             | 49   |
| 3-12   | เสื้อของผู้หญิงชาวลานูดำประยุกต์และตกแต่งด้วยการปักเย็บบ้านผาใต้                                                            | 49   |
| 3-13   | ประธานและรองประธานกลุ่มทอผ้าบ้านผาใต้                                                                                       | 50   |

|      |                                                                                                                                     |    |
|------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| 3-14 | สภาพพื้นที่การเกษตรของชาวบ้านหนองเขียว เช่น ข้าวไร่ ถั่วลิสง อะโวคาโด และไม้ผล                                                      | 55 |
| 3-15 | สัมภาษณ์ชาวบ้านหนองเขียว เมื่อวันที่ 10 สิงหาคม 2549                                                                                | 56 |
| 3-16 | รูปแบบสินค้าต่าง ๆ ที่ทางกลุ่มเคยผลิตส่งให้กับหัตถกรรมชาวเขา ถิ่นมา จากหนังสือตัวอย่างที่สินค้าทางร้านหัตถกรรมชาวเขาให้กับทางกลุ่มฯ | 58 |
| 3-17 | ผ้าทอเป็นผืนหน้าแคบ ขนาดความกว้าง 4.5 นิ้ว ตามคำสั่งซื้อพ่อค้าชาวลิซอ                                                               | 59 |
| 3-18 | อุปกรณ์ที่ใช้ในการทอผ้าของชาวลาหู่บ้านหนองเขียวเหมือนกับบ้านผาไต้                                                                   | 60 |
| 3-19 | ย่านแบบดั้งเดิมของชาวลาหู่บ้านหนองเขียว                                                                                             | 62 |
| 3-20 | ผ้าทอลายคริสมาสต์ทำส่งให้กับร้านหัตถกรรมชาวเขา และย่านลายดาวเป็น ลายดั้งเดิมลาหู่                                                   | 63 |
| 4-1  | ช่องทางการจำหน่ายสินค้าบ้านผาไต้                                                                                                    | 70 |
| 4-2  | ช่องทางการจำหน่ายสินค้าบ้านหนองเขียว                                                                                                | 77 |

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่  
Copyright© by Chiang Mai University  
All rights reserved

## บทที่ 1

### บทนำ

#### หลักการและเหตุผล

โครงการหลวงเป็นโครงการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งขึ้นเป็นโครงการส่วนพระองค์เมื่อปี พ.ศ. 2512 โดยมีพระราชประสงค์ให้กลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยบนภูเขาและที่สูงต่างๆ ในภาคเหนือเลิกการปลูกฝิ่นและทำไร่เลื่อนลอย อันเป็นสาเหตุสำคัญของ การบุกรุกทำลายป่าต้นน้ำลำธาร ต่อมาในปี พ.ศ. 2535 ได้โปรดเกล้าฯ พระราชทานให้โครงการ หลวงเปลี่ยนสถานภาพเป็นมูลนิธิโครงการหลวง มีขอบเขตการดำเนินงานอย่างกว้างขวางทั้งการ ศึกษาวิจัยส่งเสริมเผยแพร่และฝึกอบรมเจ้าหน้าที่และเกษตรกรกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่โดยรอบ พื้นที่โครงการฯ ปัจจุบันสถานีวิจัยและศูนย์พัฒนาโครงการหลวงมีทั้งสิ้น 36 แห่ง กระจายอยู่ใน พื้นที่ 5 จังหวัดภาคเหนือตอนบน และได้ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพทั้งภาคเกษตรและนอกภาค เกษตร เพื่อพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ให้มีความเป็นอยู่อย่างพอเพียง

การส่งเสริมนอกภาคเกษตรที่สำคัญคือ งานหัตถกรรมท้องถิ่น ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ประจำ ชาติพันธุ์ และสืบทอดกันมาเป็นระยะเวลานาน มีรูปแบบที่หลากหลาย เช่น เครื่องแต่งกาย เครื่องประดับ เครื่องใช้ต่างๆ ซึ่งบ่งบอกถึงความเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของ กลุ่มชาติพันธุ์ ในระยะแรก เกษตรกรได้ผลิตงานหัตถกรรมไว้ใช้ในครัวเรือน ไม่ว่าจะเป็นการทอ ผ้า ปักผ้า จักสาน และการตีเครื่องเงิน ฯลฯ โดยใช้เวลาวางจากอาชีพเกษตร โดยเฉพาะในช่วง ฤดูแล้ง และเมื่อมีการผลิตเพิ่มขึ้น เริ่มจำหน่ายภายในชุมชน ทำให้ได้มีรายได้เสริมนอกจากอาชีพ เกษตร และสำนักงานพัฒนาเกษตรที่สูงได้ร่วมกับโครงการหัตถกรรม มูลนิธิโครงการหลวง เข้า ไปส่งเสริมงานฝีมือหัตถกรรมในด้านการผลิต รูปแบบ คุณภาพผลิตภัณฑ์ เพื่อพัฒนาคุณภาพและ รูปแบบของสินค้าให้มีช่องทางการตลาดที่กว้างขวางมากขึ้น แต่จากการดำเนินงานที่ผ่านมา ยัง ประสบปัญหาทางด้านคุณภาพของงานและช่องทางในการจำหน่าย ทำให้ไม่สามารถสร้างยอดขาย ให้แก่กลุ่มชาติพันธุ์ได้มากนัก

การศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาหัตถกรรมท้องถิ่นและการตลาด ในพื้นที่โครงการ หลวง มุ่งเน้นไปยังผลิตภัณฑ์หัตถกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ที่น่าจะมีโอกาสสูงได้แก่ ผลิตภัณฑ์ ประเภทผ้าและเครื่องเงิน โดยงานหัตถกรรมเป็นเอกลักษณ์ประจำชาติพันธุ์ มีรูปแบบที่

หลากหลาย บ่งบอกถึงความเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ การศึกษาครั้งนี้จึงจะทำการศึกษาโดยยึดชาติพันธุ์เป็นตัวแปรหลัก การศึกษาจะทำการศึกษาจากชาติพันธุ์ ต่างๆ ได้แก่ ไทยใหญ่ กะเหรี่ยง เย้า คะฉิ่น ลัวะ ม้ง ปะหล่อง ลาหู่ อาข่าและลีซอที่อาศัยอยู่ในแหล่งผลิตหลักของพื้นที่โครงการหลวง

การศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาหัตถกรรมท้องถิ่นและการตลาด ในพื้นที่โครงการหลวง ในครั้งนี้ เพื่อศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับ ทักษะ ทักษะ ความต้องการ ของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่โครงการหลวง ที่มีต่อการผลิตผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเชิงวัฒนธรรม (ประเภทผ้าและเครื่องเงิน) ความสามารถในการผลิต ปัญหา อุปสรรคในการดำเนินการ เพื่อแสวงหาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเชิงวัฒนธรรม สำหรับตลาดระดับบนของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่โครงการหลวง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการส่งเสริมและพัฒนาทางด้านหัตถกรรมท้องถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่โครงการหลวงในอนาคต

จากโครงการ “การศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาหัตถกรรมท้องถิ่นและการตลาด ในพื้นที่โครงการหลวง” ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ทางผู้วิจัยได้แยกงานวิจัยออกเป็นส่วนย่อยๆ ในขั้นต้น ได้แก่ การแยกศึกษาและจัดทำรายงานวิจัยแยกตามชาติพันธุ์ ทำให้ได้รับผลการวิจัยกลุ่มย่อยเป็น 10 ชาติพันธุ์ เพื่อศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับ ทักษะ ความต้องการของกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีต่อการผลิตผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเชิงวัฒนธรรม (ประเภทผ้าและเครื่องเงิน) ความสามารถในการผลิต ปัญหา อุปสรรคในการดำเนินการ เพื่อแสวงหาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเชิงวัฒนธรรม สำหรับตลาดระดับบนของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งรายงานเล่มนี้ เป็นรายงาน “การศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาหัตถกรรมท้องถิ่นและการตลาด ในพื้นที่โครงการหลวง : กรณีศึกษาผ้าทอชาติพันธุ์ลาหู่”

### วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับ ทักษะ ความต้องการของชาติพันธุ์ลาหู่ในพื้นที่โครงการหลวง ที่มีต่อการผลิตผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเชิงวัฒนธรรมเฉพาะผ้าทอ ความสามารถในการผลิต ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการ
2. วิเคราะห์โอกาสทางการตลาดของผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเชิงวัฒนธรรมสำหรับตลาดระดับบน พร้อมทั้งเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาตลาดของผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเชิงวัฒนธรรมสำหรับตลาดระดับบน และตลาดปัจจุบัน

‘กลุ่มชาติพันธุ์อาจมีชื่อเรียกดังนี้ เผ่าลัวะ หรือ ละว้า, ปะหล่อง หรือ คาระอ้ง, กะเหรี่ยง หรือ ปกาเกอญอ, ลาหู่ หรือ มูเซอ, อาข่า หรือ อีเก้อ, เมี่ยน หรือ เย้า

## แนวคิดในการศึกษา

### แนวคิดด้านการตลาด (Marketing) (สิริวรรณ , 2541 )

กระบวนการวางแผนและการบริหารแนวความคิดเกี่ยวกับการตั้งราคาการส่งเสริมการตลาด การจัดจำหน่ายสินค้าบริการหรือความคิด เพื่อสร้างให้เกิดการแลกเปลี่ยน เพื่อตอบสนองความพึงพอใจของบุคคลและบรรลุเป้าหมายขององค์กร หรือกล่าวได้ว่า การตลาดเป็นการใช้เครื่องมือการตลาด โดยคำนึงถึงความพึงพอใจของลูกค้า โดยใช้ต้นทุนที่เหมาะสม และสามารถเปลี่ยนแปลงกลยุทธ์ได้ทันเวลา ส่วนประสมการตลาด (Marketing Mix หรือ 4Ps) เป็นตัวแปรทางการตลาดที่ควบคุมได้ ซึ่งบริษัทใช้ร่วมกันเพื่อสนองความพึงพอใจแก่กลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วยเครื่องมือดังต่อไปนี้

1) ผลิตภัณฑ์ (Product) หมายถึงสิ่งที่เสนอขายโดยธุรกิจ เพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้าให้พึงพอใจในผลิตภัณฑ์ที่เสนอขาย ผลิตภัณฑ์ต้องมีรรถประโยชน์ (Utility) มีคุณค่า (Value) ในสายตาของลูกค้า จึงจะมีผลทำให้ผลิตภัณฑ์สามารถขายได้ การกำหนดกลยุทธ์ด้านผลิตภัณฑ์ต้องพยายามคำนึงถึงปัจจัยต่อไปนี้ ความแตกต่างของผลิตภัณฑ์ (Product Differentiation) เป็นกิจกรรมการออกแบบลักษณะต่างๆ ของผลิตภัณฑ์หรือบริษัท ให้แตกต่างจากคู่แข่งกัน สามารถตอบสนองความพึงพอใจของลูกค้า องค์ประกอบหรือคุณสมบัติของผลิตภัณฑ์ (Product Component) เช่น ประโยชน์พื้นฐาน รูปร่างลักษณะ คุณภาพ การบรรจุภัณฑ์ ตราสินค้า ฯลฯ ตำแหน่งผลิตภัณฑ์ (Product Positioning) เป็นการออกแบบผลิตภัณฑ์ของบริษัทเพื่อแสดงตำแหน่งที่แตกต่าง และมีคุณค่าในจิตใจของลูกค้าเป้าหมาย การพัฒนาผลิตภัณฑ์ (Product Development) เพื่อให้ผลิตภัณฑ์มีลักษณะใหม่และปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งต้องคำนึงถึงความสามารถในการตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้ดียิ่งขึ้น ส่วนประสมผลิตภัณฑ์ (Product Mix) และสายผลิตภัณฑ์ (Product Line) ส่วนประสมผลิตภัณฑ์ หมายถึง กลุ่มของสินค้าหลายชนิดที่ธุรกิจผลิตออกมาเสนอขายให้กับผู้ซื้อ สายผลิตภัณฑ์ หมายถึง กลุ่มของสินค้าหลายชนิดที่มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด เช่น ผลิตภัณฑ์ทำหน้าทีคล้ายคลึงกัน ผลิตภัณฑ์ขายให้ลูกค้ากลุ่มเดียวกัน เป็นต้น

2) ราคา (Price) หมายถึง คุณค่าผลิตภัณฑ์ในรูปตัวเงิน ราคาเป็นต้นทุน (Cost) ของลูกค้า ผู้บริโภคจะเปรียบเทียบระหว่างคุณค่า (Value) ผลิตภัณฑ์กับราคา (Price) ผลิตภัณฑ์นั้น ถ้าคุณค่าสูงกว่าราคา เขาก็ตัดสินใจซื้อ ดังนั้นผู้กำหนดกลยุทธ์ด้านราคาต้องคำนึงถึง คุณค่าที่ได้รับ (Perceived Value) ในสายตาของลูกค้า ซึ่งต้องพิจารณาว่าการยอมรับของลูกค้าในคุณค่าของ



ผลิตภัณฑ์ว่าสูงกว่าราคาของผลิตภัณฑ์นั้น ต้นทุนสินค้าและค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้อง ราคาสินค้าจะต้องคำนึงถึงต้นทุนสินค้า และค่าใช้จ่ายต่างๆที่เกี่ยวข้องบวกด้วยกำไรที่ต้องการ ภาวะการแข่งขัน การแข่งขันที่รุนแรงมีแนวโน้มที่ราคาสินค้าจะต่ำลง ปัจจัยอื่นๆ ได้แก่ ภาวะเศรษฐกิจ กฎหมาย ความยืดหยุ่นของอุปสงค์ (Demand) ผู้ขายวัตถุดิบและปัจจัยการผลิต และจรรยาบรรณของธุรกิจ

3) การจัดจำหน่าย (Place หรือ Distribution) หมายถึง โครงสร้างของช่องทาง ประกอบด้วย สถาบันและกิจกรรม ใช้เพื่อเคลื่อนย้ายผลิตภัณฑ์และบริการจากองค์การไปยังตลาด สถาบันที่นำผลิตภัณฑ์ออกสู่ตลาดเป้าหมายก็คือ สถาบันการตลาด ส่วนกิจกรรมที่ช่วยในการกระจายตัวของสินค้าประกอบด้วย การขนส่ง การคลังสินค้า และการรักษาสินค้าคงคลัง การจัดจำหน่ายประกอบด้วย 2 ส่วนต่อไปนี้เป็น ช่องทางการจัดจำหน่าย (Channel of Distribution) หมายถึงเส้นทางที่ผลิตภัณฑ์และ(หรือ)กรรมสิทธิ์ที่ผลิตภัณฑ์ถูกเปลี่ยนมือไปยังตลาด ประกอบด้วย ผู้ผลิต คนกลาง ผู้บริโภค หรือผู้ใช้ทางอุตสาหกรรม การสนับสนุนการกระจายตัวสินค้าสู่ตลาด (Market Logistics) หมายถึง กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนย้ายตัวผลิตภัณฑ์จากผู้ผลิตไปสู่ผู้บริโภค หรือผู้ใช้ทางอุตสาหกรรม ประกอบด้วย การขนส่ง (Transportation) การเก็บรักษาสินค้า (Storage) การคลังสินค้า (Warehousing) และการบริหารสินค้าคงเหลือ (Inventory Management)

4) การส่งเสริมการตลาด (Promotion) เป็นการติดต่อสื่อสารเกี่ยวกับข้อมูลระหว่างผู้ขายกับผู้ซื้อ เพื่อสร้างทัศนคติและพฤติกรรมการซื้อ การติดต่อสื่อสารอาจใช้พนักงานขายทำการขาย และการติดต่อสื่อสารโดยไม่ใช้คน เครื่องมือในการติดต่อสื่อสารมีหลายประการซึ่งอาจเลือกใช้หนึ่งหรือหลายเครื่องมือ ต้องใช้หลักการใช้เครื่องมือสื่อสารแบบประสมประสานกัน (Integrated Marketing Communication: IMC) โดยพิจารณาถึงความเหมาะสมกับลูกค้า ผลิตภัณฑ์คู่แข่ง โดยบรรลุจุดมุ่งหมายร่วมกันได้ เครื่องมือส่งเสริมที่สำคัญมีดังนี้ การโฆษณา (Advertising) เป็นกิจกรรมในการเสนอข่าวสารเกี่ยวกับองค์การ และ(หรือ) ผลิตภัณฑ์ หรือความคิด ที่ต้องมีการจ่ายเงินโดยผู้อุปถัมภ์รายการ การขายโดยใช้พนักงานขาย (Personal Selling) เป็นกิจกรรมการแจ้งข่าวสารและจุดตลาดโดยใช้บุคคล ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับกลยุทธ์การขายโดยใช้พนักงานขายและการจัดการหน่วยงานขาย (Sales force Management) การส่งเสริมการขาย (Sales Promotion) หมายถึง กิจกรรมการส่งเสริมที่นอกเหนือจากการโฆษณา การขายโดยใช้พนักงาน การให้ข่าวและการประชาสัมพันธ์ ซึ่งสามารถกระตุ้นความสนใจทดลองใช้ หรือการซื้อ การส่งเสริมการขายมี 3 รูปแบบคือ การกระตุ้นผู้บริโภค เรียกว่าการส่งเสริมการขายที่มุ่งสู่ผู้บริโภค (Consumer Promotion) ได้แก่ การแจกของตัวอย่าง การลดราคาเป็นต้น การกระตุ้นคนกลางเรียกว่าการส่งเสริมการขายที่มุ่งสู่คนกลาง (Trade Promotion) ได้แก่ การแจกรางวัลสำหรับผู้ค้าส่ง การสะสมยอดขายเพื่อรับ



รางวัลของตัวแทนขาย เป็นต้น และการกระตุ้นพนักงานขาย เรียกว่าการส่งเสริมการขายที่มุ่งสู่พนักงานขาย (Sales force Promotion) ได้แก่ การแข่งขันการทำยอดขาย การแจกโบนัสพิเศษ เป็นต้น การให้ข่าวและการประชาสัมพันธ์ (Publicity and Public Relations) การให้ข่าวเป็นการเสนอความคิดเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการที่ไม่ต้องมีการจ่ายเงิน ส่วนการประชาสัมพันธ์ หมายถึง ความพยายามที่มีการวางแผนโดยองค์การหนึ่งเพื่อสร้างทัศนคติที่ดีต่อองค์การให้เกิดกับกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง การให้ข่าวเป็นกิจกรรมหนึ่งของการประชาสัมพันธ์ การตลาดทางตรง (Direct Marketing หรือ Direct Response Marketing) และการตลาดเชื่อมต่อตรง (Online Marketing) เป็นการติดต่อสื่อสารกับกลุ่มเป้าหมายเพื่อให้เกิดการตอบสนองโดยตรง หรือหมายถึงวิธีการต่างๆ ที่นักการตลาดใช้ส่งเสริมผลิตภัณฑ์โดยตรงกับผู้ซื้อ และทำให้เกิดการตอบสนองในทันที ประกอบด้วย การขายทางโทรศัพท์ การขายโดยใช้จดหมายตรง การขายโดยใช้แคตตาล็อก การขายทางโทรทัศน์ วิทยุ หรือหนังสือพิมพ์ ซึ่งจุดใจให้ลูกค้ามีกิจกรรมการตอบสนอง เช่น ใช้รูปโปสเตอร์

#### แนวคิดเกี่ยวกับทัศนคติ

ความหมายของทัศนคติ (Attitudes) ที่มักจะมีผู้นำไปใช้ ได้แก่ความหมายที่เขียนขึ้นโดย Gordon Allport ที่เขียนไว้เมื่อ 50 ปีก่อนว่า “ทัศนคติคือการเรียนรู้ที่มีความโน้มเอียงที่จะตอบสนองต่อวัตถุหรือประเภทของวัตถุในทางที่ชอบหรือไม่ชอบ” (Allport, 1935) ในการศึกษาเรื่องทัศนคตินั้น ทัศนคติจะหมายถึงสิ่งซึ่งเราทำการอธิบายด้วยวิธีการอ้างอิงถึงสิ่งที่อยู่ในความคิดของผู้บริโภค ซึ่งสิ่งที่เป็นสาเหตุที่อยู่ภายในดังกล่าวนี้อาจเป็นเหตุทำให้มีผลกระทบต่อบรรยากาศพฤติกรรมที่แสดงออก

#### แนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และการพัฒนาตลาด

The Ansoff Matrix อาจเรียกว่า Product Market Expansion Grid, the Growth Vector Matrix and the Product Market Matrix โดยที่ H. Igor Ansoff ได้ตีพิมพ์เกี่ยวกับการวิเคราะห์การเจริญเติบโตโดยใช้แมทริกซ์เป็นครั้งแรกในวารสาร Harvard Business Review ฉบับเดือนกันยายน/ตุลาคม ปี ค.ศ.1957 แมทริกซ์เป็นหนึ่งในเครื่องมือวิเคราะห์ที่ได้รับความนิยมมากที่สุดในการระบุถึงกลยุทธ์ทางเลือกที่กิจการจะใช้ในการเจริญเติบโต

Product / market expansion grid เป็นเครื่องมือในการวางแผนที่ช่วยกิจการระบุถึงโอกาสทางการตลาดโดยใช้หนึ่งในสี่ของวิธีการ ที่ประกอบด้วย การเจาะตลาด การพัฒนาตลาด การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การขยายตัวด้านอื่น ดังแสดงในตารางที่ 1-1

**การเจาะตลาด (Market penetration)** ในการใช้กลยุทธ์นี้กิจการจะเติบโตโดยการเพิ่มยอดขายของสายผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ในตลาดปัจจุบัน โดยไม่ต้องปรับเปลี่ยนผลิตภัณฑ์

**การพัฒนาตลาด (Market development)** ในการใช้กลยุทธ์นี้กิจการจะเติบโตโดยการหาและพัฒนาส่วนของตลาดใหม่สำหรับช่วงของผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ในปัจจุบัน

**การพัฒนาผลิตภัณฑ์ (Product development)** ในการใช้กลยุทธ์นี้กิจการจะเติบโตโดยปรับปรุงผลิตภัณฑ์ที่มีในปัจจุบันให้ดีขึ้นหรือนำเสนอสินค้าใหม่ในส่วนของตลาดที่มีอยู่ในปัจจุบัน

**การขยายตัวด้านอื่น (Diversification)** ในการใช้กลยุทธ์นี้กิจการจะเติบโตโดยการซื้อหรือเริ่มธุรกิจใหม่ที่อยู่นอกสายผลิตภัณฑ์ที่กิจการมีอยู่และส่วนของตลาดที่มีอยู่

ตารางที่ 1-1 การขยายผลิตภัณฑ์และการตลาด (product / market expansion grid)

|      |          | ผลิตภัณฑ์    |                    |
|------|----------|--------------|--------------------|
|      |          | ปัจจุบัน     | ใหม่               |
| ตลาด | ปัจจุบัน | การเจาะตลาด  | การพัฒนาผลิตภัณฑ์  |
|      | ใหม่     | การพัฒนาตลาด | การขยายตัวด้านอื่น |

**การตลาดย้อนยุค (Retro Marketing)** (ชูศักดิ์และมนัสศิริ, 2548)

การย้อนสู่อดีต (Retroscape) นั้นมีอยู่ 2 แกน ฝั่งแรกทางซ้ายมีอนันหมายถึงอะไรที่เป็นของแท้ ดั้งเดิมมี “Originality” ส่วนอีกฝั่ง ด้านขวามือเป็นการทำเลียนแบบขึ้นมาราวกับว่าเป็นของแท้ ดั้งเดิม ฝั่งขวามือนี้เป็นพวก “Resemblance” ระดับของความเป็นของแท้จะลดลงตามลำดับเมื่อเราเคลื่อนจากซ้ายไปขวา ทั้งหมดแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังตารางที่ 1-2

ตารางที่ 1-2 แนวความคิดการตลาดย้อนยุค (Retro Marketing)

|             | ขั้นที่ 1                         | ขั้นที่ 2                      | ขั้นที่ 3                                         | ขั้นที่ 4                                                                                   |             |
|-------------|-----------------------------------|--------------------------------|---------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------|-------------|
| Originality | -Re-Search<br>-Remain<br>-Recount | -Repair<br>-Restore<br>-Revamp | -Rename<br>-Regroup<br>-Revive<br>-Recapitulation | -Replicate<br>-Remake<br>-Reclaim<br>-Repro<br>-Refer<br>Reactivate<br>-Retro<br>Futuristic | Resemblance |
|             | Trueno<br>Retro                   | Semi<br>Retro                  | Neo<br>Retro                                      | Pseudo<br>Retro                                                                             |             |
|             | -Authenticity<br>-Antique         |                                | - Inauthenticity<br>-Pseudoantique                |                                                                                             |             |

## ขั้นที่ 1: Trueno Retro

แกนซ้ายสุด ตรงนี้เป็นของแท้ ดั้งเดิม “ไม่จำเป็น” ต้องอยู่ในสภาพที่ดี ความรู้สึกที่ได้เข้าไปจดจำ หาข้อมูล รอคอยรอค้น ของพวกนี้แต่ละอย่างนั้นก่อให้เกิดความสุข ทางใจอย่างยิ่ง ต้องเสาะหา (Re-Search) เพื่อให้ได้ของที่คงสภาพเดิมมากที่สุด (Remain)

## ขั้นที่ 2: Semi

มีการปรับ ซ่อม แปลง ไปบ้างจากของแท้ดั้งเดิม มีรูปภาพ ขั้นที่ 2 มีการ Repair, Restore, Renovate มีการเทียบสเปกเทียบเบอร์ ใช้ของใหม่ใส่เข้าแทนที่บางตัวที่หาไม่ได้ มีการซ่อม สร้างใหม่ผสม ไม่ได้ Remain, Antique ดั้งเดิม ดังขั้นที่ 1

ขั้นที่ 2: Revamp เช่น ใส่ได้ทุเรียนเพิ่มเข้าไปในขนมเปียะไม่ได้ใช้สูตรกวาดตักต่อไป

### ขั้นที่ 3: Neo Retro

ขั้นที่ 3 นั้นเป็นบริเวณที่เก็บซากเก่าเอามาทำใหม่ก็ไม่ใช่ ทำใหม่ให้เป็นของเก่าก็ไม่เชิง เช่น เอาเรือบรรทุกข้าวยุคคนจีนใช้ขนข้าวมาตกแต่งบรรยากาศใหม่ หรรษา ปรับเป็นมุมพักผ่อน นั่งเล่น มีหลายห้องนอน สิ่งอำนวยความสะดวกครบครัน เรือเอี่ยมจุ่นปรับสภาพเป็น “Antiquarianist” ทั้งความโรแมนติก ลักษณะ “Romanticist” ผสมกับการตกแต่งทันสมัยได้ ความหมาย Modernist รวมกันเป็น “Anachonist” ในการย้อนสู่อดีต

### ขั้นที่ 4: Pseudo Retro

ถือเป็น Retro ที่ทำขึ้น “เสมือน” ประหนึ่งดังว่าเป็นของเก่าจริงๆ แต่เป็นของใหม่ที่ทำขึ้น ในวิญญูณเก่า

ขนมเปี๊ยะรุ่นใหม่ที่ใช้เค้าโครงเดิม แต่ภายในกลายเป็นชาเขียว ลูกพรุน สตรอว์เบอร์รี นำ บราวนี่ กาแฟปูชิโนของ Starbuck U.S.A. ถือเป็น “Pseudo Retro” อาศัยทำร่างแห่งขนม เปี๊ยะ ความดั้งเดิมหายไปสิ้น เหลือกลิ่นอายจางๆ เกลมความเป็นตำนาน เพียงแต่กล่าวอ้างถึง (Reclaim) “หาง” ของขนมเปี๊ยะ

## ขอบเขตการศึกษา

### ประชากรในการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาแนวลึกเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ที่สนใจ การศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาหัตถกรรมท้องถิ่นและการตลาด ในพื้นที่โครงการหลวง ประชากรในการศึกษา ได้แก่ กลุ่มตัวอย่างชาติพันธุ์ลาหู่ที่อาศัยอยู่ในแหล่งผลิตหลักของพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองเขียวและศูนย์ฯ หมอกจำ่ม

### ขอบเขตเนื้อหา

ขอบเขตเนื้อหา ทำการศึกษาถึง ทักษะคิด ความต้องการ ศักยภาพในการผลิต ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการผลิต และการตลาดของกลุ่มชาติพันธุ์ลาหู่ ในแหล่งผลิตหลักของพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองเขียวและหมอกจำ่ม โดยศึกษาหัตถกรรมประเภทผ้า ตลอดจนวิเคราะห์โอกาสทางการตลาดของผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเชิงวัฒนธรรมสำหรับตลาดระดับบน



พร้อมทั้งเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาตลาดของผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเชิงวัฒนธรรม สำหรับตลาดปัจจุบัน และตลาดระดับบน

## วิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (อารีย์วรรณ, 2549) ต้องการเข้าใจความหมาย กระบวนการความรู้ที่นึกคิดโดยเชื่อมโยงกับบริบทของสังคม โดยมีวิธีการศึกษาดังนี้

### ข้อมูลและแหล่งข้อมูล

ในครั้งนี้ได้ทำการศึกษาโดยศึกษาจากแหล่งข้อมูล 2 ประเภทดังนี้

1) ข้อมูลเบื้องต้น (Primary data) เป็นข้อมูลที่รวบรวมจากแหล่งข้อมูลโดยตรง มีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ

1.1) การสำรวจพื้นที่ที่ศึกษา เพื่อสังเกตข้อมูลโดยทั่วไป และสอบถามเบื้องต้นจากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เข้าใจสภาพความเป็นอยู่ และพื้นที่ ใช้เป็นแนวทางในการสัมภาษณ์ต่อไป

1.2) การสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ซึ่งบุคคลที่รับการสัมภาษณ์ประกอบด้วย

### หัวหน้าศูนย์พัฒนาโครงการหลวง

เพื่อทราบลักษณะข้อมูลเบื้องต้น เช่น จำนวนและลักษณะของกลุ่มชาติพันธุ์ ภายในสังกัดของศูนย์ เช่น ประเภทหัตถกรรมที่ทำ รายชื่อบุคคลและหน่วยงานสนับสนุนที่เกี่ยวข้องในการผลิตผลิตภัณฑ์หัตถกรรม ทั้งในด้านการส่งเสริม การผลิต การจัดจำหน่าย และ ปัญหาและอุปสรรค เป็นต้น

### หัวหน้ากลุ่ม/ผู้เกี่ยวข้อง/หน่วยงานสนับสนุน

เพื่อทราบข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์หัตถกรรมในด้านต่างๆ เช่น การดำเนินการด้านการผลิต การบริหารจัดการ แหล่งจำหน่ายผลิตภัณฑ์ การตลาด เรื่องราวความเป็นมาของผลิตภัณฑ์ที่ผลิต (ถ้ามี) ตลอดจนทัศนคติ ความต้องการ และความคาดหวังของกลุ่มชาติพันธุ์ ในการผลิตสินค้าหัตถกรรม และ ปัญหาและอุปสรรค เป็นต้น

กลุ่มชาติพันธุ์ที่ผลิตผลิตภัณฑ์หัตถกรรมประเภทผ้า  
เพื่อทราบถึง ทักษะ ทักษะ ความต้องการ และความคาดหวังของกลุ่มชาติพันธุ์ในการ  
ผลิตผลิตภัณฑ์หัตถกรรม

1.3) สังเกต และรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับชนิดผลิตภัณฑ์ที่ผลิต ถ่ายภาพผลิตภัณฑ์  
และรวบรวมตัวอย่างผลิตภัณฑ์

2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) เป็นการศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจากหนังสือ  
ตำรา เอกสารต่างๆ รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

#### การคัดเลือกตัวอย่าง

การคัดเลือกตัวอย่างใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เนื่องจากเป็นการ  
วิจัยเชิงคุณภาพ จึงใช้ตัวอย่างจำนวนน้อย

#### เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1) การสังเกต คณะผู้วิจัยใช้กระบวนการสังเกต ประกอบการซักถาม การจดบันทึก  
และการบันทึกภาพ เกี่ยวกับลักษณะทางวัฒนธรรม สภาพวิถีการดำเนินชีวิตของสมาชิกในชุมชน  
รวมถึงสภาพทางเศรษฐกิจ กระบวนการผลิต แนวทางการออกแบบลวดลาย และ การจัดการตลาด

2) การสัมภาษณ์ ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง จำนวน 3 ชุด ดังนี้

2.1) แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 1 แบบสัมภาษณ์ หัวหน้าศูนย์พัฒนาโครงการหลวง เพื่อ  
ทราบลักษณะข้อมูลเบื้องต้น เช่น จำนวนและลักษณะของกลุ่มชาวไทยภูเขาภายในสังกัดของศูนย์  
เช่น ประเภทหัตถกรรมที่ทำ รายชื่อบุคคลและหน่วยงานสนับสนุนที่เกี่ยวข้องในการผลิต  
ผลิตภัณฑ์หัตถกรรม ทั้งในด้านการส่งเสริม การผลิต การจัดจำหน่าย และ ปัญหาและอุปสรรค  
เป็นต้น(แบบสัมภาษณ์ในภาคผนวก ก)

2.2) แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 2 แบบสัมภาษณ์ หัวหน้าหมู่บ้าน / หัวหน้ากลุ่ม / ผู้รู้ /  
หน่วยงานสนับสนุน เพื่อทราบข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์หัตถกรรมในด้านต่างๆ เช่นการดำเนินการ  
ด้านการผลิต การบริหารจัดการ แหล่งจำหน่ายผลิตภัณฑ์ การตลาด เรื่องราวความเป็นมาของ  
ผลิตภัณฑ์ที่ผลิต (ถ้ามี) ตลอดจนทัศนคติ ความต้องการ และความคาดหวังของกลุ่มชาติพันธุ์ ใน  
การผลิตสินค้าหัตถกรรม และปัญหาและอุปสรรค เป็นต้น(แบบสัมภาษณ์ในภาคผนวก ข)



2.3) แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 3 แบบสัมภาษณ์ ผู้ผลิตชิ้นงานหัตถกรรม เพื่อทราบถึงทัศนคติ ความต้องการ และความคาดหวังของกลุ่มชาติพันธุ์ในการผลิตผลิตภัณฑ์หัตถกรรม(แบบสัมภาษณ์ในภาคผนวก ก)

#### การสร้างเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ครั้งนี้เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้น โดยมีขั้นตอนดังนี้

- 1) ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนข้อมูลการส่งเสริมทั้งหน่วยงานของรัฐบาลและเอกชนเพื่อมาใช้เป็นแนวทางในการสัมภาษณ์
- 2) ศึกษารูปแบบและวิธีการสัมภาษณ์
- 3) ประมวลรายละเอียดจากเอกสารงานวิจัย เอกสารที่เกี่ยวข้อง การสอบถามผู้เกี่ยวข้องเบื้องต้น
- 4) สร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง
- 5) ประชุมกลุ่มวิจัยย่อย เพื่อปรับปรุงแก้ไข
- 6) ประชุมกลุ่มวิจัยกลุ่มใหญ่ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อแก้ไขปรับปรุงแบบสัมภาษณ์
- 7) นำแบบสัมภาษณ์ที่สมบูรณ์แล้วไปดำเนินการเก็บข้อมูล

#### วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ดำเนินการโดยการ สังเกต สัมภาษณ์แบบกลุ่ม และการสัมภาษณ์เชิงลึก ในการสัมภาษณ์ได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกจากบุคคลต่างๆ ในศูนย์พัฒนาโครงการหลวงศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหมอกจ๋ามและหนองเขียว ดังนี้ คือ

#### ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหมอกจ๋าม :

|                    |                                          |
|--------------------|------------------------------------------|
| นายมานพ กองเงิน    | หัวหน้าศูนย์พัฒนาโครงการหลวง             |
| นายสุทัศน์ บุญเป็ง | เจ้าหน้าที่ท่องเที่ยวศูนย์ฯ หมอกจ๋าม     |
| นายเสหละ ลิโป      | ผู้ใหญ่บ้านผาใต้                         |
| นางน่าน จะเผอะ     | ภรรยาผู้ใหญ่บ้าน และหัวหน้ากลุ่มหัตถกรรม |
| นางปทุมพร จนู      | รองหัวหน้ากลุ่ม                          |
| นางกาญจนา จะโป     | สมาชิกกลุ่ม                              |
| นางนาที จะหือ      | สมาชิกกลุ่ม                              |
| นาง นายอ จะมู      | สมาชิกกลุ่ม                              |
| นางลืออ จะเซอ      | สมาชิกกลุ่ม                              |

**ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองเขียว :**

|                             |                                               |
|-----------------------------|-----------------------------------------------|
| นายภานุมาศ ทองกระจ่าง       | หัวหน้าศูนย์ฯ หนองเขียว                       |
| นางสาวเปรมฤทัย เสมอเชื้อ    | เจ้าหน้าที่ท่องเที่ยวศูนย์ฯ หนองเขียว         |
| นางเกษมศรี คล่องกระ โจนศิริ | เจ้าหน้าที่ฝ่ายส่งเสริมพืชไร่ศูนย์ฯ หนองเขียว |
| นางนารา แสงติ               | ผู้ผลิตและอดีตประธานกลุ่มแม่บ้านหนองเขียว     |
| นางอัญชนา หมั่นคำ           | ผู้ผลิตและภรรยาผู้ใหญ่บ้านหนองเขียว           |
| นางนาอู จะวอ                | ผู้ผลิต                                       |
| นางนอมมี แสงติ              | ผู้ผลิต                                       |
| นางแอแซ หมั่นคำ             | ผู้ผลิต                                       |

**การตรวจสอบข้อมูล**

การตรวจสอบข้อมูลทำตามลำดับขั้นดังนี้

- 1) ประมวลรูปภาพ เครื่องบันทึกเสียงดิจิทัล เทปบันทึกเสียง เพื่อใช้ประกอบการวิเคราะห์ เปรียบเทียบกับข้อมูลที่จดบันทึกมาในแบบสัมภาษณ์
- 2) ตรวจสอบจำนวนตัวอย่าง ตรวจสอบความถูกต้อง และความสมบูรณ์ของข้อมูลตามวัตถุประสงค์ หากยังไม่สมบูรณ์ในส่วนใด มีการเก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติม
- 3) รวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสังเกตและสัมภาษณ์ นำไปประชุมกลุ่มย่อยในคณะผู้วิจัย เพื่อตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของข้อมูลร่วมกัน ก่อนนำข้อมูลไปใช้ในการทำรายงาน และการวิเคราะห์ต่อไป

**การวิเคราะห์ข้อมูล**

เป็นการวิเคราะห์จากเนื้อหาที่ได้จากข้อมูลทุติยภูมิ และปฐมภูมิต่างๆ เป็นการวิเคราะห์กรณีศึกษา

**การรายงานผล**

รายงานผลโดยสรุปผลจากคำพูดหรือเรื่องราวจริงจากกลุ่มตัวอย่าง การสรุปผล จะสามารถใช้อ้างอิงได้เฉพาะกลุ่ม

## บทที่ 2

### ประวัติความเป็นมาของชาติพันธุ์ลาหู่

#### ความเป็นมาของชาติพันธุ์ลาหู่

เผ่าลาฮู่ (Heifer International Thailand, 2549) (ลาหู่) Lahu อยู่ในตระกูลภาษาข่อยธิเบต - พม่า (Tibeto-Burman) สาขาพม่า-โลโล (Burmese-Lolo) ชาวจีนเรียกลาหู่ว่า ล่อเซ หรือ ยิวล่อ ชาวไทยลื้อ เรียก ข่าเลอะ ชาวไทใหญ่และไทจีน เรียก ลาหู่ แปลว่า นายพราน ชาวลาหู่เรียก ตัวเองว่า ลาฮู่ แปลว่า คน

ลาหู่มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในประเทศจีน เมื่อถูกชาวจีนรุกรานก็ค่อยๆ ถอยร่นลงมาทางใต้ ในศตวรรษที่ 17 และ 18 พวก ลาหู่ได้ตั้งอาณาจักรอิสระของตนเองบริเวณเขตแดนพม่า-จีน มีหัวหน้าปกครองตนเอง เมื่อ พ.ศ. 2423-2433 ลาหู่ถูกจีน รุกรานอีก จึงอพยพลงมาทางใต้ บางพวกเข้าไปอาศัยในลาว รัฐฉาน และประเทศไทย ปัจจุบันส่วนใหญ่ลาหู่อาศัยอยู่ในจังหวัด กำแพงเพชร เชียงราย เชียงใหม่ ตาก เพชรบูรณ์แม่ฮ่องสอน ลำปาง และพะเยา

ชาวลาหู่ที่อพยพเข้าสู่ประเทศไทย แบ่งออกเป็น 4 พวก คือ

1. ลาหู่แดง (Lahu Nyi) มีจำนวนมากที่สุดในบรรดาพวกลาหู่ด้วยกัน เรียกตัวเองว่า ลาฮูยะ (Lahu-ya)
2. ลาหู่ดำ (Lahu Na) มีจำนวนเป็นที่สองรองจากลาหู่แดง เรียกตัวเองว่า ลาฮูนะ (Lahu Na) คนไทยภาคเหนือและไทใหญ่เรียก ลาหู่ดำ
3. ลาหู่ชิ (Lahu Shi) มีจำนวนน้อยที่สุด คนไทยเรียก ลาหู่กุย (Mussuh Kwi) หรือลาหู่เหลียง มี 2 เชื้อสายคือ เชื้อสาย บาเกี้ยว (Ba Kio) และบาลาน (Ba Lan)
4. ลาหู่เชล (Lahu Shehleh) มีจำนวนเป็นอันดับสามรองจากลาหู่ดำ เรียกตัวเองว่า ลาฮูนาเมียว (Lahu Na-Muey) พวกลาหู่แดงเรียกพวกนี้ว่าลาหู่เชล

#### การกำเนิดมนุษย์ (ชลดา, 2541)

มีนิยายปรัมปราเรื่องหนึ่ง คือ มนุษย์คนแรกกำเนิดมาจากน้ำเต้า นิยายหรือตำนานเรื่องนี้ เป็นเรื่องที่สำคัญต่อสังคมลาหู่ เป็นนิยายที่เด็กลาหู่จะรับฟังจากพ่อแม่ปู่ย่าตายาย ตั้งแต่เด็กมีความเริ่มสงสัยเกี่ยวกับความแตกต่างของเพศ และทันทีที่เด็ก ๆ เริ่มถามพ่อแม่หรือผู้ใหญ่ใกล้ชิด



ผู้ใหญ่มักจะเล่าเรื่องนี้ให้ฟัง นับว่าเป็นนิทานเรื่องแรกที่เด็กจะได้รับฟัง นิยายเรื่องนี้พอจะสรุปสั้น ๆ ได้ดังนี้

มีพระเจ้าองค์หนึ่งได้ทรงปลูกเครื่องน้ำเต้าไว้เครื่องหนึ่งใกล้กับที่ทรงน้ำของพระองค์ วันหนึ่งเครื่องน้ำเต้าก็ออกผล พระองค์จึงได้เสกวิญญูญาณของมนุษย์เข้าไปอยู่ในผลน้ำเต้านั้น ขณะที่ผลน้ำเต้ายังไม่แก่พอที่จะเก็บนั้น มีอึ่งกึ่งตัวหนึ่งนอนอยู่ใต้ต้นไม้ต้นหนึ่ง ขณะนั้นก็มีนกตัวหนึ่งนกตบยุงได้บินไปเกาะกิ่งไม้เหนืออึ่งกึ่งทำให้กิ่งไม้นั้นหักลงมาทับ ทำให้อึ่งกึ่งตกใจกลัวและกระโดดวิ่งหนี ขณะที่กระโดดไปนั้นขาข้างหนึ่งได้ไปเกี่ยวสะดือเครื่องน้ำเต้า เป็นเหตุให้ผลน้ำเต้าหลุดร่วงออกจากเครื่องและกลิ้งไปตกที่ทะเลสาบน้อยแซ่เนื้อเล่า<sup>2</sup> พระองค์จึงตรัสสั่งให้สัตว์ทั้งหลายบนโลกช่วยเอาน้ำเต้าออกมาจากทะเลสาบนี้ ดังนั้นสัตว์ทุกชนิดได้ใช้ความพยายามจะเอาออกมาแต่ไม่สำเร็จ และในที่สุดปูเป็นผู้ที่สามารถใช้กระดองดันออกมาได้ ทำให้พระองค์พอพระทัยมาก จึงให้ปูมีความสามารถพิเศษกว่าสัตว์อื่น ๆ คือ สามารถเดินได้ทั้งสองข้าง (หมายถึงทั้งชายและขวา) หลังจากปูได้ผลน้ำเต้าออกมาจากทะเลสาบได้แล้ว พระองค์มีพระประสงค์ที่จะให้สัตว์ช่วยกัดแทะน้ำเต้าให้เป็นรู เพื่อให้มนุษย์ที่อาศัยอยู่ในน้ำเต้าออกมาได้ ฉะนั้นสัตว์ทุกชนิดก็ได้ใช้ความพยายามอีกครั้งแต่ไม่สำเร็จ และในที่สุดหนูนานเป็นผู้มีความสามารถกัดแทะน้ำเต้าให้มนุษย์ออกมาได้ ปรากฏว่ามีผู้ชายมนุษย์ยักษ์ชื่อ “จะตี” อยู่ในน้ำเต้า พระองค์ทรงพอพระทัยมากจึงได้ให้หนูนานเป็นสัตว์ที่ได้กินข้าวจากอุ้งนางของมนุษย์ผู้ซึ่งเป็นผู้ปลูก หลังจากที่มีมนุษย์ผู้นี้ออกมาจากน้ำเต้า พระองค์ให้เป็นผู้ดูแลสิ่งสารพัดทั้งปวงที่อยู่บนโลก ทำให้เขาเกิดความเหนื่อยหน่ายมาก ฉะนั้นเขาจึงแอบหนีเข้าไปอยู่ในน้ำเต้าอีก พระองค์เห็นเช่นนั้นจึงได้เสกผู้ช่วยเข้าไปในน้ำเต้าให้อีกคนหนึ่งเป็นผู้หญิง ชื่อ “นาดี” ในที่สุดทั้งคู่ก็ได้ออกมาจากน้ำเต้าและเป็นต้นตระกูลของมนุษยชาติ

นิทานเก่าแก่ เกี่ยวกับ กำเนิดมนุษย์ อีกเรื่องหนึ่งซึ่งชาวลาหู่เล่าต่อกันมาว่า เทพเจ้าผู้สร้างโลกได้สร้างผู้ชายคนหนึ่งขึ้นมาให้อยู่กับสัตว์ต่าง ๆ ซึ่งสามารถพูดภาษาคนได้ แต่ชายคนนี้ รู้สึกเหงาและเปล่าเปลี่ยวมากจึงได้ตัดสินใจอยู่กับปลาตัวเมียตัวหนึ่ง ซึ่งปลาตัวนี้ในที่สุดแล้วกลายมาเป็นมนุษย์ผู้หญิง ทำให้ชายคนนี้มีความสุขที่ได้อยู่กับผู้หญิง แต่ไม่นานต่อมาเกิดน้ำท่วมครั้งยิ่งใหญ่บนโลก ทำให้สัตว์ทั้งปวงรวมทั้งมนุษย์คู่แรกนี้ต้องเข้าไปหลบอยู่ในผลฟักทอง ปล่อยให้ลอยไปตามน้ำ ต่อมาเมื่อมนุษย์ผู้หญิงตั้งท้องได้ 3 ปี เกิดลูกออกมาพร้อมกันหลายคน เช่นเดียวกับปลาที่ออกลูกทีละหลายตัว และรุ่นคนนี้เองถือว่าเป็นบรรพบุรุษแรกของชาวลาหู่

จากนิยายปรัมปราและนิทานเก่าแก่ จะชี้ให้เห็นว่าตามโครงสร้างสังคมลาหู่ นั้นมีความสัมพันธ์ระหว่างเพศและการแบ่งงานระหว่างเพศหญิงและชายตั้งแต่เดิมอยู่แล้ว เพศชายถือเป็นเพศที่แข็งแรงและธรรมชาติสร้างขึ้นมาเพื่อเป็นผู้นำ เพราะเทพเจ้าก็บูชา ได้ทรงสร้างผู้ชายก่อน

<sup>2</sup> ทะเลสาบน้อยแซ่เนื้อเล่า เป็นทะเลสาบแห่งหนึ่ง ที่ลาหู่เชื่อกันว่าตั้งอยู่ในเขตสิบสองปันนาของประเทศจีนในปัจจุบัน

ดังนั้นการอบรมจัดตลาดทางสังคมก็จะพยายามอบรมให้เทศชาวนั้นเป็นผู้นำที่กล้าหาญเผชิญตลาดสามารถติดต่อโลกภายนอกได้ และแก้ไขสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้เป็นอย่างดี ขณะเดียวกันพระผู้เป็นเจ้าได้สร้างเทศหญิงขึ้นมาทีหลัง เพื่อช่วยงานของผู้ชายและอยู่เป็นเพื่อนคลายความเปล่าเปลี่ยวของผู้ชาย

## ประชากร เศรษฐกิจ สังคม และการปกครอง

### ประชากร (พยุ่งศักดิ์, 2544)

ชาวเขาเผ่าลาหู่อาศัยกระจัดกระจายโดยทั่วไปในประเทศไทย จากการสำรวจพบว่าในปี 2542 มีชาวเขาเผ่าลาหู่ รวมทั้งสิ้น 419 หมู่บ้าน จำนวนหลังคาเรือน 14,696 ครัวเรือน จำนวน 84,262 คน

### ระบบเศรษฐกิจ (ศูนย์พัฒนาสงเคราะห์ชาวเขา จ.แม่ฮ่องสอน, 2549)

เศรษฐกิจลาหู่ขึ้นอยู่กับเกษตรแบบทำไร่เป็นหลัก และมีการเลี้ยงสัตว์ ลำสัตว์และหาของป่า พืชหลักของชาวลาหู่ได้แก่ ข้าวและข้าวโพด ในอดีตลาหู่ปลูกฝิ่นกันแทบทุกหมู่บ้านแต่ปัจจุบันเลิกปลูกฝิ่นกันหมดแล้ว และหันมาปลูกพืชทดแทนฝิ่นตามโครงการต่าง ๆ ที่ทางราชการและองค์กรเอกชนเข้าไปส่งเสริมการปลูกพืชผักชนิดต่าง ๆ สำหรับขาย เช่น มะเขือเทศ มันฝรั่ง ถั่วแดง ถั่วลิสงเตา ผักกาดหอม ผักสลัด ผลไม้ ได้แก่ เสาวรส ท้อ เป็นต้น

### การปกครอง (มูลนิธิกระเจา, 2549)

โครงสร้างการปกครองของลาหู่จะมีการปกครองในระดับชุมชนตามระบบจารีตประเพณี การปกครองเมื่อมีการร้องเรียนของชาวบ้านมาถึงผู้นำ ผู้นำจะต้องเรียกผู้รู้ทั้งสองฝ่ายและหัวหน้าครอบครัวทุกคนมา เพื่อชี้แจงและตัดสินชี้ขาด ถ้าหากผลการตัดสินเกิดความขัดแย้งขึ้น ก็ให้ผู้อาวุโสตัดสินเพื่อที่จะทำให้เกิดความยุติธรรมกันทุกฝ่ายอย่างอิสระ ถ้ามีการปรับเป็นเงินตามอัตราที่ตามกฎหมายจารีตประเพณีมีไว้ แต่ถ้าเป็นกระทำความผิดที่รุนแรง แล้วผู้กระทำความผิดอาจได้รับโทษโดยการถูกขับไล่ออกจากหมู่บ้านไป ผู้นำหมู่บ้าน มีอำนาจหน้าที่ ในการปกครองดูแลลูกบ้านในด้านความสงบสุข ความปลอดภัย ชักจูงให้ลูกบ้านร่วมปฏิบัติงานเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ในสังคมลาหู่การปกครองและการตัดสิน จะเกี่ยวข้องกับจารีตประเพณีทุกอย่าง การคัดเลือกผู้นำ

การคัดเลือกผู้นำของลาหู่จะเกิดขึ้นโดยการออกเสียงของชาวบ้าน อาจจะมีการสืบเชื้อสายกันบ้าง แต่ส่วนใหญ่ชาวบ้านจะเลือกกันเองมากกว่า จะไม่มีการเกียติมอายุ อยู่ที่ผู้นำว่าจะลาออกหรือไม่ แต่ถ้าเกิดผู้นำทำความผิดเช่น ไม่ดูแลหมู่บ้าน หรือไม่พัฒนาหมู่บ้าน ก็อาจจะโดนไล่ออก



ได้โดยเสียงของประชาชนในพื้นที่ เป็นผู้ที่จะต้องมีความสามารถหลายด้านเช่น พุดแล้วชาวบ้านเชื่อฟังและต้องมีศักยภาพที่ดี มีความสามารถในการพัฒนาหมู่บ้าน

### ลักษณะการปกครอง

การปกครองของชาวลาหู่เป็นการปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย หญิงชายมีสิทธิเท่าเทียมกัน ผู้หญิงมาเป็นผู้นำก็ได้เหมือนกับผู้ชาย

### ลักษณะของครอบครัว

โดยปกติแล้วจะอยู่ร่วมกันทั้งครอบครัว ลาหู่มีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยว ภายในครอบครัวหนึ่ง จะมีสมาชิก อยู่หลายคนคือ พ่อ แม่ ลูกชาย ลูกสาว หลานและมีผู้เฒ่าผู้แก่ด้วย ถ้ามีเหตุการณ์ร้ายๆเกิดขึ้นในครัวเรือน หรือกับสมาชิกคนใดคนหนึ่ง สมาชิกทุกคนในครัวเรือนนั้นก็จะช่วยแก้ไขปัญหาร่วมกัน แล้วถ้าหากในครัวเรือนมีงานแต่งงานเกิดขึ้น ไม่ว่าของบุตรชาย หรือบุตรสาว หัวหน้าครัวเรือนคือพ่อต้องจัดงานแต่งงานตามระบบจารีตประเพณีของลาหู่ที่มีอยู่ให้กับบุตรของตน

### การตัดสินใจหรือเรื่องราวต่างๆ

ในสมัยก่อนการตัดสินใจหรือเรื่องราวต่างๆ จะเป็นหน้าที่ของผู้นำหมู่บ้าน และผู้อาวุโส ในการตัดสินใจ และเมื่อมีกรณีทะเลาะวิวาท ในหมู่บ้าน วิธีการตัดสินใจผู้นำหมู่บ้าน จะต้องเชิญผู้อาวุโสมาด้วย ให้ผู้อาวุโสไกล่เกลี่ยหาข้อตกลง ผู้อาวุโสก็ถามทั้งสองฝ่าย และให้ทั้งสองฝ่ายอธิบายเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น อาวุโสก็รับฟังเหตุการณ์จากทั้งสองฝ่าย แล้วจะรู้เลยว่าคนไหนถูก-ผิด ผู้นำหมู่บ้าน และผู้อาวุโส จะตัดสินใจโดยเด็ดขาดเลยว่าใครผิดใครถูก ทั้งสองฝ่ายก็ต้องยอมรับการตัดสินใจของผู้นำและผู้อาวุโส สมัยนี้การตัดสินใจหรือเรื่องราวต่างๆ ส่วนมากจะไปใช้ตามกฎหมายของรัฐบาล จะไม่ค่อยใช้การตัดสินใจของผู้เฒ่าผู้แก่ ต่างคนต่างมีความรู้ จะไปใช้ตามกฎหมายของรัฐบาล มีส่วนน้อยที่จะใช้กฎของหมู่บ้าน เพราะว่าคนรุ่นใหม่ได้เรียนรู้และมีการพัฒนาตนเองอย่างสูงเลย ใช้ตามกฎหมายของรัฐบาลเป็นสื่อกลาง เพราะว่าอีกส่วนหนึ่งก็เกี่ยวข้องกับเราอยู่เมืองไทยจะต้องให้ความเคารพในกฎหมายไทย ไปไหนมาไหนก็มีแต่กฎหมายบังคับทุกที่ทุกแห่ง ชาวลาหู่ในปัจจุบันนี้จะต้องยอมรับการเปลี่ยนแปลงของสังคมภายนอกที่เข้ามาสู่ในชุมชน

การประชุมหมู่บ้านของชาวลาหู่จะมีวิธีการให้ผู้นำหมู่บ้าน ประกาศหาผู้เฒ่าผู้แก่มาก่อน แล้วหลังจากนั้นก็สมาชิกหัวหน้าครอบครัวจะตามมาและให้ผู้นำบอกกล่าวถึงเรื่องราวย่อยากแจ้งให้คนในชุมชนทราบ โดยให้ผู้เฒ่าผู้แก่และสมาชิกหมู่บ้านรับฟังด้วย และคุยหาข้อตกลงต่างๆกัน เช่นจะมีการตั้งกฎระเบียบและข้อบังคับกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่จะใช้ในหมู่บ้านนี้ จะต้องให้





สมาชิกรับรู้และแสดงความคิดเห็นก่อนว่าเหมาะสมกับในท้องถิ่นเราหรือไม่ หากผ่านการลงมติของสมาชิกแล้ว กฎระเบียบและข้อบังคับหรือกฎเกณฑ์ต่างๆก็จะนำไปสู่การใช้ภายในชุมชน และจะต้องไม่ขัดแย้งกับจารีตประเพณีเด็ดขาด

จากการลงพื้นที่ นักวิจัยได้สังเกตเห็นกฎชาวลาหู่ในหมู่บ้านหนองเขียว ตำบลเมืองนะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ (2549) โดยจะแสดงให้เห็นเพียงตัวอย่างของกฎบางข้อ ดังนี้คือ

- ห้ามตัดไม้ทำลายป่าบริเวณเขตป่าชุมชนของหมู่บ้านทุกกรณี ฝ่าฝืนปรับ 1,000 บาท และห้ามนำไม้ดังกล่าวไปใช้ประโยชน์และถ้าไม่มีเงินค่าปรับให้ดำเนินคดีตามกฎหมาย
- ครอบครัวใดไม่มาร่วมในการพัฒนาหมู่บ้าน ปรับวันละ 80 บาท ครั้งวัน 40 บาท หากมีกิจธุระจำเป็นให้แจ้งคณะกรรมการก่อน
- ห้ามนำสินค้ามาขายในวันอาทิตย์ ฝ่าฝืนปรับ 5,000 บาท
- บุคคลใดชำแหละเนื้อหมูสำหรับขายจะต้องขายกิโลกรัมละ 50 บาทในกรณีที่ซังไม่ถึงกิโลกรัม ปรับ 300 บาท เป็นต้น
- คู่สมรสที่แต่งงานแล้ว ฝ่ายชายจะต้องไปอยู่กินที่บ้านฝ่ายหญิงเป็นเวลา 3 ปี หากอยู่ไม่ได้จะต้องเสียเงินให้กับพ่อแม่ฝ่ายหญิงปีละ 1,000 บาท ฯลฯ

#### บ้านเรือน (มูลนิธิกระจกเงา, 2549)

บ้านเรือนของเผ่าลาหู่ส่วนมากปลูกยกพื้นใต้ถุนสูง (รูปที่ 2-1) ซึ่งจะใช้เป็นที่เก็บฟืน เสาบ้านเป็นไม้เนื้อแข็ง พื้นฟาก ฝาฟาก มุงด้วยหญ้าคา หรือใบกล้วย วิธีมุงหลังคาด้วยหญ้าคาของชาวลาหู่ค่อนข้างแปลก คือ แทนที่จะมุงคานเป็นต้น ๆ เขาใช้มุงฟ่อนทับกันหนาแน่นเช่นเดียวกับวิธีการมุงหลังคาด้วยหญ้าของชาวยุโรป การมุงแบบนี้ทำให้ใช้ได้ทน และอบอุ่นในฤดูหนาว ตัวบ้านแบ่งออกเป็น 2 ตอน ตอนหน้าเป็นชานนอกชายคา ปลูกด้วยไม้ฟาก มีบันไดเป็นไม้ท่อนยาวพาดจากพื้นดินขึ้นไปสู่บ้าน ตอนหลังเป็นห้องสี่เหลี่ยมกว้าง 3-4 เมตร มีฝาसानรอบทุกด้าน สูงประมาณ 1 เมตรครึ่ง ทำด้วยไม้ไผ่ลั่น ไม่มีเพดาน ตรงกลางห้อง มีเตาไฟ 1 เตา สำหรับทำอาหาร รอบ ๆ เตาไฟเป็นที่นอน และใช้เป็นที่ต้อนรับแขกด้วย สำหรับบ้านของหัวหน้าหมู่บ้านจะใหญ่โตกว่าบ้านของลูกบ้านราว 2 เท่า มีห้องนอนสำหรับต้อนรับแขก กับห้องนอนของครอบครัว เตาไฟทำไว้ 2 แห่ง เพราะบรรดาแขกผู้ไปเยือนหมู่บ้านจะไปหาหัวหน้าหมู่บ้านก่อน และพักค้างแรมอยู่ภายในบ้านผู้เป็นหัวหน้านั่นเอง



ที่มา: <http://www.hilltribe.org/thai/lahu/lahu-house.php>

### รูปที่ 2-1 ลักษณะบ้านเรือนแบบดั้งเดิมของชาวล่าหู่

บ้าน (แห่) ตามแบบวิถีชาวล่าหู่ ก่อนที่เราจะสร้างบ้านตามแบบของชาวล่าหู่ เราต้องหาสิ่งเหล่านี้ให้ครบก่อน ซึ่งประกอบด้วยอุปกรณ์ที่จะสร้างบ้านแบบล่าหู่ จะมี 4 อย่างใหญ่ ๆ

- เสาบ้าน
- คาน
- แฝกหญาคา
- ไม้ไผ่สับฟากเพื่อทำฝา และพื้นบ้าน

เมื่อได้สิ่งเหล่านี้ครบแล้ว ชาวล่าหู่ก็จะหาฤกษ์ หายามว่าวันไหนเหมาะที่จะปลูกบ้าน และจะปลูกบ้านบริเวณไหน หลังจากที่ได้เลือกวันโดยผู้เฒ่า ผู้แก่ที่ จะรู้เรื่องการนับวันได้ดี เพราะว่าผู้เฒ่า จะรู้ดีว่าสร้างวันไหน อยู่แล้วครอบครัวจะมีความสุขกับบ้านที่สร้างขึ้นมา ผู้เฒ่าจะนับวันแล้วบอกกับคนที่จะไปหาหรือเรื่องจะสร้างบ้าน และสถานที่ได้ แล้วชาวล่าหู่ก็จะเตรียมข้าวสาร 3 เมล็ด และเทียนไข 1 คู่เพื่อบวงสรวงเจ้าที่แล้ว จะขุดหลุมในที่ที่เลือกไว้ใส่ข้าวสาร 3 เมล็ดลงไป เอาใบไม้ปิดจุดเทียน พร้อมกับกล่าวเพื่อทำการเสี่ยงทาย ใจความสำคัญของการเสี่ยงทาย คือ “ถ้าเราสามารถปลูกบ้านและอยู่ที่นี่ได้อย่างมีความสุข ขอให้ข้าวสารเกาะกลุ่มกัน แต่ถ้าหากเราปลูกบ้านตรงนี้แล้วทำให้อยู่ไม่มีความสุข หรือไม่สามารปลูกบ้านตรงนี้ได้แล้ว ขอให้ข้าวสารอยู่คนละที่”

ถ้าเป็นอย่างที่กล่าวเสร็จ ชาวบ้านก็จะช่วยกันสร้างตามแบบที่ ต้องการของเจ้าบ้านนั้น ๆ ไปหลังจากที่ทำการเสี่ยงทายแล้ว ชาวล่าหู่จะขุดหลุม แล้วนำน้ำเทลงไปในหลุม เพราะน้ำที่เทลงนั้นมีความเชื่อว่า จะทำให้เป็นอยู่ดีทำให้ร่มเย็นคั่งน้ำ และการลงเสาต้นแรกที่ชาวล่าหู่ตั้ง คือ เสาที่เป็นศาลพระภูมิ และเป็นหัวนอนของเจ้าของบ้าน หลังจากการสร้างบ้านเสร็จแล้ว ก็จะทำพิธีไล่สิ่งไม่ดีออกจากบ้าน เนื่องจากมีความเชื่อว่าถ้าไม่ไล่ไปแล้วจะอยู่บ้านหลัง นี้อย่างมีความสุข เมื่อทำพิธีไล่สิ่งไม่ดีออกจากบ้านแล้ว ก็จะเป็นพิธีขึ้นบ้านใหม่ การขึ้นบ้านใหม่นั้น ชาวล่าหู่จะฆ่าไก่ 1 ตัว

เพื่อทำการเสี่ยงทายเหตุการณ์ภายหน้า นอกจากนี้แล้วจะนำไก่เพิ่มตามแต่ฐานะของเจ้าของบ้าน หลังจากนั้นก็นำข้าวของเข้ามาอยู่ในบ้าน อย่างมีความสุขต่อครอบครัว

อย่างไรก็ตาม ลักษณะบ้านเรือนในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปบ้างแล้ว จากเดิมมุ่งจากก็เปลี่ยนมาเป็นมุงกระเบื้องหรือสังกะสี ดังที่ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่และสังเกตเห็น (รูปที่ 2-2)



รูปที่ 2-2 ลักษณะบ้านเรือนของชาวล่าหู่มีการเปลี่ยนแปลงจากเดิมภายในศูนย์ฯ หนองเขียว อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่, 2549

## วัฒนธรรม ประเพณี

**ภาษา** (พยุงค์ศักดิ์, 2544)

ชาวล่าหู่พูดภาษาทิเบต-พม่า ซึ่งคล้ายคลึงกับชาวเขาเผ่าอื่น และบางทีก็ไปเหมือนกับภาษาของพวกโลโลทางใต้ ภาษาบางคำเอามาจากภาษาดั้งเดิมของจีนและไทยใหญ่ ล่าหู่ส่วนใหญ่พูดภาษาไทยใหญ่และลาวพอเข้าใจได้ และบางคนที่พูดภาษาจีนยูนาน ชาวล่าหู่บางพวกที่อพยพมาจากพม่า สามารถพูดภาษาพม่าได้ ทั้งยังสามารถอ่านและเขียนอักษรโรมันที่พวกสอนศาสนาเข้าไปเผยแพร่ได้อีกด้วย

**ศาสนา** (พยุงค์ศักดิ์, 2544)

ความคิดและแนวทางในการปฏิบัติทางศาสนาของชาวล่าหู่ได้รับอิทธิพลอย่างกว้างขวางในระหว่างที่ผ่านมา จากสังคมพื้นราบ แต่จะแตกต่างกันในที่หนึ่ง ๆ จึงทำให้ชุมชนล่าหู่มีความเชื่อและการปฏิบัติที่แตกต่างกันมากยกแก่การแยกระบบทางด้านศาสนาโดยทั่วไปได้ เช่น บางพวกได้รับอิทธิพลจากศาสนาพุทธ นับตั้งแต่ได้อพยพจากพม่าเข้าสู่ประเทศไทย บางพวกได้รับนับถือศาสนาคริสต์ เช่น ชาวล่าหู่ (ล่าหู่ดำ) แต่ชาวล่าหู่ส่วนใหญ่จะเชื่อในผีและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือ



ปรากฏการณ์เหนือธรรมชาติ เช่นเดียวกับชาวเขาเผ่าอื่น สิ่งที่มีอำนาจมากที่สุดได้แก่ผีฟ้า ซึ่งชาวลาหู่เรียกว่า ก้อชา (Guisha) ชาวลาหู่นับถือผีฟ้าว่าเปรียบเสมือนเป็นพระเจ้าของพวกเขาและเชื่อว่าผีฟ้าเป็นผู้สร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามทั้งหลายในโลกนี้ นอกจากผีฟ้าแล้วผีที่นับถือ ได้แก่ ผีเรือน และผีหมู่บ้าน ผีดวงวิญญาณของบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วจะมีการเซ่นไหว้เป็นประจำหรือในยามเจ็บป่วย สำหรับผีร้ายที่ชาวลาหู่เกรงกลัวก็มีอยู่มากมาย เช่น ผีน้ำ ผีป่า ผีไร่ ผีภูเขา ชาวลาหู่ (ลาหู่ดำ) ในไทยส่วนใหญ่จะอพยพมาจากพม่าพวกนี้จะนับถือศาสนาคริสต์ตั้งแต่อยู่ในพม่าแล้ว ถึงแม้ว่าจะเป็นคริสเตียนแต่ยังคงนับถือผีอยู่ และยังคงพิธีกรรมต่าง ๆ ไว้เช่นกัน

#### การแต่งกาย (มูลนิธิกระเจา, 2549)

ในอดีตลาหู่ทอผ้าใช้เอง แต่ในปัจจุบันแทบจะไม่มีใครทอผ้าใช้เอง นอกจากจะทอพวกของใช้ที่มีขนาดเล็กๆ เช่น ย่าม หรือสายสะพายย่ามเท่านั้น เสื้อผ้าของลาหู่จะใช้ผ้าดำ หรือผ้าสีฟ้าซึ่งขึ้นอยู่กับว่าเป็นลาหู่กลุ่มใด และตกแต่งด้วยผ้าหลากสีเป็นลวดลายสวยงาม ลาหู่มีหลายกลุ่มรูปแบบของตัวเสื้อและลายบนเสื้อจึงแตกต่างกันไปตามกลุ่ม แต่ทุกกลุ่มจะนุ่งขึ้นเช่นเดียวกัน เสื้อของหญิงลาหู่ดำจะมีสองตัว ตัวในจะเป็นเสื้อแขนยาวตัวสั้นแค่อว ส่วนตัวนอกจะเป็นเสื้อแขนยาวตัวเสื้อยาวถึงน่อง ตกแต่งด้วยผ้าหลากสีและเครื่องเงิน สำหรับเสื้อผ้าของผู้ชายลาหู่ทุกกลุ่ม ทั้งเสื้อและกางเกงจะใช้ผ้าสีดำ ใช้ผ้าสีต่างๆ ทำเป็นแถบยาวซ้อนกันบริเวณปลายขาจากกางเกง ปลายแขนเสื้อ และด้านหน้าตัวเสื้อ แต่งจะไม่มีลวดลายมากเหมือนกับเสื้อผ้าของผู้หญิง ผู้ชายลาหู่สวมถุงน่อง ในขณะที่ผู้หญิงไม่สวม

#### ลักษณะการแต่งกายของผู้หญิง (พยุหศักดิ์, 2544)

การแต่งกายของผู้หญิงลาหู่ดำ มีลักษณะเป็นกางเกงหลวมยาวถึงข้อเท้า เสื้อยาวถึงข้อเท้า แต่ผ้าด้านข้างจนถึงเอว ตกแต่งด้วยกระดุมเงินมากมายหลายแถว แขนเสื้อหลวม ๆ มีผ้าลายเหลืองสลับสีขาวสีแดงเย็บขลิบติดถึง 3-4 ตอน หญิงลาหู่ดำนิยมโพกศีรษะด้วยผ้าดำยาว หญิงลาหู่ดำนิยมเจาะใบหูทั้งสองข้างสำหรับใส่ตุ้มหู ซึ่งทำด้วยโลหะเงิน



ที่มา: Paul Elaine Lewis, 1984

รูปที่ 2-3 ชุดแต่งกายหญิงชาวลาหู่ดำแบบดั้งเดิม

#### ลักษณะการแต่งกายของผู้ชาย

ผู้ชายใส่เสื้อดำด้วยผ้าฝ้าย เสื้อี้งสูงเลยเอวขึ้นมา ส่วนมากเวลาใส่เสื้อจะไม่ติดกระดุม มีผ้าโพกหัวสีดำ หรือน้ำเงิน กางเกงจะมีลักษณะคล้ายกางเกงนอนตัวใหญ่ยาวเลยเข่า มีผ้าคาดเอว บางคนใช้ผ้าพันขาด้วย



ที่มา: Paul Elaine Lewis, 1984

รูปที่ 2-4 ชาวชุดผู้ชายลาหู่ดำ หมู่บ้านผาใต้ ต.ท่าตอน อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่, 2549



### เครื่องประดับ (มูลนิธิกระจกเงา, 2549)

เครื่องประดับเหล่านี้มีความสำคัญต่อชุมชนของลาหู่อย่างมาก เป็นเอกลักษณ์ของชาวลาหู่เพื่อใช้ประดับให้เกิดความสวยงาม เครื่องประดับของลาหู่ มีดังนี้ ตุ่มหู สร้อยคอ เข็มกลัด สร้อยข้อมือ และ เม็ดโลหะเงินและอลูมิเนียมเล็ก ๆ

### ระบบเครือญาติ (ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา จ.แม่ฮ่องสอน, 2549)

ลาหู่มีการสืบตระกูลทางฝ่ายแม่ ตัวอย่างที่สนับสนุนความคิดเช่นนี้ได้แก่การที่เด็ก ๆ ตั้งแต่เกิดมาก็อาศัยอยู่ในครอบครัวของฝ่ายแม่จนกระทั่งแต่งงาน (ถ้าไม่ยอมลงไปสร้างบ้านเรือนใหม่) ผู้ชายแต่งงานแล้วก็ต้องออกจากบ้านไปอยู่บ้านภรรยา แต่เป็นที่สังเกตว่าผู้ชายลาหู่เขา เมื่อแต่งงาน และอาศัยอยู่กับครอบครัวของภรรยาตามประเพณีแล้วมักจะหาเหตุขัดแย้งกับพ่อแม่ทางฝ่ายหญิงหรือฝ่ายภรรยาอยู่บ่อย ๆ เพื่อแยกตัวไปสร้างบ้านเรือนใหม่ โดยเขาจะสร้างบ้านและจัดหาพื้นที่ในการสร้างบ้านเอง เมื่อมีการประกอบพิธีกรรมก็มักจะเข้าร่วมกับญาติทางฝ่ายสามีและไม่ค่อยยุ่งเกี่ยวกับญาติทางฝ่ายภรรยาเท่าใดนัก ฝ่ายสามีจะเป็นผู้สืบสกุลแทนเมื่อบิดามารดาของตนเสียชีวิต

ลาหู่มีชื่อที่ใช้เรียกกันเพียงชื่อแรกชื่อเดียว ไม่มีแซ่หรือนามสกุลสำหรับผู้ที่มิมีนามสกุลนั้น มีชื่ออยู่เพราะว่ามีผู้เข้าไปตั้งให้ มีคติของลาหู่กล่าวไว้ว่า “ลาหู่” ทุกคนจะต้องช่วยเหลือผู้อื่นที่ต้องการความช่วยเหลือเพราะเป็นญาติพี่น้องกัน ไม่ว่าจะเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่” จึงทำให้ดูเหมือนว่าทั้งหมู่บ้านเป็นญาติพี่น้องกันหมด แม้จะเป็นญาติใกล้ชิดที่มีได้ร่วมบิดามารดาเดียวกัน ก็นับถือเป็นญาติทั้งสิ้น ความสัมพันธ์ทางเครือญาติเช่นนี้ ก่อให้เกิดความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อยู่เสมอ แนวความคิดเรื่องการนับญาติเช่นนี้ยังทำให้ระบบเครือญาติขยายวงกว้างออกไปเรื่อย ๆ จากการนับถือญาติภายในครอบครัวเรื่อยไปจนถึงลูกพี่ลูกน้องทั้งจากฝ่ายพ่อและฝ่ายแม่ ลูกของลูก ลูกของลูกพี่ลูกน้อง ตลอดจนไปจนถึงนับญาติในช่วงอายุที่นับลงถึงลูกหลานในอนาคตอีกชั่วอายุหนึ่งลงมา โดยนับนี้ บางครั้งก็เป็นปัญหาสำหรับบางครัวเรือนต้องแยกย้ายตัวออกไปจากหมู่บ้าน เพราะความที่มีญาติที่ต้องคอยให้ความช่วยเหลืออยู่มากจนไม่อาจแบกภาระการช่วยเหลือญาติที่ยากจนได้ตลอดไป



### การเกิด (มูลนิธิกระเจงฯ, 2549)

วิธีปฏิบัติเมื่อมีเด็กเกิดในบ้าน การคลอดลูกนั้นต้องใช้ผ้าหรือเชือกผูกกับซื่อบ้านเพื่อให้แม่เด็กจับ และมีแรงในการออกลูก เมื่อเด็กเกิดมาต้องตัดสายสะดือเด็กด้วยไม้ไผ่ หรือไม้เหี้ย จะไม่ใช้มีดตัดเพราะกลัวเด็กจะเป็นบาดทะยัก จากนั้นก็ใช้เชือกผูกสายสะดือเด็กเอาไว้เพื่อไม่ให้เลือดไหลออกมา แล้วพ่อเด็กจึงนำรกไปฝังไว้ใต้บันได โดยพยายามให้เรียบร้อยที่สุดมิให้สัตว์มาขุยและต้องฆ่าไก่ให้แม่เด็กกินโดยต้องเป็นไก่ดำเท่านั้น เพราะเชื่อว่าจะทำให้ น้ามนแม่มีลูกค่ามากขึ้น เมื่อลูกกินจะทำให้ลูกมีร่างกายแข็งแรงขึ้น ในกรณีที่เด็กเกิดมาอย่างปลอดภัยจะเอา ไปฝังไว้ที่ใต้บันไดบ้าน แต่ถ้าเด็กเกิดมาแล้วเสียชีวิตต้องเอารกเด็กไปฝังในป่า คนทำคลอดส่วนใหญ่เป็นผู้เฒ่าผู้แก่ที่เป็นผู้หญิง และมีประสบการณ์ในการทำคลอด ซึ่งตามธรรมเนียมแล้วพ่อแม่เด็กต้องให้เงินแก่คนที่มาทำคลอด ด้วย 10 บาท ซึ่งในสมัยนั้นเงิน 10 บาทถือว่าเยอะมาก

### การตั้งชื่อ

การตั้งชื่อเด็กนั้น เชื่อกันว่าถ้าพ่อแม่ตั้งชื่อให้โดยไม่ดูวัน เวลาที่เกิด หรือเด็กไม่ชอบชื่อนั้น เด็กจะร้องไห้ พ่อแม่เด็กต้องให้ โตโบ มาทำพิธีตั้งชื่อให้ เป็นการบอกให้เทวดารับรู้ และเทวดาก็จะตั้งชื่อใหม่ให้เด็ก ซึ่งการทำพิธีเปลี่ยนชื่อนี้ต้องทำในหอเหย มีเฉพาะ โตโบ พ่อแม่เด็ก และเด็กเท่านั้นในพิธี

สิ่งของที่ใช้ประกอบในการทำพิธี ได้แก่ ฝ้ายทำเป็นดอกไม้ เทียนไขจุดในพิธี และด้ายสำหรับผูกข้อมือให้เด็ก เมื่อโตโบสวดคาถาต่าง ๆ เสร็จแล้ว พ่อแม่เด็กต้องกราบ และรดน้ำล้างมือให้โตโบ เพื่อขอให้การทำพิธีนี้มีความสุข สดใส บริสุทธิ์แบบน้ำ และมีการผูกข้อมือให้เด็ก ถ้าหมู่บ้านใดไม่มีโตโบ ต้องไปหาคนที่มียูกเยอะ ๆ อาจจะเป็นคนภายในหมู่บ้าน หรือคนหมู่บ้านอื่นก็ได้ให้ตั้งชื่อลูกให้ โดยพ่อแม่เด็กต้องฆ่าไก่ 1 ตัว ให้กับคนที่มาทำพิธีให้ เพื่อเป็นการขอบคุณที่ตั้งชื่อให้เด็ก และเด็กก็สามารถเรียกผู้ที่มาตั้งชื่อให้ว่าพ่อแม่ได้

ปัจจุบันการตั้งชื่อจริง จะตั้งเป็นภาษาไทย บางคนพ่อแม่ตั้งให้ บางคนหมอ พยาบาลตั้งให้ บางคนเจ้าหน้าที่เทศบาลตั้งให้ เมื่อไปแจ้งเด็กเกิด โดยดูจากคำารตั้งชื่อ สำหรับชื่อเล่นก็ยังเป็นภาษาลาหู่ โดยพ่อแม่เด็ก หรือผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้านเป็นคนตั้งให้



### ข้อห้ามเมื่อมีการตั้งท้อง คือ

- ห้ามแบกหามยกของหนัก เพราะเชื่อว่าจะทำให้แท้งลูก
- ห้ามไปอยู่ใต้ต้นมะละกอ เพราะเชื่อว่าจะทำให้แม่ไม่สบายและจะส่งผลให้ลูกในท้องไม่สบายด้วย

ปัจจุบันเมื่อมีการตั้งท้อง แม่เด็กจะไปฝากท้องที่อนามัย หรือ โรงพยาบาล และการคลอดลูกก็จะปฏิบัติตามวิธีการของแพทย์แผนปัจจุบัน

### ข้อห้ามต่าง ๆ (มูลนิธิกระจกเงา, 2549)

#### ห้ามดื่มสุรา หรือของมึนเมา

โดยมีเรื่องเล่าว่า นานมาแล้วมีชาวลาหู่คนหนึ่ง ผู้ชายชื่อ จะหะ ผู้หญิงชื่อ นาแะ ทั้งสองมีอาชีพทำสวนกล้วย เมื่อถึงคราวเก็บผลผลิตแล้ว ทั้งสองก็ไปเก็บกล้วยมา และเตรียมที่จะเอากล้วยไปถวายให้กับเทพเจ้า แต่ระหว่างทางได้เจอพ่อ และพ่อก็ได้ขอกินกล้วย แต่ลูกทั้งสองบอกว่าไม่ให้กิน เพราะจะเอาไปถวายให้กับเทพเจ้า ทั้งสองจึงได้เดินทางต่อไป พ่อไปถึงที่อยู่ของเทพเจ้าก็ได้บอกว่า เราทั้งสองได้เอากล้วยมาถวายให้ท่าน เทพเจ้าจึงถามว่า “ที่เอามาให้ข้ากินเนี่ย พ่อเองได้กินหรือยัง” ทั้งสองจึงตอบไปอย่างมั่นใจจนใจว่า “ยัง” เทพเจ้าจึงบอกให้เอากลับไปให้พ่อกินก่อน แล้วค่อยเอากลับมาให้ข้ากิน ทั้งสองจึงได้เดินทางกลับไปตามคำสั่งของเทพเจ้า พ่อไปถึงที่พ่ออยู่ ก็ได้เอากลับให้พ่อกิน แต่พ่อของนายจะหะกลับไม่กิน เพราะรู้สึกโกรธที่เมื่อถึงขอแล้วไม่ให้กินด้วยความโกรธ พ่อของนายจะหะ จึงได้เอากลับทิ้งลงไปในแม่น้ำ พอนานเข้ากล้วยในแม่น้ำก็เริ่มส่งกลิ่นของกล้วย ทำให้สัตว์ที่อยู่ในระแวกนั้นต่างเข้ามาดูกลิ่นน้ำในแม่น้ำกันใหญ่ แต่แล้วก็มีชายคนหนึ่งมาเจอเข้า จึงได้ตักน้ำจากแม่น้ำนั้นมาดื่มกินอย่าง เฮอร์คอร่อย แต่พอกลับไปถึงบ้านชายผู้นั้นรู้สึกมึนเมา อย่างบอกไม่ถูก และที่ชายคนนี้ก็ไม่ใช่เพราะอะไร เพราะว่าน้ำในแม่น้ำนั้นกลายเป็นเหล้าแล้วนั่นเอง ชาวลาหู่จึงห้ามไม่ให้ดื่มเหล้าตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

#### ห้ามลักทรัพย์

ชาวลาหู่มีความเชื่อถือว่าถ้าใครขโมยสิ่งของคนอื่นของอะไรก็ตาม เมื่อตายไปแล้วคนที่เอาสิ่งของนั้นจะตกไปอยู่กับสิ่งของนั้น โดยไม่มีความสุข

#### ห้ามเล่นการพนัน

มีเรื่องเล่าว่า สมัยก่อนมีเทพเจ้าองค์หนึ่งได้แปลงร่างเป็น 7 คน แล้วได้เข้าไปเล่นการพนันใน 7 หมู่บ้าน พ่อไปเล่นแล้วเทพเจ้าก็ได้พนันกับชาวบ้านจนหมดตัว เทพเจ้าจึงประกาศว่า ห้ามเล่น

การพนันเป็นสิ่งที่ไม่ดี ทำให้จิตใจไม่สงบสุข และในหมู่บ้านลาหู่ในสมัยก่อนจะเล่นการพนันไม่ได้ แต่ปัจจุบันมีความอยากได้ อยากมีมากขึ้น ในหมู่บ้านลาหู่จึงมีเล่นพนันบ้าง

#### รูปแบบของการลงโทษผู้ที่กระทำผิด

การลงโทษไม่ว่าจะมีความผิดประเภทใดจะปรับเงิน แต่ต้องดูความผิดว่ามาก หรือน้อย หรือเมื่อทำความผิดแล้วไม่มีเงินเสียค่าปรับ จะต้องเอาทรัพย์สินที่มีอยู่ขาย แล้วนำเงินมาใช้ ถ้าทำผิดมากก็อาจจะไล่ออกจากหมู่บ้าน เป็นต้น

#### ผู้มีอำนาจในการตัดสินคดีทุกอย่าง

ผู้เฒ่า ผู้แก่ ชาวบ้าน และพ่อหลวง ช่วยกันในการตัดสินคดีต่างๆ แต่พ่อหลวงเป็นคนตัดสินชี้ขาด การคัดเลือกผู้นำโดยชาวบ้านช่วยกันออกเสียง อาจจะมีการสืบเชื้อสายบ้าง แต่ส่วนใหญ่ชาวบ้านจะเลือกกันเองมากกว่า จะไม่มีการเกียติยศ อยู่ที่พ่อหลวงว่าจะลาออกหรือไม่ แต่ถ้าพ่อหลวงทำความผิด เช่น ไม่ดูแลหมู่บ้าน หรือพัฒนาหมู่บ้าน ก็อาจจะโดนไล่ออกได้ นอกจากนั้นทุกๆ คนในหมู่บ้านจะต้องร่วมมือช่วยกันดูแล ข้อห้ามเหล่านี้ ปัจจุบันยังใช้กันอยู่บ้าง แต่มักจะเปลี่ยนไปตามสภาพความเป็นอยู่ที่เปลี่ยนไป

#### การแต่งงาน (มูลนิธิกระเจา, 2549)

##### การจับสาว หรือการหาคู่

การจับสาวชาวลาหู่จะเป็นช่วงเทศกาลปีใหม่ เพราะหนุ่ม โสดจะว่างแล้วจะจับเป็นกลุ่มกันไปตระเวนหาสาวหมู่บ้านอื่นๆ วิธีการติดต่อก็คือ ใช้เด็กเป็นสื่อกลาง พอไปถึงหมู่บ้านจะเรียกเด็กมาคุยแล้วบอกให้เด็กว่าไปบอกให้สาวๆ ว่าหนุ่มมาเที่ยวเด็กๆ ก็ดีใจรีบไปส่งข่าวให้กับสาวๆ ส่วนสาวๆ ก็เตรียมอาหารแล้วจะต้อนรับ หนุ่มรับประทานอิ่มแล้ว ดูว่าใครชอบคนไหนจะจับไปคุยกันแล้วสาวๆ ก็ถามว่ามีเมียแล้วหรือยัง หนุ่มๆ ก็จะตอบว่าถ้ามีเมียแล้วจะมาน้องทำไม โกลแสน โกลนี้เสียเวลา การจับสาวของลาหู่่าย หากใครสนใจก็หาข้อมูลเพิ่มเติมเองได้ที่หมู่บ้านลาหู่

##### พิธีการแต่งงาน

การเริ่มพิธีการแต่งงานทางฝ่ายชายเป็นฝ่ายไปสู่ขอ แล้วฝ่ายหญิงยินยอม หรือ ยอมรับ เป็นการเสร็จพิธีสู่ขอ ทางฝ่ายเจ้าบ่าวก็นัดวันคืนที่มาทำพิธีแต่งงานอีกที แล้วฝ่ายเจ้าบ่าวกลับไปเตรียมสิ่งของที่จะไปตามที้นครการไว้

ทางฝ่ายเจ้าบ่าวต้องเตรียมข้าว เตรียมของ เช่น ทางเจ้าบ่าวก่อนอื่นหา ไก่ 2 ตัว และค่านั่นอีก 30 บาท และต้องมีพ่อสื่อฝ่ายเจ้าบ่าวเป็นตัวแทน พ่อ แม่ ทางฝ่ายเจ้าบ่าว ต้องรับคำสั่งจากพ่อ



แม่ ไปพูดคุย ให้กับฝ่ายเจ้าสาว และฝ่ายเจ้าสาวก็มีพ่อสื่อแม่สื่อเช่นเดียวกัน ที่จะพูดคุยต่อลงกัน ในคืนที่เข้าทำพิธีแต่งงาน จะมีแก้วน้ำที่จะใส่น้ำ 1 ใบ และมีเชือกที่จะผูกข้อมืออีก 2 เส้น มีสิ่งนี้ แล้วพ่อหมอก็จะกล่าวคำอวยพรให้ ทั้งสองเสร็จพ่อหมอก็เอาน้ำให้ทั้งเจ้าบ่าว เจ้าสาวดื่มน้ำในแก้ว แต่ต้องดื่มไม่ให้ไหลย้อยออกจากปากเพราะเชื่อว่าการแต่งงานอยู่ด้วยกันและจะต้องมีลูกและลูกก็จะไม่เลี้ยง น้ำหนึ่งหยดนั้นหมายถึงเด็กหนึ่งคนที่จะเสียไป วันรุ่งขึ้น แต่เช้าต้องดักน้ำด้วยกันทั้งเจ้าบ่าว เจ้าหญิงเป็นอันดับแรก การที่ดักน้ำต้องสลับกัน ทางเจ้าบ่าวดักน้ำเข้าบ้านทางฝ่ายหญิงและทาง เจ้าสาวก็ดักน้ำเข้าบ้านทางฝ่ายชายเช่นกัน หลังจากเสร็จการดักน้ำ (ถ้าอยู่ในหมู่บ้านเดียวกัน) แล้ว ต่อไปในวันเดียวกันนั้นต้องตัดฟัน วันนี้ต้อง เป็นวันหยุดทั้งเจ้าบ่าว เจ้าสาวก็พากันไปตัดฟันคนละหนึ่งตะกร้า เช่นเดียวกับการดักน้ำจะไปเข้าบ้าน ถ้าเป็น เจ้าบ่าวก็เข้าไปให้ฝ่ายเจ้าสาว เจ้าสาวก็จะ นำเอาไปให้ทางฝ่ายเจ้าบ่าวเหมือนกัน แต่อยู่คนละหมู่บ้าน คนละที่จะแต่งงานต้องไปที่หมู่บ้านฝ่าย เจ้าสาว ทำพิธีแต่งงานเสร็จวันรุ่งขึ้นแต่เช้าก็ตื่นมาไปดักน้ำเข้า ฝ่ายเจ้าสาว จะไม่เหมือนแต่งใน หมู่บ้านเดียวกัน ฟันก็เช่นเดียวกัน ดักน้ำเอาไปเข้าบ้านเจ้าสาว หลังจากทำพิธีแต่งงานแล้วยังไม่เสร็จ ยังมีการกินเลี้ยงอีก ชาวลาหู่เรียกว่า แคจะเว ครอบครัวยุคใหม่มีเงินก็แต่งกินนี้ กินเลี้ยง วันรุ่งขึ้นก็ได้ แต่ครอบครัวยุคใหม่ไม่ค่อยดีฐานะไม่ดีก็แต่งอยู่กันก่อน และมีการตกลงกับพ่อ แม่ ทางเจ้าสาวว่าช่วงนี้ยังไม่มีเงินพอที่จะจัดงานเลี้ยงให้สองคนนี้แต่งงานอยู่ด้วยกันไปก่อนแล้วค่อย กินเลี้ยง (แคจะเว) เมื่อไรที่จะกินเลี้ยง และจะฆ่าหมู เนื้อหมูตรงคอจะต้องให้กับคนที่เป็พ่อสื่อ แม่สื่อ พ่อสื่อ แม่สื่อนี้ ถ้าไม่ให้เนื้อหมูที่คอวันหลังจะเกิดปัญหา จะไม่ช่วย ก็เลยยกคอหมูต้องแบ่ง ให้เท่า ๆ กัน กับพ่อสื่อ แม่สื่อ ทั้งสองฝ่ายไปเป็นประเพณีสืบทอดกันมายาวนาน



รูปที่2-5 ชุดแต่งงานสมัยก่อนของชาวลาหู่ตำบลบ้านผาใต้ อำเภอแม่เมาะ จ.เชียงใหม่



### การหย่าร้าง

การหย่าเป็นเรื่องที่ธรรมดาของลาหู่ เช่น หากพ่อแม่ผู้หนึ่งรู้สึกว่าคุณเขยพูดกันไม่รู้เรื่อง ก็อาจจะบังคับให้คุณสาวเล็กแต่งงาน ให้ลูกสาวไปอยู่ที่อื่น กรณีอย่างนี้ถ้ามีสิ่งของมากเท่าไรก็จะต้องให้ทางฝ่ายผู้ชาย ส่วนผู้หญิงไม่มีสิทธิ์ที่จะได้ เพราะทางฝ่ายผู้หญิงเล็กเอง ถ้ากรณีนี้มีลูกแล้ว สามีกับภรรยาทั้งสองฝ่ายยินยอมจะหย่ากันแล้วสิ่งของก็จะต้องแบ่งเป็นสามส่วนเท่า ๆ กัน หนึ่งเพื่อลูกสองสาม สามี และภรรยา จากนั้นต่างคนต่างไปแล้ว ส่วนลูกนี้ใครจะดูแลก็ได้สามี หรือภรรยา

การตาย (มูลนิธิกระจกเงา, 2549)

### วิธีปฏิบัติเมื่อมีคนตายในบ้าน

เมื่อมีคนตายในบ้าน คนในหมู่บ้านทุกครัวเรือนจะต้องนำข้าวสาร 1 ถ้วย และเทียนไข 1 เล่ม ไปให้กับญาติพี่น้องคนตาย และญาติพี่น้องคนตายต้องฆ่าไก่ 1 ตัว ทำพิธีเอาปีกไก่และขาไก่เสียบไม้นำไปวางไว้ข้าง ๆ ศพ ซึ่งมีความเชื่อกันว่าปีกไก่จะทำให้วิญญาณนั้นขึ้นไปสู่สวรรค์ ส่วนขาไก่จะทำให้วิญญาณนั้นมีน้ำดื่มและสามารถหาอาหารกินได้ และต้องมีไม้กวาดจำลอง 3 มัด ทำมาจากหญ้าคานำไปวางตรงหัว ตรงเอว และตรงเท้าของศพ ตำแหน่งมัดเพื่อไม่ให้ศพฟื้นขึ้นมา เพราะเชื่อกันว่าถ้าคนตายอยู่ในช่วงเกิดจันทรุปราคา ศพจะฟื้นคืนชีพจึงต้องมีไม้กวาดไว้สำหรับตีศพไม่ให้ฟื้นขึ้นมา นอกจากนี้ ยังต้องมีไข่ไก่เพื่อใช้ในการหาสถานที่ฝังศพในป่าช้า ซึ่งเชื่อกันว่าถ้าโยนไข่ขึ้นไปแล้วตกลงมาแสดงว่าศพอยากจะถูกฝังตรงนั้น แต่ถ้าโยนไข่ขึ้นไปแล้วตกลงมาไม่แตก มีความเชื่อว่าศพไม่อยากจะถูกฝังตรงนั้น ต้องหาที่ฝังใหม่ เมื่อหาที่ฝังศพได้แล้วก็ขุดดินที่ไข่แตก นั้นเอามาวางไว้ก่อนแล้วขุดหลุมให้ใหญ่ขึ้นพอที่จะใส่ศพได้

### ฝังศพใหม่

นำไม้ที่ผ่าเป็นชิ้นเล็กมาเขี่ยลงในหลุมศพเพื่อไม่ให้วิญญาณของคนล่องลอยไปกับศพคนที่มาร่วมพิธีฝังศพทุกคน เมื่อฝังศพเสร็จแล้ว ก็เอาก้อนดินที่ขุดไว้มาวางบนหลุม โดยวางให้ตรงกับหัวใจของศพ เมื่อฝังศพเสร็จแล้ว จะมีหมอผีมาทำพิธีกันวิญญาณ เพื่อไม่ให้คนที่ตายไปออกมาจากป่าช้า ได้โดยเอาไม้ไผ่มาปักเป็นเครื่องหมายกากบาท และทำประตูเพื่อให้คนมาร่วมงานศพกลับไปช่องประตูเท่านั้น หากคนใดที่ไม่กลับช่องประตู มีความเชื่อว่าจิตวิญญาณของคน ๆ นั้นไม่กลับมาด้วยกัน เมื่อเสร็จพิธีแล้วชาวบ้านจะต้องเอาใบไม้กลับมาเพื่อ นำมาประพรมน้ำมันดักที่ผู้เฒ่าผู้แก่เตรียมไว้ตรงทางเข้าหมู่บ้าน เพื่อขับไล่สิ่งไม่ดีออกจากตัวเรา แล้วจึงจะเข้าหมู่บ้านได้ เมื่อเข้ามาในหมู่บ้านแล้ว จะต้องไปที่บ้านของผู้ตายก่อน แล้วจึงจะกลับไปบ้านของตนได้ แล้วภายใน 3 คืน จะต้องมาเยี่ยมที่บ้านผู้ตาย โดยมีความเชื่อว่าจะไปรอรับวิญญาณที่ล่องลอยไปตามวิญญาณศพ



นอกจากนี้ยังเชื่อกันว่าคนที่ตายไปแล้ว ในคืนแรกนั้นวิญญาณจะกลับมาในบ้าน คืนที่สองวิญญาณจะมาถึงหัวบันไดบ้าน คืนที่สามวิญญาณจะมานอนนอกหมู่บ้าน และในคืนที่สี่ วิญญาณจะขึ้นร้องไห้ที่ประตูป่าช้า อยากจะออกมาจากป่าช้า มาใช้ชีวิตอย่างปกติ แต่ก็ออกมาไม่ได้ เพราะหมอผีทำประตูปิดไว้

#### ศพเก่า : พิธีส่งผี

เมื่อครบ 15 วันหลังการตาย พวกพี่น้องจะต้องไปทำพิธีส่งผี ต้องพาหมอผี และชาวบ้านไปรวม และเอาไก่ไปทำพิธีส่งผี หมอผีก็จะกล่าวว่าจงเป็นสุขเป็นสุข เช้าวันนี้ญาติพี่น้องก็จะอาลัยและอำมหลอกพี่น้อง อำมาหาญาติ ชาวลาหู่มีความเชื่อว่า ถ้าไม่ไปส่งผี ผีจะมารบกวนเรา เช่นเราจะฝันร้าย หรือเมื่อทำไร่ทำสวน ผลผลิตออก แล้วผีกลับมาเป็นในรูปแบบนก หรือแมลงมาทำลายผลผลิต จนเสียหายหมดสิ้น

#### พิธีกรรมฉลองปีใหม่ (มูลนิธิกระจกเงา, 2549)

พิธีฉลองปีใหม่ ภาษาลาหู่ (ลาหู่) เรียกว่าประเพณี เขาะเจ้าเว มีความหมายในภาษาไทยแปลว่า ปีใหม่การกินวอ พิธีฉลองปีใหม่ของลาหู่ ไม่มีกำหนดการเฉพาะเจาะจงแน่นอน จะเลือกเวลาที่สมาชิกส่วนใหญ่อยู่ และเสร็จสิ้นภาระกิจการงานทำไร่ ทำสวน จากการเก็บเกี่ยวพืชผลแล้ว อาจเป็นช่วงเดือนกุมภาพันธ์ มีนาคม หรือเมษายน ของแต่ละปีก็ได้ อีกทั้งทุกหมู่บ้านก็ไม่จำเป็นต้องจัดฉลองปีใหม่พร้อมกัน เพราะแต่ละหมู่บ้านจะมีความพร้อมไม่ตรงกัน เมื่อถึงช่วงฉลองปีใหม่ สมาชิกของหมู่บ้านที่ไปทำงานอยู่ห่างไกลจะเดินทางกลับมาร่วมงานฉลองปีใหม่ มีการฆ่าหมูดำ เพื่อนำเนื้อหมู และหัวหมูสังวตต่อเทพเจ้าอ้อชา ลาหู่นับถือมาก ต่อจากนั้น ก็จะนำเนื้อหมูมาปรุงเป็นอาหารเลี้ยงกันอย่างสมบูรณ์ ในเทศกาลปีใหม่นี้ ชาวลาหู่ (ลาหู่) จะนำข้าวเหนียวนึ่งมาดำเสร็จแล้วจะปั้นเป็นก้อนกลม เรียกว่า “อ่อผุ” หรือข้าวปึก จะนำไปใช้เป็นเครื่องถวายต่อเทพเจ้าอ้อชา

พิธีฉลองปีใหม่ของชาวลาหู่ มีเวลาปีใหม่นานถึง 12 วัน โดยจะแบ่งการฉลองปีใหม่ ออกเป็นสองช่วง ช่วงแรก เป็นการฉลองปีใหม่ของผู้หญิง เรียกว่า “เขาะหลวง” หรือ “ปีใหญ่” มีระยะเวลา 6 วัน ช่วงที่สอง เป็นการฉลองปีใหม่ของผู้ชาย เรียกว่า “เขาะน้อย” หรือ “ปีเล็ก” มีระยะเวลา 6 วัน ระหว่างช่วงแรกกับช่วงที่สองจะมีหยุดพัก 1-2 วัน ในหลังจากสองวันนี้แล้ว กลางคืนจะมีการเดินรำทุก ๆ คืน ลาหู่เรียกว่า “ก่าเคาะเว” ตั้งแต่หัวค่ำไปจนกระทั่งรุ่งสางไก่ขัน กลางวันชาย – หญิงลาหู่ (ลาหู่) จะมีการเล่นที่แตกต่างกัน โดยผู้ชายจะเล่นขว้างลูกข่าง ส่วนผู้หญิงจะเล่นลูกสะบ้ากัน และการเล่น โยนลูกบอลกลมขนาดเท่ากำปั้นมือ ลูกบอลนี้ ทำโดยใช้ผ้า

เข็บห่อข้างในก็จะเป็นเกลบ หรือรำข้าว สาเหตุที่ต้องมีการฉลองปีใหม่แยกกันระหว่างชายและหญิงนั้น มีผู้เฒ่าอธิบายว่าสมัยก่อนนานมาแล้ว พวกผู้ชายชาวลาหู่ (ลาหู่) ต้องออกไปปฏิบัติการกีดนอกหมู่บ้านเป็นเวลานาน เช่น ไปสงคราม ไปค้าขาย ไปล่าสัตว์ในป่า จึงทำให้กลับมาฉลองปีใหม่ไม่ทัน บรรดาผู้หญิงที่อยู่ในหมู่บ้าน จึงจัดงานฉลองปีใหม่กันก่อน เมื่อพวกผู้ชายกลับมาถึง ปีใหม่ก็เสร็จพอดีเลย บรรดาผู้ชายจัดงานฉลองปีใหม่กันอีกทีหลัง

ปัจจุบันพบว่าชาวลาหู่ (ลาหู่) ยังจัดฉลองปีใหม่เป็นสองช่วง คือเช้าหลวง และเช้าน้อย เหมือนสมัยก่อน แต่ทั้งเพศชาย และเพศหญิงจะเข้าร่วมฉลองเทศกาลทั้งสองช่วงด้วยกัน ทั้งนี้เป็นเพราะพวกผู้ชาย และผู้หญิงต่างทำงานอยู่ใกล้กัน ซึ่งสามารถทราบข่าววันเริ่มฉลองปีใหม่ของหมู่บ้าน และชวนกันมาร่วมฉลองเทศกาลปีใหม่พร้อมกันได้ โดยช่วงแรกปีใหม่จะมีความสนุกสนานคึกคักมาก แต่ละคนมีความกระตือรือร้นที่จะเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ช่วงหลังแต่ละคนเริ่มเหนื่อยล้าลง คนร่วมงานอาจจะน้อยลงไป

เทศกาลฉลองปีใหม่นี้ จะมีการจุดเทียนขี้ผึ้งสวดอ้อนวอนเทพเจ้าที่นับถือ เพื่อให้เกิดความสงบสุข พร้อมทั้งความอุดมสมบูรณ์แก่สมาชิกในแต่ละครอบครัวของชุมชน และถ้ามีลาหู่ (ลาหู่) หมู่บ้านใกล้เคียงกันจัดงานพร้อมกัน พวกลาหู่จะมีพิธีหนึ่งที่เรียกว่า “ออร์เตคะเว” คือ การเดินทางไปเยือนหมู่บ้านอื่นพร้อมกับห่อเนื้อหมู และเอาข้าวปุก หรือเรียกอ่อสุ (ข้าวเหนียวหนึ่งตำเป็นก้อน) ไปทำบุญเพื่อนบ้าน รดน้ำให้ผู้อาวุโส ทำการเดินร่ายรอบลานพิธีของหมู่บ้านนั้น ก่อนกลับมาหมู่บ้านตน และอีกไม่กี่วันเพื่อนบ้านจากมาหมู่บ้านเรานั้น ก็จะยกขบวนกันมาประกอบพิธี “ออร์เตคะเว” เป็นการตอบแทนเช่นกัน

#### ทำพิธีได้ต้นวอ

เมื่อใกล้จะเสร็จงานปีใหม่จะต้องเซ่นไหว้ต้นวอ (รูปที่ 2-6) และอธิษฐาน ว่าบรรดาเผ่าชนลาหู่ก็จะขอบุญจากเทพเจ้า ขอคุ้มครองหมู่บ้านเราให้เป็นสุขๆ ขอให้บรรดาพวกเรามีสุขภาพอนามัยที่แข็งแรงตลอดปี ปลูกข้าวขอให้ข้าวงามและขอน้ำดื่มแก่ข้ามน้อย



ที่มา: <http://www.hilltribe.org/thai/lahu/lahu-newyear.php>

รูปที่ 2-6 ต้นวอและการเล่นลูกข่างในช่วงประเพณีปีใหม่ของชาวลาหู่



### พิธีวันสีล

วันสีลของชาวลาหู่จะตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำ และแรม 15 ค่ำ แต่วันสีลในช่วงปีใหม่จะตรงกับวันที่สามของปีใหม่ จะต้องงดการกินเนื้อสัตว์ การฆ่าสัตว์ การดื่มเหล้าในเมื่อวันสีล พวกเขามีความเชื่อว่าเป็นวันพักผ่อนของพวกเขา ตอนเย็นของวันสีลจะมีพิธีรดน้ำคำหัวผู้เฒ่าผู้แก่ แล้วโตโบจะกล่าวอวยพรทุก ๆ คน ดึก ๆ ค่ำกึ่ง ๆ จะมีมีการประกอบพิธีในหอแห่ (โบสถ์) แล้วเดินรำตีกลองและเป่าแคนกันอย่างสนุกสนานต่อหน้าคันท่อ

### พิธีกินข้าวใหม่ (ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา จ.แม่ฮ่องสอน, 2549)

พิธีกินข้าวใหม่ (จาฮีอ จ่าเลอ) เป็นพิธีที่มีความสำคัญเช่นเดียวกันกับวันขึ้นปีใหม่ โดยเป็นเรื่องซึ่งเกี่ยวข้องกับการนำผลผลิตข้าวและผลผลิตอื่น ๆ ในไร่ข้าวบริโกล ลาหู่เชื่อว่าผลผลิตข้าวได้มากหรือน้อยขึ้นอยู่กับเทพเจ้า ดังนั้นจึงต้องมีพิธีกินข้าวใหม่เพื่อบวงสรวงต่อเทพเจ้าโดยตรง เป็นการขออนุญาตเกี่ยวข้าวมาบริโภค พิธีนี้จะขึ้นในราวเดือนกันยายน ช่วงเวลาประกอบพิธีมี 4 วัน คือ ประกอบพิธี 1 วัน รดน้ำคำหัวผู้เฒ่าผู้แก่ 1 วัน พักผ่อน 2 วัน

### พิธีทำบุญเรียกขวัญ (ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา จ.แม่ฮ่องสอน, 2549)

พิธีทำบุญเรียกขวัญ (บูตีเว จู้อีเลอ) เป็นพิธีทำบุญโดยการสร้างสะพานเล็กบริเวณริมทางเดินเข้า-ออกหมู่บ้าน โดยมีหมอผีเป็นผู้ทำพิธี ในงานนี้ต้องฆ่าหมูเช่นต่อผีเรือน ผูกข้อมือสวดอวยพรและเดินรำบวงสรวงเทพเจ้า เพื่อขอให้สมาชิกในหมู่บ้านอยู่ดีกินดีปราศจากโรคภัย พิธีดังกล่าวนี้จะกำหนดวันดีเป็นวันสำหรับการทำพิธี

### ข้อห้ามบางประการที่ควรรู้ในเรื่องพิธีกรรม

ในขณะที่มีพิธีกรรมปีใหม่ (เขาะเจอะเลอ) ห้ามนำสิ่งเหล่านี้เข้ามาในหมู่บ้าน

1. ใบไม้สีเขียว เช่น ใบกล้วย ใบตองตึง ใบสัก
  2. ทุกส่วนของต้นไผ่ และทุกส่วนของต้นกล้วย
  3. ห้ามฟ้อนร้องหรือทะเลาะเบาะแว้งและห้ามพูดจาในสิ่งที่ไม่ดีไม่งาม
  4. ห้ามประพาศพิศตามประเพณี
- พิธีกรรมกินข้าวใหม่ ห้ามทะเลาะเบาะแว้งและห้ามฟ้อนร้องกัน

- พิธีกรรมทำบุญเรียกขวัญ (ปู่ตีเว จู่จือเลอ) ควรพูดแต่ในสิ่งที่ดีงาม ห้ามแสดงกิริยา มารยาทลบหลู่ดูหมิ่นสิ่งที่เคารพเชื่อถือ และผู้คนที่อยู่ในพิธีกรรม ผู้ที่เกี่ยวข้องจึงควร ระมัดระวังในสิ่งเหล่านี้

#### การละเล่นของชนเผ่าลาหู่ (มูลนิธิกระจกเงา, 2549)

การละเล่นเป็นอีกวัฒนธรรมหนึ่งของชนเผ่าลาหู่ที่นิยมเล่นกันยามที่ว่างจากการทำไร่ ทำสวน และช่วงที่มีพิธีกรรมทางศาสนา หรือประเพณี ซึ่งเด็กหรือผู้ใหญ่จะมารวมตัวกันบริเวณรางที่กว้างๆ พร้อมจัดกลุ่มแล้วก็เล่น เป็นการละเล่นเพื่อความสนุกสนาน เพลิดเพลิน และจะเน้นการเล่นเป็นกลุ่ม เพื่อให้เกิดความสามัคคีกันภายในกลุ่ม เป็นการใช้ภูมิปัญญาของชาวบ้านในการนำสิ่งของต่าง ๆ มาประดิษฐ์เป็นของเล่น โดยการใช้วัสดุธรรมชาติ ที่หาได้ง่ายและไม่ได้ใช้ต้นทุนเยอะของท้องถิ่นมาดัดแปลง และทำเป็นของเล่นในยามที่ไปไร่ไปสวน ระหว่างทางก็จะเด็ดใบไม้แล้วก็มาเป่าให้เกิดเป็นเสียงเพลง ซึ่งจะทำให้เกิดความสุขในการเดินทาง และการเป่าใบไม้หนุ่ม ๆ ยังใช้เป่าในการจีบสาว ซึ่งจะเป็นการเป่าเพลงที่ค่อนข้างเศร้า และมีความหมายอันลึกซึ้ง ถือได้ว่าเป็นวิธีการในการหาคู่ของหนุ่มสาวอีกวิธีหนึ่ง

#### การละเล่นในพิธีกรรม

เป็นการละเล่นเฉพาะในช่วงที่มีพิธีกรรมหรือประเพณีเท่านั้น ซึ่งชาวลาหู่ทั้งหญิงและชาย จะแต่งกายด้วยชุดประจำเผ่าเต็มยศ แล้วจะมาเล่นกัน อันได้แก่ การเต้น “จะคี” และประกอบด้วยการเล่นสะบ้า (หะยี่สี่ต่อคะเว) เล่นลูกข่าง (ข่อสี่อ่าคะเว) โยนผ้า (แซ่ปูกสี่อ่เหลคะเว) ซึ่งหนุ่มสาวจะนิยมเล่นกันมากที่สุด ในช่วงที่มีพิธีกรรม หรือกินวอ เป็นเวลาว่างที่มีค่ามากสำหรับหนุ่มสาว

#### การเต้นจะคี (ปอย เต เว)

เป็นการบ่งบอกถึงความหลากหลายของการทำมาหากิน จะเต้นในช่วงที่มีงานประเพณี (กินวอ) เต้นเพื่อเฉลิมฉลองในงานประเพณี และเป็นการกล่าวขอบคุณแขกที่มาร่วมในงาน พิธีกรรม อาจมาจากต่างหมู่บ้าน หรือต่างท้องถิ่น การเต้นจะคี (รูปที่ 2-7) จะเป็นการเต้นเป็นจังหวะ ตามเสียงกลอง (จะโฮ) จิ่งฉาบ (แซ) และฆ้อง (โบลโกล) โดยจะมีท่าทางประกอบหลากหลายท่าอย่างพร้อมเพรียงกัน เช่น ท่าเกี่ยวข้าว ทำคักข้าว และ ทำดีข้าว เป็นต้น

การเต้นจะคีจะมีอีกหลากหลายท่า คือ ทำสวัสดี ทำขอบคุณ และยินดีต้อนรับ ก็จะมี อยู่ในตัว ทำสวัสดี และยินดีต้อนรับ นั้นจะอยู่ในจังหวะเดียวกัน ช่วงปีใหม่ หรือกินวอ จะมีแขกจากบ้านอื่นมาเที่ยว และชาวลาหู่จะมีการเต้นจะคี เพื่อเป็นการต้อนรับแขกที่มาร่วมในงาน





ที่มา: <http://www.hilltribe.org/thai/lahu/lahu-ceremony-play.php>

รูปที่ 2-7 การเต้นจะควาหลาห์เพื่อฉลองปีใหม่

### กา เคอะ เว

เป็นการละเล่นอีกแบบหนึ่ง เป็นการละเล่นเพื่อความสนุกสนาน โดยมีอุปกรณ์ที่ใช้คือ แคน โดยผู้ที่มีความชำนาญในเรื่องของแคน จะเป็นคนเป่าแล้วเดินเป็นการละเพื่อเฉลิมฉลองในงานประเพณี ให้เทวราช หรือ หังฮ้อ รับทราบว่า ถึงเวลา แล้วที่ชาวลาห์จะเฉลิมฉลองให้กับท่าน และขอให้ท่านเทพเจ้าลงมาอวยพรให้กับคนในชุมชนด้วย

### การละเล่นลูกข่าง (ก่อซื่อ)

เป็นการละเล่นของชนเผ่าลาห์ จะนิยมเล่นกันในช่วงปีใหม่ กินวอ ของลาห์ ลูกข่างนั้นทำจากไม้เนื้อแข็ง วิธีการเล่น มีดังนี้ อย่างแรก ทำเชือกสำหรับเหวี่ยงลูกข่าง แล้วมัดกับด้ามไม้ พอเสร็จก็พันลูกข่างแล้วโยน ไปยังเป้าหมาย แล้วดึงเชือกคืนไว ๆ ก็จะทำให้ลูกข่างหมุน และถ้าลูกข่างของเราไปโดนของคู่ต่อสู้ ถือว่าเราเป็นฝ่ายชนะ



ที่มา: <http://www.hilltribe.org/thai/lahu/lahu-ceremony-play.php>

รูปที่ 2-8 ลักษณะลูกข่างชาวลาห์

### (น้อ) แคน

เป็นอีกอย่างหนึ่งที่ชาวลาหูนิยมมาก และเป็นเครื่องดนตรีในเวลาว่าง ๆ ก็เป่าแคนมาเล่นกันเป็นทีมเพื่อที่จะให้รู้ว่าทีมใครมีความสามารถมากกว่ากันเมื่อมีงานประเพณี เช่น เวลาเดินรำ



ที่มา: <http://www.hilltribe.org/thai/lahu/lahu-ceremony-play.php>

### รูปที่ 2 - 9 การเป่าแคนของชาวลาหู่

### การโยนผ้า (แข่งปล้อบ่าตะเว)

หนุ่มสาวจะเล่นนิยมนั่นกันมาก แต่หนุ่มสาวมักจะเล่นช่วงปีใหม่ หรือ กินวอ วิธีการเล่นก็จะมีแบ่งฝ่ายเป็น 2 ฝ่ายหนุ่ม ๆ ก็จะอยู่ฝ่ายหนึ่ง และสาว ๆ ก็จะอยู่อีกฝ่ายหนึ่ง แล้วมีกติกาว่าถ้าหนุ่ม ๆ โยนผ้าให้ฝ่ายสาว ๆ แล้วสาว ๆ รับไม่ได้และรับไม่ทันทำให้ตกสู่พื้น 3 ครั้งหรือ 3 ทีแล้วแต่จะตั้งกติกาที่ หรือกี่ครั้งก็แล้วแต่ ที่จะตั้งกันเองในกลุ่ม จะมีการยัดสิ่งของต่าง ๆ เช่น สร้อยนาฬิกา ข้อมือ ฯลฯ จากฝ่ายที่แพ้มา แต่ก็จะคืนให้กันหลังจากเสร็จการกินวอกัน

### ระบบความเชื่อ (มูลนิธิกระจกเงา, 2549)

พื้นฐานความเชื่อของลาหู่จะนับถือพระเจ้า หรือ (อ้อชา) ชาวลาหู่มีความเชื่อเรื่องภูต ผี ขวัญ วิญญาณ ผสมผสานไปด้วยกัน ความเชื่อถือของลาหู่ เป็นทั้งแบบที่นับถือพระเจ้าองค์เดียว และในเวลาเดียวกันก็มีความเชื่อในเรื่องผีสางเทวดาค่วย เขาเชื่อว่ามีพระเจ้าองค์หนึ่งผู้ทรงสร้างโลกและมนุษย์ขึ้น ความเชื่อเช่นนี้สอดคล้องกับแนวทางหรือปรัชญาความคิดของคริสต์ศาสนาเป็นผลให้การเผยแพร่ศาสนาคริสต์ในชนเผ่านี้เป็นไปได้ง่าย

พระเจ้าผู้สร้างโลกของลาหู่ที่นับถือเป็นพระบิดามีพระนามว่า “อ้อชา” ลาหู่ได้สร้างวัดอุทิศให้พระองค์ในทุกหมู่บ้าน เขามีความเชื่อว่าพระเจ้าของพวกเขาเป็นผู้สร้างความคิดทั้งมวล

อย่างไรก็ดีนอกเหนือจากพระเจ้าแล้วยังเชื่อถือในภูติผีวิญญาณอันได้แก่ ผีเรือน ผีประจำหมู่บ้าน ผีป่า ผีดอย ผีพายุ ผีฟ้า เป็นต้น

#### พระเจ้า (อ้อชา)

อ้อชาถือเป็นผู้ยิ่งใหญ่ ผู้ให้กำเนิดโลกและความดีทั้งปวง การบูชาสวดอ้อนวอน อ้อชา ถือเป็นสิ่งสำคัญ เพราะจะบันดาลให้ทุกคนสมบูรณ์ พูนสุข ข้าวปลาอาหารอุดมสมบูรณ์ อย่างเช่น เทศกาลปีใหม่ หรือกินวอ (เขาะจาเว) ช่วงปลายเดือนมกราคม หรือเดือนกุมภาพันธ์ของทุกปี ทุกหลังคาเรือน ทุกหมู่บ้าน หรือหมู่บ้านก็ต้องทำการบูชา และสวด ผลผลิตที่ได้ในรอบปีนั้นๆ ให้กับอ้อชา เพื่อได้รับประทาน และได้รับรู้ รับทราบ บวกกับขอโชคลาภในปีต่อไป เช่น ในปีนี้ผลผลิตได้เท่านี้ทำถวายให้ท่านอ้อชา หนึ่งถ้วย - จาน ท่านอ้อชารับประทาน และได้รับรู้ ปีหน้าขอผลผลิตให้ได้ เก้าเท่า เก้าถ้วย - จาน เป็นต้น

#### ผี

ผีนั้นชาวลาหู่เชื่อว่ามียู่วั่วไปแต่มีทั้งผีดี และร้าย ตั้งแต่ในเรือนไปจนทั่วบริเวณหมู่บ้าน เช่น ผีหมู่บ้าน ผีเรือน เป็นผีที่คอยให้ความคุ้มครอง ส่วนผีนํ้า ผีป่า ผีดอยและผีอื่นๆ ที่อยู่นอกบ้านถือเป็นผีร้ายที่ให้โทษต่อคน ตัวอย่าง เช่น ผีบ้าน ผีเรือน ที่ชาวไทยเรียกว่าศาลพระภูมิ หรือเจ้าที่ในหมู่บ้านก็ช่วยคุ้มครองสมาชิก ในครอบครัวนั้น ๆ เช่นกับชาวไทยพุทธ ผีป่า หรือเจ้าที่เจ้าทางในป่าเหมือนกันในเมื่อคนเข้าไปทำสิ่งไม่ดีให้กับสถานที่ ๆ นั้น หรือที่ชาวไทยเรียกว่าลบหลู่ผีป่า ผีเขา หรือเจ้าป่า เจ้าเขา เจ้าที่ ที่แห่งนั้น มันก็จะทำคนคนนั้นมีอันเป็นไป และถ้าคนคนนั้นรู้ตัวเองว่าได้กระทำความผิดไว้แล้วได้ไปลบหลู่ที่แห่งนั้น แล้วก็จะไปหาหมอผีมาแก้บน หรือทำพิธีตามความเชื่อชาวลาหู่เกี่ยวกับผี

#### วิญญาณ หรือขวัญ

วิญญาณ หรือขวัญ เป็นภาคจิตของร่างกาย คล้ายกับความเชื่อทางไสยศาสตร์ของคนไทย หากวิญญาณออกจากร่าง หรือถูกผีร้ายกระทำ เจ้าของร่างกายจะเจ็บป่วย ความเชื่อชาวลาหู่ ขวัญวิญญาณ คือช่วงที่คนไม่ค่อยมีแรง ไม่สบายบ่อย ๆ ครั้งนั้น ชาวลาหู่ก็จะไปหาโตโบ ซึ่งที่เป็นผู้นำทางศาสนา ทำพิธีไสยศาสตร์จุดเทียนแล้วสวด กล่าวตามวิธีโตโบ โตโบทำเสร็จพิธี และรู้ว่าจะต้องทำอะไรซึ่งผู้ป่วยก็ถามว่า จะทำอะไร และจะต้องแก้ในด้านไหน แล้วโตโบก็จะตอบ และบอกตามจริงที่ได้รับคำสั่ง จากเบื้องบนให้กับคนที่ไม่สบาย รับรู้ และให้กลับไปแก้ตามจริงที่โตโบบอก เช่น ช่วงนี้บุญมีไม่มากแล้วนะ และขวัญหาย วิญญาณไม่อยู่กับเนื้อกับตัว ถ้าเป็นอย่างนี้แล้วผู้ป่วยหรือผู้ไม่สบายก็ต้องรับหาหมอผี ทำพิธีแก้สิ่งเหล่านี้ การทำพิธีมีดังนี้ พิธีเล็ก ๆ ทำพิธีหาบุญก็จะมี



ไก่อี้ได้ หมูก็ได้ พิธีเล็ก ๆ ก็ไก่อี้ พิธีใหญ่ ๆ ก็หมูได้ น้าหมู - ไก่มาฆ่าเลี้ยงให้กับสมาชิกในหมู่บ้าน เพื่อที่จะขออนุญาตในหมู่บ้าน และคนในหมู่บ้านก็ผูกข้อมือ และอวยพรให้กับคนไม่สบายคน ๆ นั้น

#### ขวัญ

ถ้าขวัญหายชาวลาหู่ก็มีวิธี เช่น ชาวลาหู่รู้ว่าขวัญหาย ก็จะหาไก่หนึ่งตัว เพื่อที่จะนำมาทำพิธีเรียกขวัญตามวิธีชาวลาหู่ ขวัญกลับมาหรือยัง อย่างไรวินั้นต้องฆ่าไก่ ตัวที่ทำพิธีแล้วก็นำมาทำกินกันเองในกลุ่มหมอผีหรือผู้เฒ่าเพียงไม่กี่คนเท่านั้น พอกินเสร็จหมอผี หรือผู้เฒ่า ผู้แก่ก็จะดูที่กระดูกไก่ ก็จะรู้ว่าขวัญกลับมาหรือยัง ก็จะรู้ทันที

#### ความเชื่อเกี่ยวกับที่มาของฝัน

มีเรื่องเล่าว่ามีผู้หญิงคนหนึ่งชื่อ นามะ เธอยังไม่ได้แต่งงาน ภายหลังมาเธอได้เสียชีวิตลง ชาวบ้านจึงได้นำศพไปฝังไว้หลังหมู่บ้าน พอหลายวันผ่านไป ก็ได้มีดินฝัน และต้นยาสูบขึ้นบริเวณที่ฝังศพของผู้หญิงคนนั้นอย่างน่าอัศจรรย์ โดยดินฝันขึ้นตรงบริเวณหน้าอกของผู้หญิง และต้นยาสูบขึ้นบริเวณอวัยวะเพศของผู้หญิงคนนั้น จากนั้นมาชาวลาหู่ก็เริ่มสูบฝิ่นกันมาก หรือถ้าใครสูบบุหรี่ก็จะเป็นที่รังเกียจของสังคม และจะยกย่องคนที่สูบฝิ่น

#### ความเชื่ออื่น ๆ

- ไม่ควรนำผ้านุ่งของผู้หญิงติดไปในการไปล่าสัตว์ เพราะจะทำให้เกิดการมั่ว และยิงคนผิดได้
- ห้ามผู้หญิงจับอาวุธ เช่น อุปกรณ์ล่าสัตว์ต่าง ๆ ของผู้ชาย เพราะจะทำให้อาวุธนั้นไม่แม่นยำเวลาไปล่าสัตว์

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่  
Copyright© by Chiang Mai University  
All rights reserved



### บทที่ 3

#### ผลการศึกษา

##### หัตถกรรมผ้าทอลำหู่ดำในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหมอกจ๋าม

##### ประวัติความเป็นมาและข้อมูลทั่วไปของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหมอกจ๋าม

ชื่อหมอกจ๋ามเป็นภาษาไทยใหญ่ แปลว่า ดอกจ๋าม เป็นหมู่บ้าน ที่ตั้งอยู่ใกล้ริมแม่น้ำกก เดิมพื้นที่เป็นป่าสงวนแห่งชาติ เมื่อปี 2512 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎรชาวไทยภูเขาเผ่าลาหู่ หมู่บ้านวังคีน ตำบลแม่นาหวง อำเภอแม่อาย จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งอยู่บนดอยห้วยผีหลอก ติดลำน้ำกกและห่างจากชายแดนไทย-สหภาพพม่า ประมาณ 10 กิโลเมตร

เมื่อปี พ.ศ 2517 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พร้อมด้วยสมเด็จพระศรีนครินทร์พระบรมราชชนนี (สมเด็จย่า) และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎรชาวไทยภูเขาเผ่าไทยใหญ่ ในหมู่บ้านหมอกจ๋าม ตำบลท่าตอน อำเภอแม่อาย จังหวัดเชียงใหม่

เมื่อปี พ.ศ 2519 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วย สมเด็จพระเทพฯ และเจ้าฟ้าหญิงจุฬาภรณ์ ทรงเสด็จเยี่ยมราษฎรในหมู่บ้านใหม่หมอกจ๋าม ทรงเข้าร่วมในงานปอยยกย่องเจ้าครูหมอโดย ซึ่งมีการจัดงานนี้ขึ้นเป็นประจำทุกปีตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

ในการเสด็จเยี่ยมราษฎรทุกครั้ง ทอดพระเนตรเห็นสภาพความเป็นอยู่ของราษฎรยังยากจนและล้าหลังอยู่มาก และเป็นจุดที่ล่อแหลมทางชายแดนแถบภาคเหนือ สมควรที่จะให้ความช่วยเหลือหรือพัฒนาให้มีชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้นประกอบกับงานที่เกี่ยวข้องกับชาวเขาเป็นงานที่มีขอบเขตกว้างขวาง และละเอียดอ่อนมาก หากจะปล่อยให้อยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งโดยเฉพาะอาจทำให้งานล่าช้าไม่ทันกับเหตุการณ์

เดือนธันวาคม 2526 ได้มีการประชุมศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่อยู่ในความรับผิดชอบของมหาวิทยาลัยแม่โจ้ โดยหม่อมเจ้าภิศเดช รัชนี ทรงเป็นองค์ประธานที่ประชุมและได้มีการนำปัญหาโครงการอาสาพัฒนาวังคีน-หมอกจ๋าม ขึ้นพิจารณาและในที่สุดทรงยอมรับให้โครงการนี้เข้าเป็น “ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหมอกจ๋าม” โดยรับเงินทุนสนับสนุนจากมูลนิธิโครงการหลวงตั้งแต่นั้นมา



ศูนย์ฯ หมอกจ๋ามตั้งอยู่พิกัด E548600 เมตร N2217500 เมตร ระวัง 4849 II ความสูงจากระดับน้ำทะเล 470 เมตร อยู่ในเขตหมู่บ้านห้วยศาลา ตำบลท่าตอน อำเภอแม่เมาะ จังหวัดเชียงใหม่ ระยะทางจากจังหวัดเชียงใหม่ถึงศูนย์ประมาณ 186 กิโลเมตร ใช้เวลาในการเดินทางประมาณ 4 ชั่วโมง จำนวนพื้นที่รับผิดชอบ 16.77 ตารางกิโลเมตร หรือ 10,478.49 ไร่ สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบอยู่ตามแนวสองฝั่งแม่น้ำกก อุณหภูมิเฉลี่ย 23.3 องศาเซลเซียส ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 1,483.7 มิลลิเมตร/ปี หมู่บ้านในพื้นที่ส่งเสริมของศูนย์ฯหมอกจ๋าม มีจำนวน 13 หมู่บ้าน ประชากรจำนวน 11,094 คน จำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 1,592 ครัวเรือน เป็นชนเผ่าลาหู่ ไทใหญ่ ไทลื้อ กะเหรี่ยง เมี่ยน ไทเขมม อาข่า ลีซอ และคนเมือง

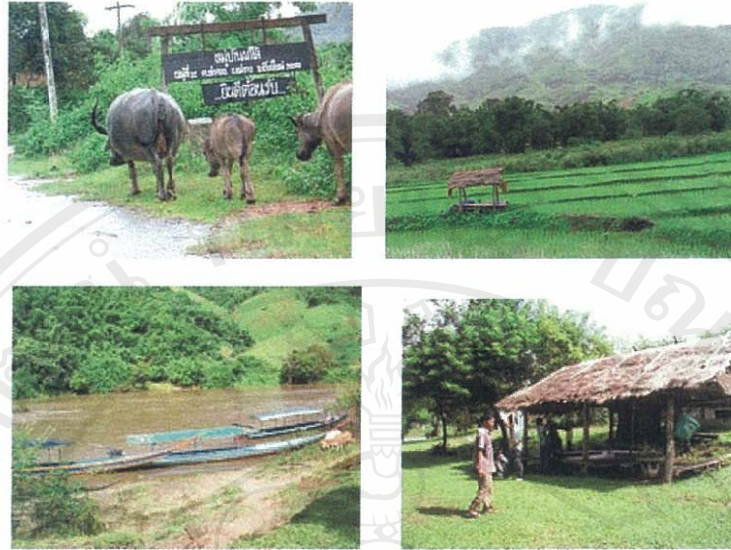
### ข้อมูลด้านเศรษฐกิจสังคมบ้านผาใต้

บ้านผาใต้ ตั้งอยู่ หมู่ 12 ตำบลท่าตอน อ.แม่เมาะ จ.เชียงใหม่ เป็นหมู่บ้านหนึ่งที่อยู่ในพื้นที่ส่งเสริมของศูนย์ฯ หมอกจ๋าม (รูปที่ 3-1) มี 8 หย่อมบ้าน แต่มีพ่อหลวงเพียงคนเดียว ปัจจุบันมีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 217 ครัวเรือน และมีประชากรจำนวน 1,112 คน แบ่งเป็นสัดส่วนเพศหญิงประมาณร้อยละ 60 และอีกร้อยละ 40 ที่เหลือเป็นชาย ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวเขาเผ่าลาหู่ดำ นับถือศาสนาคริสต์

ชาวบ้านมีอาชีพหลักคือ การเกษตร โดยเกษตรกรส่วนใหญ่จะปลูกข้าวนาดำและข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ สำหรับสัตว์เลี้ยงเศรษฐกิจ ส่วนใหญ่เลี้ยงควายไว้เพื่อขาย อาชีพเสริมของชาวบ้าน คือ การรับจ้างล่องเรือให้กับนักท่องเที่ยว เนื่องจากหมู่บ้านอยู่ติดริมน้ำกก มีท่าล่องเรือจากหมู่บ้านไปจังหวัดเชียงราย มีการรับจ้างนอกราชเกษตรและทำหัตถกรรมเพื่อเป็นอาชีพเสริม (สัมภาษณ์นายเสหละ ลิโป ผู้ใหญ่บ้านผาใต้ บ้านเลขที่ 1/1 เมื่อ 19 กรกฎาคม 2549)

<sup>3</sup> จุดท่องเที่ยวจากเชียงราย-ท่าตอน บ้านกะเหรี่ยงรวมมิตร, วนอุทยานโป่งน้ำร้อนห้วยหมากลิ้ม มีบ่อและห้องอาบน้ำแร่ ที่กางเต็นท์, บ้านลาหู่ผามูบและลาหู่จะคือ, บ้านกะเหรี่ยงเมืองงาม, ไทใหญ่บ้านใหม่, อาข่าบ้านแม่สลัก, พระธาตุสบฝาง และบ้านท่าตอนอัตราค่าเช่าเรือเหมาลำ ๘๐๐ บาท สามารถนั่งได้ ๘ คน ใช้เวลาเดินทางประมาณ ๑ ชั่วโมง (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2549)

<sup>4</sup> ค่าแรงงาน ในพื้นที่ตำบลท่าตอน อ.แม่เมาะ จ.เชียงราย วันละ 70-80 บาท/คน



รูปที่ 3-1 สภาพหมู่บ้านผาใต้ ต.ท่าตอน และท่าล่องเรือภายในหมู่บ้านไปจังหวัดเชียงราย

### ผลการศึกษา

จากการเข้าไปสำรวจพื้นที่บ้านผาใต้ หมู่ 12 ต.ท่าตอน อ.แม่อาย จ.เชียงใหม่ ระหว่างวันที่ 19-20 กรกฎาคม 2549 ในส่วนของหัตถกรรมผ้าทอ เพื่อการศึกษาข้อมูลด้านผลิตภัณฑ์ หัตถกรรม เรื่องราวเชิงวัฒนธรรมชิ้นงานหัตถกรรม การผลิต การบริหารจัดการ การตลาด และทัศนคติ คณะผู้วิจัยได้ผลจากการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง ดังนี้

การสัมภาษณ์ ในการเข้าไปสัมภาษณ์ในพื้นที่ คณะผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ บุคคลที่เกี่ยวข้องได้แก่

นายมานพ กองเงิน

นายสุทัศน์ บุญเป็ง

นายเสหละ ลิโป

นางนานุ จะเผอะ

นางปทุมพร จะนุ

นางกาญจนา จะโป

นางนาที จะหือ

นาง นายอ จะมู

นางลืออ จะเชอ

หัวหน้าศูนย์พัฒนาโครงการหลวง

เจ้าหน้าที่ท่องเที่ยวศูนย์ฯ หมอกจำม

ผู้ใหญ่บ้านผาใต้ เบอร์โทรศัพท์ 084-7405960

ผู้ผลิต ภรรยาผู้ใหญ่บ้าน และหัวหน้ากลุ่มหัตถกรรม

ผู้ผลิต และรองหัวหน้ากลุ่ม

สมาชิกกลุ่ม

สมาชิกกลุ่ม

สมาชิกกลุ่ม

สมาชิกกลุ่ม



## ผลิตภัณฑ์

จากการสัมภาษณ์แม่หลวงนา จะเมาะ (สัมภาษณ์ 19 กรกฎาคม 2549) อยู่บ้านเลขที่ 1/1 ภรรยาผู้ใหญ่บ้าน และหัวหน้ากลุ่มหัตถกรรม กล่าวว่าตนได้ทอผ้าเป็นเมื่อตอนอายุ 10 กว่าปี ไม่ได้เรียนมาจากแม่ แต่ว่าแอบทอเองเห็นพี่สาวทอ ก็อยากทอเป็นบ้าง มีรายได้เสริมจากการทอผ้า 15,000 บาท/ปี การทอผ้าจะทำเฉพาะผู้หญิงเท่านั้น โดยปกติการทอผ้าจะมีทุกหลังคาเรือน เพื่อเอาไว้ใช้เอง กล่าวว่า ในภาพรวมชาวบ้านที่ทอผ้าอย่างเดียวมีประมาณร้อยละ 70 แต่ถ้าหากทอด้วยเย็บด้วยเป็นรูปแบบอื่นด้วยมีประมาณร้อยละ 20 และที่เหลืออีกร้อยละ 10 ของครัวเรือนทั้งหมด ไม่ทอเลยซื้ออย่างเดียว แต่ที่ทำเป็นประจำเอาไปขายมีประมาณ 20 หลังคาเรือน (แต่ก่อนมีบ้านที่ทำเป็นประจำ คือ บ้านแม่หลวง แต่ปัจจุบันไม่ค่อยได้ทำ ไม่ค่อยสบายเนื่องจากแพ้ท้อง) ชาวบ้านส่วนหนึ่งจะทอผ้าขายอย่างเดียว (ทอ 20 เมตร จะใช้เวลาประมาณ 10 วัน) ไม่มีการตัดเย็บแปรรูป และส่วนหนึ่งที่มีการทอและตัดเย็บโดยใช้จักรเย็บผ้าเพื่อแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เพื่อขายที่ทำเป็นส่วนมา เช่น กระเป๋าย่อม กระเป๋าใส่เครื่องสำอาง กระเป๋าสตางค์ (รูปที่ 3-2) หมวก (จะทำเป็นส่วนน้อยเพราะทำยาก) เสื้อกั๊ก และที่ห้อยขวดน้ำ เป็นต้น



รูปที่ 3-2 ผลิตภัณฑ์กลุ่มหัตถกรรมบ้านผาใต้ ต.ท่าตอน อ.แม่เมาะ จ.เชียงใหม่

นางปทุมพร จะนุ (สัมภาษณ์ 19 กรกฎาคม 2549) อายุ 38 ปี บ้านเลขที่ 4 รองหัวหน้ากลุ่มหัตถกรรม หัดทอผ้าตอนอายุ 12 ปี หัดทอผ้าเองกับเพื่อน ไม่มีใครสอน กล่าวว่ากลุ่มแม่บ้านตั้งใหม่ยังไม่ถึงปี ตั้งตามมูลนิธิโครงการหลวง ทางกลุ่มมีการประดิษฐ์ถุงย่าม, หมวก, เสื้อ, ผลิตภัณฑ์ขาย เพื่อเป็นรายได้เสริมจากอาชีพหลักที่ทำนา ทำไร่ ข้าวโพด ตนได้ผลิตกระเป๋า ย่อม หมวก กระเป๋าเล็กๆ ใส่เครื่องสำอาง ผลิตภัณฑ์ให้นักท่องเที่ยวฝรั่งส่วนใหญ่



นางกาญจนา จะโป อยู่บ้านเลขที่ 54 อายุ 33 ปี สมาชิกในกลุ่มหัตถกรรม หัตถทอผ้ามาเมื่ออายุ 20 ปี เรียนมาจากแม่ พี่สาว และถามเพื่อน ๆ จะทอผ้าอย่างเดียว ทอเป็นย้อมก็มีหลายลาย เช่น ลายผะกะแร่ และลายกะจู้ตา (รูตะกร้า) (รูปที่ 3-3) ลายยากๆ ถ้าทอเก่งๆ ใช้เวลา 1 วัน แต่ถ้าเป็นคนที่ไม่เก่งก็จะใช้เวลา 2 วัน ถ้าทอเป็นผืนลายผะกะแร่ ยาว 40 เมตร จะใช้เวลา 7 วัน ทำเรื่อยๆ ทั้งวัน และจะนำมาแปรรูปเป็นกระเป๋าสตางค์ หรือ กระเป๋าเครื่องสำอาง เป็นต้น (รูปที่ 3-4)



รูปที่ 3-3 ย้อมลายกะจู้ตา หรือลายรูตะกร้าของชาวลาหู่ตำบลบ้านผาใต้



รูปที่ 3-4 ผ้าทอลายผะกะแร่แปรรูปเป็นกระเป๋าสตางค์ (ลายประยุกต์จากลิขสิทธิ์)

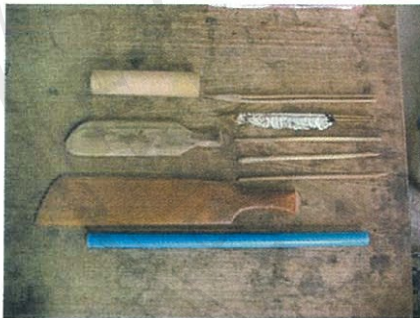
นางนาที จะหือ (สัมภาษณ์ 20 กรกฎาคม 2549) บ้านเลขที่ 7 อายุ 45 ปี ทอผ้าเป็นตั้งแต่ อายุ 15 ปี แม่สอนทอผ้า การทอผ้าทำเป็นอาชีพเสริม อาชีพหลัก คือ ทำการเกษตร กล่าวว่าตนได้เคยไปเรียนตัดเย็บชุดลาหู่กับชาวลาหู่ที่อำเภอเมืองเชียงใหม่โดยเรียนฟรี เสียเพียงค่ารถไปเรียนใช้เวลาเรียน 2 อาทิตย์ เรียนทำกระเป๋าจากแม่หลวงเมื่อ 2 ปีก่อน ตัดเย็บชุดลาหู่เป็น เมื่ออายุ 28 ปี และเพิ่งทำกระเป๋าเป็นเมื่ออายุ 43 ปี ได้ทอผ้าและตัดเย็บแปรรูปเป็นกระเป๋า หมวก โดยใช้จักรเย็บผ้า ถักย้อมลาหู่ และทอผ้าลาหู่ขายอย่างเดียวด้วย ราคาเมตรละ 20 บาท กว้าง 4 นิ้วครึ่ง ผู้หญิงลาหู่ทอผ้าเกือบทุกหลังคาเรือน ส่วนตัวเองทอผ้าเวลาว่าง ไม่ได้ทำประจำเพราะขายไม่ค่อยได้

นาง นายอ จะมู (สัมภาษณ์ 20 กรกฎาคม 2549) อายุ 29 ปี อยู่บ้านเลขที่ 17 ทอผ้าเป็นเมื่ออายุ 24 ปี แม่เป็นคนสอนทอผ้า ตัดและเย็บ เป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านด้วย

นางลืออ จะเชอ (สัมภาษณ์ 20 กรกฎาคม 2549) อายุ 32 ปี บ้านเลขที่ 65 หัดทอผ้าเมื่ออายุ 27 ปี โดยดูเพื่อนบ้านแล้วหัดทำเอง ไม่มีใครสอน ชิ้นงานที่ทำขายได้แก่ ย่อม กระเป๋ (เป็นส่วนใหญ่) เสื้อ และ หมวก (เป็นส่วนน้อยเพราะทำยาก) นอกจากนี้ยังรับจ้างทำผ้าทอให้คนอื่น

### ขั้นตอนการผลิต

เครื่องทอผ้าของชาวลานูมีลักษณะคล้ายกับเครื่องทอที่เอว ของชนเผ่ากะเหรี่ยง<sup>5</sup> แต่มีขนาดเล็กกว่า คือเป็นแบบห้างหลังหรือมีสายคาดเอว (รูปที่ 3-5) มีอุปกรณ์ทอผ้าที่ทำจากไม้ไผ่ธรรมชาติ แต่ในปัจจุบันนี้อุปกรณ์บางชิ้นได้นำท่อพีวีซีมาประยุกต์ใช้ด้วย ชาวลานูนิยมทอผ้าหน้าแคบประมาณ 4.5 นิ้ว ลักษณะการผลิตชาวบ้านจะซื้อฝ้ายสำเร็จย้อมสีธรรมชาติ และฝ้ายนำมากรอ และทอผ้าเองและนำไปตัดเย็บโดยใช้จักรเย็บผ้าหรือมีการเย็บมือแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เช่น หมวก กระเป๋า เสื้อกั๊ก เป็นต้น



อุปกรณ์ทอผ้าของนางปทุมพร จะมู, 2549 ภาพการทอผ้าชาวลานูจากกรมประชาสัมพันธ์ชาวเขา, 2543

รูปที่ 3-5 อุปกรณ์ที่ใช้ในการทอผ้าของชาวลานู

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่  
Copyright © by Chiang Mai University  
All rights reserved

<sup>5</sup> การทอผ้าของชนเผ่ากะเหรี่ยง เรียกว่า “ การทอผ้าที่เอว ” เนื่องจากลักษณะเครื่องทอที่เป็นเอกลักษณ์ ซึ่งต้องประกอบด้วยตัวผู้ทอจึงสามารถใส่ทอผ้าได้ มีวิธีการทอได้ง่าย ไม่เปลืองพื้นที่ สามารถเคลื่อนย้ายสะดวก ถึงแม้ว่าจะไปทำไร่ก็สามารถนำไปทอได้ รวมทั้งประหยัดเวลาในการเตรียมการทอ ฝักฝืนและเรียนรู้ได้เร็ว วิธีการทอแบบที่ทอเอว ขนาดของผ้าจะเท่ากับขนาดของเอวที่สามารถยึดไว้ได้



### วัสดุอุปกรณ์ (ฤชอร, 2544)

อุปกรณ์ในการทอผ้าของลาหู่มีลักษณะเหมือนกับชนเผ่ากะเหรี่ยง ทั้งนี้อุปกรณ์ทอผ้าของกะเหรี่ยงจะประกอบด้วย

1. แผ่นหนัง ทำจากหนังสัตว์ ต้องไม่แข็งกระด้างหรืออ่อนนุ่มจนเกินไป แต่สามารถรองรับน้ำหนักของผู้ทอได้ในขณะที่ต้องเคลื่อนไหวตัวขึ้นลงในขณะทอ โดยตัดแผ่นหนังเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้ากว้าง 4 – 6 นิ้ว ยาวประมาณ 22 นิ้ว ปลายทั้งสองข้างเจาะรูร้อยเชือกสำหรับคล้องกับไม้เรียงผ้าที่ทอ แล้วพันอ้อมกับเอนผู้ทอขณะนั่งทอผ้า

2. ไม้สำหรับพันผ้าเป็นไม้ท่อนกลม ๆ ใช้สำหรับม้วนเก็บผ้าที่ทอแล้ว และยังเป็นไม้อันแรกที่ใช้พันด้ายเมื่อเริ่มขึ้นเครื่องทอ มีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1.5 นิ้ว ยาวประมาณ 20 – 22 นิ้ว ขนาดไม่สั้นหรือยาวเกินไป เพราะผ้าทอกะเหรี่ยงเป็นผ้าทอหน้าแคบ ถ้าไม้พันยาวเกินไปจะเกิดความไม่สะดวกเวลาทอ ส่วนปลายทั้งสองข้างนั้นบากเป็นช่องสำหรับใช้คล้องเชือกจากแผ่นหนังไม้กระทุบ ใช้สำหรับช่วยแยกด้ายขึ้นให้มีช่วงกว้างมากขึ้น เพื่อสะดวกในการสอดด้ายขวาง และใช้เป็นไม้กระทุบด้ายขวางให้แน่น ลักษณะเป็นไม้เนื้อแข็งแผ่นหนา เพราะจะได้มีน้ำหนักและแรงกระทุบด้ายขวางให้แน่นยิ่งขึ้น โดยมีขนาดกว้างประมาณ 3.5 – 6 นิ้ว ความยาวประมาณ 25 – 30 นิ้ว

3. ไม้ช่วยแยกด้าย ใช้สำหรับแยกด้ายขึ้นออกจากกันตามแนวตะกอก เพื่อให้เกิดช่องว่างพอที่จะสอดไม้กระทุบเข้าไป และทำให้มีช่องว่างสำหรับสอดด้ายขวางได้กว้างขึ้น โดยใช้ไม้ไผ่หรือไม้เนื้อแน่น แต่ไม่ควรมีน้ำหนักมากเกินไป เพราะจะเกิดความไม่สะดวกในการหยิบจับเวลาใช้ ซึ่งมีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1.5 – 2 นิ้ว

4. ไม้หน่อสะยา มีลักษณะเป็นไม้เนื้อแน่นกลมรียาว การทอครั้งหนึ่ง ๆ จะใช้ไม้หน่อสะยาอย่างน้อย 3 อัน หรือไม่จำกัดจำนวน จะทำได้มากเท่าใดก็ได้ เพราะไม้หน่อสะยามีประโยชน์หลายอย่าง เช่น ใช้สำหรับคล้องด้ายตะกอก เพื่อแบ่งเส้นด้ายขึ้นเวลาขึ้นเครื่องทอ เมื่อทอจะยกขึ้นสลับกับไม้ช่วยแยกด้วย ใช้สำหรับกำหนดแนวและจัดระเบียบเส้นด้ายขึ้นก่อนผ่านตะกอก และยังใช้กำหนดตะกอกสำหรับการทอผ้าที่มีตะกอกหลายชุด จำนวนไม้หน่อสะยาที่กำหนดจะมีจำนวนเท่ากับตะกอก ซึ่งจะมีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1.5 – 2 นิ้ว ยาวประมาณ 20 – 25 นิ้ว

5. ไม้ขึ้นเครื่องทอมีส่วนสำคัญอย่างมากที่ช่วยให้การทอผ้าสำเร็จ ซึ่งเป็นไม้เนื้อแข็งหรือเป็นไม้ไผ่ก็ได้ มีลักษณะเป็นท่อนกลมใหญ่ ยาวประมาณ 70 – 80 นิ้ว โดยเจาะรูเรียงกันตามขนาดของส่วนประกอบเครื่องทอ ได้แก่ ไม้พันผ้า ไม้หน่อสะยา ไม้ช่วยแยกด้าย เป็นต้น

## แหล่งวัตถุดิบ

จากการสัมภาษณ์สมาชิกภายในกลุ่ม คือ นางปทุมพร จะนุ และ นางกาญจนา จะโป และ นางนายอ จะนุ (สัมภาษณ์ 20 กรกฎาคม 2549) ให้สัมภาษณ์ว่าวัตถุดิบในการทอ จะไปซื้อค้าขาย สำเร็จย้อมสีแล้วมาจากอำเภอแม่ฮาด และร้านค้าในหมู่บ้าน แต่ถ้าไปซื้อวัตถุดิบที่ตลาดวโรรสจะไปซื้อกับกลุ่ม แต่ส่วนมากจะนิยมซื้อฝ้ายที่ร้านค้าในหมู่บ้านเพราะว่าไม่ต้องจ่ายเงินสดก็ได้ แต่ที่อื่นต้องการเงินสด ราคาวัตถุดิบที่เชียงใหม่จะถูกกว่าที่อื่นราคาฝ้ายม้วนหนึ่งถ้าซื้อที่เชียงใหม่ ราคา 9 บาท/ม้วน ที่อำเภอแม่ฮาด ราคา 10 บาท/ม้วน แต่ที่ร้านค้าในหมู่บ้านจะขายราคา 11 บาท/ม้วน

### ต้นทุนการผลิตหมวก

จากการสัมภาษณ์แม่หลวงนาญ จะเผาะ (สัมภาษณ์ 20 กรกฎาคม 2549) ในการคำนวณต้นทุนอย่างคร่าวๆ ในการทำหมวก 1 ใบ (รูปที่ 3-6) ประกอบด้วย

1. ใช้ผ้าทอ หน้ากว้าง 4.5 นิ้ว ยาว 0.5 เมตร (ขายส่งในราคา 22 บาท/เมตร) จะมีต้นทุนผ้าทอเฉลี่ย ประมาณ 14 บาท/1 ใบ
2. ฝ้ายโทเร หมวก 1 ใบ ใช้ฝ้ายโทเร (ราคาเมตรละ 22 บาท<sup>6</sup>) ความยาว 0.5 เมตร จะมีต้นทุนฝ้ายโทเรเฉลี่ย 11 บาทต่อ 1 ใบ
3. ฝ้ายเคมี ฝ้ายหนังไก่ และด้ายเย็บผ้า (ฝ้ายเคมี ราคาเมตรละ 20 บาท ด้ายหลอดละ 7-10 บาท ใช้ได้ประมาณ 20 ใบ) ใช้ในปริมาณน้อยจะมีต้นทุนเฉลี่ยฝ้ายเคมี ฝ้ายหนังไก่ และด้าย ประมาณ 5 บาท/ 1 ใบ

\*ชาวบ้านจะมีต้นทุนเฉลี่ยในการทำหมวก 1 ใบ เท่ากับ 30 บาท/ใบ โดยไม่รวมค่าแรง

ต้นทุนค่าแรง โดยเฉลี่ยหากชาวบ้านทำหมวกทั้งวัน (8 ชม./วัน) จะได้วันละ 5 ใบ เมื่อเทียบค่าจ้างแรงงาน 80 บาทต่อวัน ชาวบ้านจะมีต้นทุนค่าแรงประมาณ 16 บาท

\* ต้นทุนในการทำหมวกหากรวมค่าแรงด้วย เฉลี่ยประมาณ 46 บาท/ใบ (ชาวบ้านก็ยังมีกำไรอยู่)

<sup>6</sup> ต้นทุนฝ้ายโทเรราคาเมตรละ 22 บาท จะซื้อฝ้ายจากร้านเชียงใหม่ใจดี และร้านเด่นเสมอ ตรอกเล่าโจ้ว ตลาดวโรรส จ.เชียงใหม่ เจ้าของร้านเป็นคนใจดี





รูปที่ 3-6 การตัดเย็บหมวกของชาวลาหู่เป็นลายประยุกต์จากลือซอขายให้นักท่องเที่ยว

สำหรับการกำหนดราคาหมวก ชาวบ้านจะกำหนดราคาเอง โดยชาวบ้านขายส่งหมวกในราคา 80 บาทต่อใบ (กำไร 34 บาท/ใบ) แต่ถ้าขายเองให้กับนักท่องเที่ยวจะดราคาใบละ 150-200 บาท/ใบ (มีกำไรประมาณ 3 เท่า)

**ต้นทุนวัตถุดิบกระเป๋ และที่ห้อยขวดน้ำ** ต้นทุนในการผลิตโดยคร่าว ๆ ตามรูปที่ 3-7 ไม่รวมค่าแรงงาน จากการสัมภาษณ์นางนายอ จะหา (สัมภาษณ์ 20 กรกฎาคม 2549) กล่าวว่า ต้นทุนในการผลิตกระเป๋าเครื่องสำอาง จะประกอบด้วย ซิป 2 บาท ผ้า 4 บาท รวมต้นทุนประมาณ 6 บาท ไม่รวมค่าแรงในการทอ โดยกำหนดราคาขายเองในราคา 20 บาท

สำหรับต้นทุนที่ห้อยขวดน้ำคร่าว ๆ เฉพาะด้ายประมาณ 6 บาท/ใบ โดยไม่รวมค่าแรง โดยกำหนดราคาขาย 20 บาท/ใบ



รูปที่ 3-7 ผ้าทอแปรรูปเป็นกระเป๋าเครื่องสำอางและที่ห้อยขวดน้ำ

### ต้นทุนในการผลิตย่ามลายดาว

นางกาญจนา จะโป (สัมภาษณ์ 20 กรกฎาคม 2549) กล่าวเพิ่มเติมว่า ในการทอย่ามลายดาว 1 ใบ จะหมดด้าย 4 ม้วน หรือประมาณ 40 บาท/ใบ และหากรวมค่าแรงโดยใช้เวลาในการทอ



1 วัน (สัมภาษณ์นางกาญจนา จะโป วันที่ 20 กรกฎาคม 2549) เทียบกับค่าแรง 80 บาทต่อวัน ชาวบ้านจะมีต้นทุนรวมค่าแรงในการทำย้อมลายดาว ประมาณ 120 บาท/ใบ

### ช่วงเวลาในการผลิต

นางน่าน จะเมาะ กล่าวว่า ชาวบ้านโดยส่วนใหญ่จะทอผ้าในช่วงว่างจากการเกษตร ประมาณเดือน เมษายน - พฤษภาคม แต่ถ้าเป็นช่วงทำนาถ้ามีคนเข้ามาสั่งทำของก็ทำให้ได้ ปัจจุบันก็มีคนเข้ามาสั่งทำบ้าง โดยบางรายก็ซื้อของเข้ามาให้ หรือบางรายก็จะให้เงินทุนมาส่วนหนึ่งก่อนเป็นเงินมัดจำ เช่นเดียวกับ นางนาที่ จะหือ (สัมภาษณ์ 20 กรกฎาคม 2549) ให้สัมภาษณ์ว่า ตนจะทอผ้าเวลาว่างเก็บไว้ช่วงที่ว่างคือเดือนเมษายน - พฤษภาคม นางลืออ จะเชอ (สัมภาษณ์ 20 กรกฎาคม 2549) จะทำในช่วงที่ว่างจากการทำงานเกษตร ตั้งแต่เมษายน - พฤษภาคม และพฤศจิกายน

นางนายอ จะมู (สัมภาษณ์ 20 กรกฎาคม 2549) ให้สัมภาษณ์ว่า ตนได้ผลิตกระเป๋า ย้อม ที่ห้อยขวน้ำ หมวก โดยผลิตจำนวนชิ้นงานได้ดังนี้

|                |                                                                                                      |
|----------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| -กระเป๋านาเล็ก | ใช้เวลาทอและเย็บ จำนวน 25 ใบต่อเดือน                                                                 |
| -ย่าม          | ใช้เวลาทอและเย็บ จำนวน 10 ใบต่อเดือน                                                                 |
| -ที่ห้อยขวน้ำ  | ใช้เวลาทอและเย็บ จำนวน 5 ใบต่อเดือน                                                                  |
| -หมวก          | ใช้เวลาทอและเย็บ จำนวน 20 ใบต่อเดือน ต้องใช้เวลาในการทอค่อนข้างมาก ใช้เวลาเย็บต่อใบประมาณ 20-30 นาที |

นางปทุมพร จะมู (สัมภาษณ์ 20 กรกฎาคม 2549) กล่าวว่า ถ้ามีเวลาทั้งวันจะทำหมวกได้ 5 ใบ/วัน แต่ถ้าทำงานอื่นด้วย แล้วทำเฉพาะเวลาว่างจะได้ประมาณ 10 ชิ้น/เดือน ซึ่งในการทำผลิตภัณฑ์ จะลองคิดแปลเอง ไม่ได้มีคนเข้ามาสอน บางทีก็เห็นรูปแบบจากคนอื่นบ้าง นางกาญจนา จะโป (สัมภาษณ์ 20 กรกฎาคม 2549) กล่าวเสริมว่าในการทอย้อมลายดาวตนจะใช้เวลา 1 วัน

### รูปแบบผลิตภัณฑ์และเรื่องราวทางวัฒนธรรม

จากการสัมภาษณ์นางน่าน จะเมาะ (สัมภาษณ์ 20 กรกฎาคม 2549) กล่าวว่า ไม่ค่อยทราบเรื่องราวของชิ้นงาน เนื่องจากแม่ไม่เคยเล่าให้ฟัง แต่รูปแบบงานดั้งเดิมของชนเผ่าจะเป็นย้อมชิ้นงานใหม่ๆ ก็จะเป็นกระเป๋า หมวก ที่เพิ่งตัดเย็บมา ตัวอย่างของลายเย็บดั้งเดิม ได้แก่ ลายเขี้ยวหมา ลายตาเดียว และลายสองตา เป็นต้น (รูปที่ 3-8) แต่ไม่ทราบความหมาย และอีกส่วนหนึ่ง

เป็นลายสมัยใหม่ที่คิดขึ้นเองหรือไปคู่อื่นมาแล้วมาประยุกต์ ลายปัจจุบันก็เลยจะปน ๆ กันไปทั้งลายเก่า ลายใหม่ สำหรับผลิตภัณฑ์ที่จำหน่ายก็หัดทำเองไม่ได้มีใครเข้ามาสอนเช่นหมวก สำหรับการผลิตชิ้นงานก็มีการพัฒนาจากเดิมที่เป็นงานเย็บมืออย่างเดียว ซึ่งใช้เวลานานก็มีการใช้จักรเข้ามาช่วยด้วย



ลายเขี้ยวหมา



ลาย 1 ตา และ 2 ตา (มีส้อมตะหมา หรือ มีส้อมนี้หมา)



ลาย 2 ตา



ลาย 1 ตา



รูปที่ 3-8 ย้อมทอลายดั้งเดิมลายดาว ลายดอกคริสมาสต์ และย้อมตัดเย็บแบบลาหู่บ้านผาใต้



นางนายอ จะมู (สัมภาษณ์ 20 กรกฎาคม 2549) ให้สัมภาษณ์เพิ่มเติมว่าสำหรับรูปแบบการผลิตไม่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากที่เคยทำกันมา แต่อาจมีการปรับเปลี่ยนสี หรือลวดลาย ตามความพอใจของลูกค้า หรือที่ลูกค้าสั่ง เช่น ฝรั่งเศสชอบสีค่อนข้างสีเข้ม ส่วนคนไทยจะชอบสีค่อนข้างสว่าง โดยรูปแบบและลวดลายบางครั้งก็จะเลียนแบบมาจากชาวอีก้อแล้วนำมาทำเอง สีไม่ได้มีความหมายอะไรในการผลิต แต่เดิมรูปแบบการผลิตเป็นทอผ้าทำย้อมลาหู่ แต่ต่อมาก็แปรรูปเป็นอย่างอื่น มีการตัดเย็บหมวก ทำกระเป๋าด้วยจักรเย็บผ้า โดยชาวบ้านเรียนการตัดเย็บมาจากแม่หลวงนาญ สำหรับหัตถกรรมของลาหู่ก็จะมีกรนำเศษผ้าชิ้นเล็ก ๆ มาปักเย็บเป็นลวดลายต่าง ๆ บนตัวกระเป๋ หรือตกแต่งบนเสื้อ เป็นต้น (รูปที่ 3-9)



รูปที่ 3-9 การนำเศษผ้ามาตัดเป็นชิ้นเล็ก ๆ และนำมาปักเย็บเป็นลวดลายต่าง ๆ บนตัวกระเป๋ มีการทอสาวย้อมจากสีเอนนำมาเย็บประกอบกันเป็นย้อม

สำหรับชุดแต่งกายประจำเผ่าลาหู่ในชีวิตประจำวันนี้ไม่ค่อยได้แต่งกันเท่าไร จะใส่เฉพาะช่วงงานสำคัญ เช่น งานแต่งงาน ผู้แต่งงานบ่าว-สาวจะใส่ชุดประจำเผ่า ส่วนผู้ร่วมงานใส่หรือไม่ใส่ก็ได้ เช่นเดียวกับงานศพ อาจใส่หรือไม่ใส่ก็ได้ แต่ที่ต้องใส่เป็นประจำทุกปี คืองานเทศกาลกินวอ (ปีใหม่) นางปทุมพร จะมู (สัมภาษณ์ 20 กรกฎาคม 2549) กล่าวว่า ประเพณีกินวอที่นี่จะจัดประมาณระหว่าง 31 ธันวาคม - 12 มกราคม ของทุกปี ส่วนลาหู่แดงจะมีประมาณเดือนกุมภาพันธ์

กิจกรรมที่สำคัญจะมีการเดินจะคี ในช่วงปีใหม่ชาวบ้านจะหยุดไม่ทำอะไรเลยเป็นเวลาประมาณ 12 วัน และจะไปเที่ยวหมู่บ้านลาหู่อื่นด้วย จะมีการแลกเปลี่ยนเป็นกันเป็นเจ้าภาพในแต่





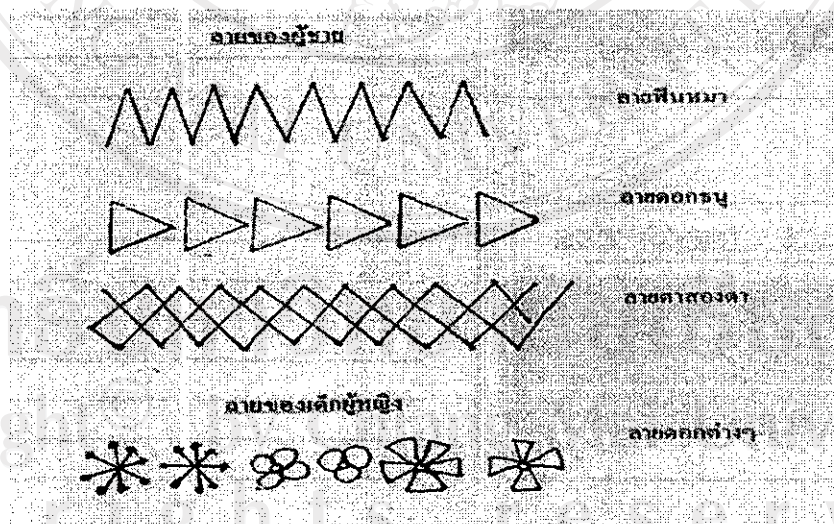
ละหุ่มบ้าน สำหรับชาวลาหู่จะไม่เน้นการแต่งชุดประจำเผ่าจะต้องเป็นชุดใหม่ทุกปี ถ้าใส่จนเก่าแล้วก็ค่อยทำใหม่ก็ได้ แต่เดี๋ยวนี้ลายที่ปักบนชุดอาจมีการประยุกต์ลายไม่เหมือนดั้งเดิม

นอกจากนี้ นางนาคู จะเผอะ (สัมภาษณ์ 20 กรกฎาคม 2549) กล่าวว่า เมื่อประมาณ 20 กว่าปีมาแล้ว ชุมมคริสต์เตียนได้เคยจัดอบรมให้ชาวบ้านทำชุดลาหู่โดยให้แม่เผ่านำมาหาจะลเป็นผู้สอนแต่ในปัจจุบันแม่เผ่าย้ายไปอยู่กับลูกสาวทางใต้แล้ว (รูปที่ 3-11 ถึง 3-12)

ทั้งนี้ จากการศึกษาของ ชลดา มนตรีวัต (2541) ได้รายงานไว้ว่า เสื้อผ้าของเด็กผู้หญิงชาวลาหู่จะทำจากผ้าสีสด มีลายดอกไม้ หรือเย็บด้วยผ้าถุงเก่าของแม่ ส่วนของเด็กผู้ชายจะใช้ผ้าพื้นสีน้ำเงิน สีดำ หรือเขียว ไม่นิยมผ้าที่มีลายดอกเพราะเชื่อว่าโตขึ้นจะเป็นเด็กผู้ชายที่อ่อนแอ ข้อสำคัญคือเสื้อของเด็กผู้ชายนั้นจะไม่ใช้ผ้าจากผ้าถุงเก่าของแม่เป็นเค็ดขาด เพราะจะทำให้เด็กผู้ชายคนนั้นกลายเป็นขี้ข้าหรืออยู่ภายใต้ผู้หญิง หมวกก็เช่นกันจะสังเกตเห็นความแตกต่างที่ชัดเจนจากแบบ สี และลายปัก ซึ่งลายปักต่าง ๆ เหล่านี้มีความหมายที่แตกต่างกันด้วย เช่น

|           |         |                        |
|-----------|---------|------------------------|
| ลายฟันหมา | หมายถึง | ความฉลาดหลักแหลม       |
| ลายดอกธนู | หมายถึง | ความชำนาญในการล่าสัตว์ |
| ตาสองตา   | หมายถึง | การมองการไกล           |

ลายเหล่านี้จะถูกปักไว้ในหมวกของผู้ชาย ในขณะที่เด็กผู้ชายก็ใช้ปักและตกแต่งในชุดของผู้หญิง แต่หมวกของเด็กผู้หญิงจะนิยมปักเป็นลายดอกไม้ หรือใช้ผ้าสีหลาย ๆ สีมาต่อกันให้ดูสวยงาม ดังแสดงในรูป 3-10



รูปที่ 3-10 ภาพลายปักของผู้ชายและผู้หญิงเป็นรูปต่าง ๆ ของชาวลาหู่ (ชลดา มนตรีวัต, 2541)



รูปที่ 3-11 เสื้อและกางเกงผู้ชายลาหู่ดำมีการปักตกแต่งขอบขากางเกงบ้านผาใต้



รูปที่ 3-12 เสื้อของผู้หญิงลาหู่ดำประยุกต์และตกแต่งด้วยการปักเย็บบ้านผาใต้

### การบริหารจัดการและการกำหนดราคา

นางปทุมพร จานุ และนางน่าน จะเพาะ (สัมภาษณ์ 19 กรกฎาคม 2549) กล่าวว่า ได้รวมกลุ่มกันอย่างไม่เป็นการ โดยมีแม่หลวงน่านเป็นหัวหน้ากลุ่ม และนางปทุมพรเป็นรองหัวหน้ากลุ่ม (รูปที่ 3-13) โดยก่อตั้งกลุ่มมาได้ไม่ถึงปี สมาชิกกลุ่มมีจำนวน 20 คน (ครัวเรือน) ในกลุ่มมีคนที่ทอได้ด้วยเย็บได้ด้วย 6 คน แต่คนที่ทอได้อย่างเดียวมี 14 คน คนที่ผลิตประจำในหมู่บ้านได้แก่ นางน่าน นางปทุมพร นางนายน นางลิมา นางเขทะ นางกาญจนา และนางนาที จะผลิตกันส่วนมาก ในช่วง มกราคม – เมษายน นางกาญจนา จะไป (สัมภาษณ์ 20 กรกฎาคม 2549) กล่าวว่า ในกลุ่มจะมีแม่หลวงน่านจะตัดเย็บเก่งที่สุดในหมู่บ้าน แม่หลวงน่าน (สัมภาษณ์ 20 กรกฎาคม 2549) ให้สัมภาษณ์ว่า คนเคยไปเรียนตัดเย็บที่เชียงราย เมื่อปี 2532 เรียนได้ 3 เดือนแล้วก็ไปทำงานอยู่โรงงานตัดเย็บที่กรุงเทพฯ ได้ 3 ปี ตอนนั้นออกแบบยังไม่เก่ง แต่พอไปอยู่หน้าร้านที่เชียงใหม่ได้ 2-3 ปี ก็ได้เรียนเรื่องการสร้างแบบได้ กลุ่มสตรีและเด็กเคยให้แม่หลวงจัดฝึกอบรมให้ชาวบ้านครั้ง



หนึ่ง จัดอยู่ประมาณ 1 เดือน สอนตัดเย็บชุดลาหู่ในหมู่บ้าน มีค่าวิทยากรและค่าอาหารให้หัวละ 50 บาท และได้สอนการตัดเย็บรูปแบบอื่นด้วยจักรให้ชาวบ้านด้วย เช่น หมวก และกระเป๋า เป็นต้น



ประธานกลุ่มฯ : นายนานู จะเผอะ

รองประธานกลุ่มฯ : นางปทุมพร จะนุ

รูปที่ 3-13 ประธานและรองประธานกลุ่มทอผ้าบ้านผาใต้

นางปทุมพร จะนุ และนายนานู จะเผอะ (สัมภาษณ์ 19 กรกฎาคม 2549) และกล่าวว่า การรวมกลุ่มกันผลิต ชาวบ้านจะรวมกลุ่มกันทำต่อเมื่อมีลูกค้าสั่งสินค้า (order) ที่เข้ามาในปี 2548 มีฝรั่งมาสั่งถุงย่าม 70-80 ใบ ใช้เวลาอยู่ประมาณ 2-3 อาทิตย์ ฝรั่งที่มาสั่งให้เงินเป็นค่ามัดจำครึ่งหนึ่ง ก่อน และมีการแบ่งงานกันทำตามถนัด เช่น บางคนถนัดทอ บางคนถนัดตัดเย็บ เป็นต้น กลุ่มจะไปซื้อวัตถุดิบมาจากตรอกเล่าโจ้ว ในตลาดวโรรส จ.เชียงใหม่ การผลิตสินค้าไม่มีปัญหา เนื่องจากเป็นงานหัตถกรรม ทางผู้ผลิตไม่ต้องผลิตตามแบบหรือตามรายการ ไม่ต้องเหมือนกันหมดก็ได้ หากไม่มีคนสั่งซื้อก็จะทำขายกันเองในแต่ละบ้าน

ปัญหาของกลุ่มคือไม่มีกองทุนเพียงพอ นางปทุมพร จะนุ (สัมภาษณ์ 20 กรกฎาคม 2549) ให้สัมภาษณ์ว่าเริ่มแรกกลุ่มมีเงินทุนอยู่ 2,000 บาท ต่อมาได้ทุนจากทหารเพิ่มอีก 2,000 บาท หัวหน้ากลุ่มจึงนำเงินทุนดังกล่าวมาหมุนโดยการนำไปลงทุนซื้อด้าย ซื้อผ้า แล้วนำมาแบ่งขายให้กับสมาชิกในกลุ่ม แต่หากสมาชิกยังไม่มีเงินก็สามารถมาเอาของไปก่อนได้ โดยจะมีการกำหนดระยะเวลาที่จะนำเงินมาจ่าย จะเชื่อเงินไว้ 2 เดือน หรือ 3 เดือน ถ้าของที่นำไปราคา 200 บาท ถึงเวลาใช้คืนก็จะใช้คืน 220 บาท เป็นต้น แม่หลวงนานู ให้สัมภาษณ์เพิ่มเติม (20 กรกฎาคม 2549) ว่า ภายหลังกลุ่มได้รับเงินสนับสนุนจากมูลนิธิโครงการหลวงจำนวน 7,000 บาท และได้คุยกับทางมูลนิธิโครงการหลวงว่าจะสร้างที่ขายให้กับนักท่องเที่ยวตรงท่าเรือหลังบ้านพ่อหลวง ข้างหน้าร้านก็เป็นที่ยขายของ ส่วนข้างหลังก็เป็นที่ผลิต โดยใครถนัดอย่างไหนก็ทำอย่างนั้น แล้วก็มีของขายหลากหลาย

จากการสัมภาษณ์สมาชิกภายในกลุ่ม นางลืออ จะเชอ นางปทุมพร จะนู นางนายอ จะมู และนางนาที จะหือ (สัมภาษณ์ 20 กรกฎาคม 2549) เรื่องของการตั้งราคาสินค้าเฉพาะที่แปรรูปแล้ว ชาวบ้านก็ตั้งราคาขายเอง โดยคิดต้นทุนแล้วบวกกำไรพอสมควร เช่นต้นทุน 100 บาท คิดราคาขาย 150 บาท เป็นต้น แต่จะไม่ตั้งราคาสูงเพราะกลัวว่าไม่มีคนซื้อ ไม่คิดว่าจะได้กำไรหรือขาดทุน และจะมีการตั้งราคาตามที่มีคนอื่นได้ขายอยู่ก่อนแล้ว แต่หากเป็นผ้าทอ จะมีพ่อค้าชาวอีเก้อ และลีซอ อยู่อำเภอเชียงดาว จ.เชียงใหม่ จะมารับซื้อตามบ้านก็จะขายผ้าทอเมตรละ 22 บาท แต่ก็ไม่ค่อยพอใจ ถ้าได้ 25 บาท/เมตร ก็จะดี พ่อค้าจะเป็นคนตั้งราคาขายเอง เขาบอกว่าที่อื่นก็ขายราคานี้ แต่ถ้าไม่ขายก็ไม่มีเงิน พ่อค้าเคยต่อราคา เมตรละ 20 บาทก็มีแต่เราก็กไม่ขาย เพราะไม่พอใจในราคา

นางปทุมพร จะนู (สัมภาษณ์ 20 กรกฎาคม 2549) ให้สัมภาษณ์เพิ่มเติมว่า สินค้าที่ผลิต บางส่วนที่ขายส่งให้พ่อค้าเอาไปขายต่อให้นักท่องเที่ยวต่างชาติ การส่งของแล้วแต่มีการตกลงว่าจะส่งยังใง อาจจะมารับเองหรือเอาไปส่ง โดยซื้อขายสินค้าเป็นเงินสด มีการต่อรองราคาบ้างแต่ถ้าราคาไม่พอใจก็จะไม่ขาย สินค้าที่ขายดีจะเป็นหมวก และกล่าวว่า ฝรั่งชอบสีดำ สีน้ำเงิน สีธรรมชาติ สีซีดๆ ไม่ฉูดฉาด ในการกำหนดราคาขายเช่น

- หมวกกำหนดราคาขายส่งอยู่ที่ 80 บาท / ใบ ขายปลีกอยู่ที่ 150 บาท / ใบ
- กระเป๋าเล็กขายส่งที่ 20 บาท / ใบ ขายปลีกที่ 50 บาท / ใบ
- กระเป๋าใส่ขวดน้ำ ขายส่ง 30 บาท / ใบ ขายปลีก 50 บาท / ใบ
- กระเป๋ายามขายส่ง 180 บาท ขายปลีก 250 บาท/ใบ (ใบใหญ่)

นางลืออ จะเชอ (สัมภาษณ์ 20 กรกฎาคม 2549) ให้สัมภาษณ์ว่า ได้ขายผ้าทอเมตรละ 20 - 25 บาท, ผ้าทอทั้งใบจะทอได้ 5 ใบ ต่อเดือน ขายใบละ 200 บาท กระเป๋าเล็กจะได้ประมาณ 15 ใบ / เดือน โดยจะมีเวลาว่างทำ ประมาณ 4 ชั่วโมง / วัน ถ้าไม่ได้เข้าสวน

นางกาญจนา จะโป (สัมภาษณ์ 20 กรกฎาคม 2549) กล่าวว่า เวลาขายก็ขายเป็นเงินสด แต่พ่อค้าเป็นคนกำหนดราคาให้ เขาบอกว่าที่อื่นก็ขายกันเท่านี้ ผ้าทอเมตรละ 22 บาท แต่ว่าไม่ค่อยพอใจกับราคาเท่าไร ถ้าได้ 25 บาท/เมตร จะพอใจ พ่อค้าเคยต่อรอง 20 บาท/เมตร แต่ก็ไม่พอใจราคาก็ไม่ขาย

#### การตลาดด้านแหล่งจำหน่ายผลิตภัณฑ์

นางกาญจนา จะโป และปทุมพร จะนู (สัมภาษณ์ 20 กรกฎาคม 2549) กล่าวว่า ชาวบ้านจะนำสินค้าที่แปรรูปไปขายตามจุดต่าง ๆ ที่มีนักท่องเที่ยว เช่น ตามท่าเรือ หรือฝากขายที่หมู่บ้านกะเหรี่ยงคอยาวขาย และบ้านกะเหรี่ยงรวมมิตร จ.เชียงราย ซึ่งเป็นท่าขึ้นเรือ และปางช้าง



และมีลูกค้าของให้นักท่องเที่ยว หรือฝากเพื่อนบ้านไปขาย โดยจะให้ค่าฝากขายด้วย เช่นขายได้ 200 ให้ 10 บาทเป็นต้น และบางครั้งจะมีนักท่องเที่ยวเข้ามาซื้อในหมู่บ้านก็มี ส่วนมากจะผลิตเอง ไม่ได้รวมกลุ่ม ขายมาอย่างนี้ประมาณ 10 ปีแล้ว ผู้ซื้อโดยมากจะเป็นฝรั่ง จะนิยมสีที่ไม่ฉูดฉาด สีนํ้าเงิน ดำจะขายดี นางลืออ จะเซอ (สัมภาษณ์ 20 กรกฎาคม 2549) ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า ลายที่มีสีฉูดฉาดมากลูกค้าจะไม่ชอบ ลูกค้าจะชอบสีนํ้าตาล นํ้าเงิน เขียวและขาว ซึ่งสีที่ใช้ที่มีความหมายก็คือ สีดำ จะหมายถึงตัวเราเพราะเราเป็นลาหู่ดำ บางครั้งก็มีนักท่องเที่ยวไทยซื้อสินค้าบ้างแต่น้อยกว่าฝรั่ง โดยจะนิยมกระเป๋าใบเล็ก ๆ ไว้ใส่เครื่องสำอางเป็นต้น สินค้าจะขายดีในช่วงฤดูหนาวประมาณ 5 เดือน ระหว่างเดือนตุลาคม – กุมภาพันธ์ จะมีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวเยอะ

### ปัญหาด้านการผลิตและการตลาด

นางน่าน จะเผอะ (สัมภาษณ์ 20 กรกฎาคม 2549) กล่าวว่า ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญคือชาวบ้านมีเงินทุนในการซื้อวัตถุดิบไม่เพียงพอ ไม่มีทุนหมุนเวียน หากอยากจะทำสินค้ามาทุนไว้เพื่อขายให้นักท่องเที่ยวในช่วงที่มีนักท่องเที่ยวมาเยอะก็ทำไม่ได้ ต้นทุนวัตถุดิบมีราคาแพงขึ้น และเมื่อผลิตแล้วไม่มีที่ขายส่ง

โดยนางนาที จะหือ (สัมภาษณ์ 20 กรกฎาคม 2549) กล่าวว่า สินค้าขายไม่ค่อยได้ ไม่มีคนรับซื้อต้องรอนักท่องเที่ยวที่มาขึ้นเรือบริเวณท่าเรือของหมู่บ้านแะมาซื้อเท่านั้น ปัจจุบันนี้ต้นทุนวัตถุดิบแพง นักท่องเที่ยวมีน้อย ขายไม่ค่อยได้ ไม่มีทุนหมุนเวียนในการซื้อวัตถุดิบก็จะใช้เงินทุนของตนเอง ถ้ามีเงินก็ซื้อมาผลิตเก็บไว้ ถ้าไม่มีเงินก็ไม่ซื้อมาผลิต ส่วนนางลืออ จะเซอ (สัมภาษณ์ 20 กรกฎาคม 2549) กล่าวว่า เมื่อก่อนขาดเครื่องจักรในการผลิต แต่เดี๋ยวนี้มีแล้ว

### ความคาดหวังและความต้องการ

จากการสัมภาษณ์สมาชิกกลุ่มนางนาอ จะมู (สัมภาษณ์ 20 กรกฎาคม 2549) กล่าวว่า การทำหัตถกรรมเป็นการเพิ่มรายได้ และใช้เวลาที่ว่างหลังจากทำการเกษตรแล้วมาทำการผลิต จะได้นำเงินมาช่วยเหลือครอบครัว แต่อยากให้มีคนมาช่วยสอนทำผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ต้องการความช่วยเหลือด้านเงินทุน และอยากให้ช่วยขายสินค้าที่ผลิตขึ้น อยากให้มีตลาดที่รองรับแน่นอน ถ้าหากมีคนเข้ามาช่วยเหลือส่งเสริมแม้จะเป็นการผลิตชิ้นงานที่ยาก ใช้เวลานาน ก็อยากจะทำหรือถ้าจะให้ไปสอนคนอื่นในชนเผ่าเดียวกันก็สามารถไปสอนได้ หรือต่างหมู่บ้านก็ได้ จะได้ให้ชนเผ่าอื่นรู้จักการตัดเย็บรู้จัก งานหัตถกรรมของตนเองที่สร้างขึ้น สำหรับระยะเวลาในการฝึกหัดสำหรับนางปทุมพร จะมู (สัมภาษณ์ 20 กรกฎาคม 2549) กล่าวว่า หัดจักรใช้เวลาไม่มาก หัดไม่นานก็คล่อง แต่เย็บมือต้องใช้เวลาประมาณ 1 ปีกว่าจะคล่อง แต่ต้องทำเป็นประจำ นางน่าน จะเผอะ



(สัมภาษณ์ 20 กรกฎาคม 2549) กล่าวว่า ในระยะแรกทางกลุ่มก็เคยคิดว่าจะรวมกันไปซื้อจักรเย็บผ้าอุตสาหกรรมเพื่อมาทำผ้าโฮล แต่ก็กลัวขาดทุนเลยเลิกความคิดไป แต่ว่าชอบผลิตแบบของงานฝีมือมากกว่า คาดหวังอยากให้สินค้าเป็น OTOP นางลือ จะเชอ กล่าวว่า อยากให้มีคนมาสอนทำผลิตภัณฑ์หลาย ๆ อย่าง และมีตลาดรองรับ

#### ทัศนคติต่อการผลิตงานหัตถกรรม

นางกาญจนา จะโป (สัมภาษณ์ 20 กรกฎาคม 2549) กล่าวว่า ตนชอบทอผ้า เพราะตอนเด็ก ๆ ก็แอบทอเองกับเพื่อน ถึงแม้ไม่มีคนสั่งก็ทำไว้ใช้เองอยู่แล้ว นางนาที จะหือ (สัมภาษณ์ 20 กรกฎาคม 2549) กล่าวในทำนองเดียวกันว่า ตนชอบทอผ้า แต่ถ้าทำแล้วขายดีก็ชอบเพราะเป็นรายได้เสริม แต่ปัญหาคือ ไม่มีคนซื้อมากนัก ส่วนนางน่าน จะเผอะ (สัมภาษณ์ 20 กรกฎาคม 2549) กล่าวว่า การถ่ายทอดการทอผ้าของชาวลาหู่ส่วนใหญ่จะสืบทอดมาจากแม่หรือเพื่อนบ้าน แล้วแต่ความสนใจของแต่ละคนด้วย ในกรณีของแม่หลวงน่านเริ่มทอผ้าเป็นตอนอายุ 10 กว่าปี ไม่ได้เรียนมาจากแม่ แต่ว่าแอบทอเองเห็นพี่สาวทอ ก็อยากทอเป็นบ้าง โดยนำด้ายที่เหลือ ๆ นำเสื่อไหมพรมเก่าที่ไม่ใช้แล้วมาละเอาด้ายออกแล้วนำมาทอผ้าเอง แต่เด็กรุ่นใหม่สมัยนี้ไม่ค่อยสนใจงานฝีมือเท่าไรแล้ว นางลือ จะเชอ (สัมภาษณ์ 20 กรกฎาคม 2549) คิดว่างานหัตถกรรมเป็นการเสริมรายได้ ถ้าจะให้สอนคนอื่นต่างหมู่บ้านแต่ผ้าเดียวกันก็ยินดี เพราะว่าบางทีเราก็กินดูเค้าเหมือนกัน แต่งานที่คิดว่าทำยาก คือห่มวกเพราะทำหลายขั้นตอน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่  
Copyright© by Chiang Mai University  
All rights reserved

## หัตถกรรมผ้าทอชาวลาหู่ในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองเขียว

### ประวัติความเป็นมาและข้อมูลทั่วไปของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองเขียว

ปี 2523 มูลนิธิโครงการหลวงได้จัดตั้งศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองเขียวขึ้น ตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ทรงห่วงใยราษฎรในพื้นที่ซึ่งเป็นชาวเขา เนื่องจากชาวเขาเหล่านั้นต่างดำรงชีวิตอยู่อย่างยากจนแร้นแค้นสุขภาพอนามัยทรุดโทรม เด็กเล็กส่วนใหญ่ต้องเป็นโรคขาดสารอาหาร ด้วยลักษณะของพื้นที่ที่เป็นลูกคลื่นลอนลาดและลอนชันมักพบหินปูนโผล่ขึ้นมาและมีหลุมยุบเป็นแห่ง ๆ ซึ่งถูกโอบล้อมไว้ด้วยภูเขาหินปูน ไม่มีแหล่งน้ำให้อุปโภคบริโภคจะมีก็แต่เพียงน้ำซับที่มีปริมาณน้ำไม่มากพอที่จะใช้ได้ตลอดปี ราษฎรในพื้นที่จึงต้องอาศัยน้ำฝนในการเพาะปลูก และเก็บกักไว้เพื่อบริโภค ศูนย์ฯ หนองเขียวตั้งอยู่ พิกัด E497700 เมตร N2179900 เมตร ระวัง 4748 II ความสูงจากระดับน้ำทะเล 780 เมตร อยู่ในเขตหมู่บ้านใหม่สามัคคี-หนองเขียว ตำบลเมืองนะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ระยะทางจากจังหวัดเชียงใหม่ถึงศูนย์ 2 ชั่วโมง จำนวนพื้นที่รับผิดชอบประมาณ 51.81 ตารางกิโลเมตร (32,383.26 ไร่) สภาพภูมิอากาศ อุณหภูมิเฉลี่ย 22.1 องศาเซลเซียส ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 1,382.7 มิลลิเมตร/ปี หมู่บ้านที่รับผิดชอบมีจำนวน 7 หมู่บ้าน ประชากรจำนวน 7,634 คน จำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 610 ครัวเรือน เป็นชนเผ่าลาหู่ ลัวะ คะลีน อีเก้อ และจีนฮ่อ (ข้อมูลศูนย์ฯ หนองเขียว ปี 2540)

### ข้อมูลด้านเศรษฐกิจสังคมของหมู่บ้านหนองเขียว

บ้านหนองเขียว อยู่ในพื้นที่รับผิดชอบของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองเขียว ตั้งอยู่หมู่ที่ 12 ตำบลเมืองนะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ประชากรที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน มีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 486 ครัวเรือน ประชากรประมาณ 4,000 กว่าคน ชาวบ้านเป็นชาวเขาเผ่าลาหู่คำประมาณร้อยละ 60 ของครัวเรือนทั้งหมดที่เหลืออีกร้อยละ 40 เป็นชาวเขาเผ่าลาหู่แดง ลาหู่จะแล และลาหู่แฮะและ (บางคนก็เรียกว่าลาหู่ดำ)

ชาวบ้านมีอาชีพหลัก คือ การทำการเกษตร เช่น ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ถั่วลิสง ข้าวไร่ ไม้ผล เช่น อาโวคาโด มะม่วง และเสาวรส เป็นต้น (ดังแสดงในรูป 3-14) และมีอาชีพเสริมจากการ

รับจ้าง<sup>7</sup> และ การทำหัตถกรรมทอผ้า (นางอัญญา หมื่นคำ ภรรยาผู้ใหญ่บ้านหนองเขียว : ให้สัมภาษณ์ 9 สิงหาคม 2549)



รูปที่ 3-14 สภาพพื้นที่การเกษตรของชาวบ้านหนองเขียว เช่น ข้าวไร่ ถั่วลิสง อะโวคาโด และไม้ผล

จากการสัมภาษณ์ นางนรา แสงดี อายุ 64 ปี และ นางเกษมศรี คล่องกระโจนศิริ อายุ 53 ปี (สัมภาษณ์ 10 สิงหาคม 2549) ดังแสดงในรูปที่ 3-15 กล่าวว่า หมู่บ้านของชาวลานู ได้อพยพมาตั้งรกรากอยู่หมู่บ้านหนองเขียวเมื่อประมาณ 30 กว่าปีมาแล้ว ก่อนโครงการหลวงจะมาก่อตั้งปี พ.ศ. 2523 หรือประมาณ 26 ปีที่แล้ว ก่อนหน้านั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพร้อมด้วยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้เสด็จเยี่ยมราษฎรในพื้นที่บ้านหนองเขียว และมีพระราชดำริให้ก่อตั้งโครงการหลวงขึ้น ในปี 2535 สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถได้เสด็จเยี่ยมราษฎรในพื้นที่ดังกล่าวอีกครั้ง

<sup>7</sup> ค่าจ้างแรงงานในพื้นที่ 100 บาท/คน





รูปที่ 3-15 สัมภาษณ์ชาวบ้านหนองเขียว (10 สิงหาคม 2549)

นางนารา แสงติและนางเกษมศรี คล่องกระโจนศิริ (สัมภาษณ์ 10 สิงหาคม 2549) กล่าวว่า ชาวบ้านส่วนใหญ่ในพื้นที่อพยพมาจาก อำเภอแม่จัน และ อำเภอแม่เฒ่า จ.เชียงราย และ อำเภอแม่แตง จ.เชียงใหม่ ในระยะแรกมีจำนวน 15 ครอบครัว ชาวลาวทั้งหมดในหมู่บ้าน นับถือศาสนาคริสต์ ในอดีตมีบาทหลวง ชื่อ เดนิเอล เป็นชาวคณะนักรบ ได้มาสอนศาสนา และส่งเสริมด้านตลาดหัตถกรรมในหมู่บ้าน

### ผลการศึกษา

จากการเข้าไปสำรวจพื้นที่ที่บ้านหนองเขียว หมู่ที่ 12 ตำบลเมืองนะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ระหว่างวันที่ 9-10 สิงหาคม 2549 ในส่วนของหัตถกรรมผ้าทอ เพื่อทำการศึกษาค้นคว้าด้านผลิตภัณฑ์หัตถกรรม เรื่องราวเชิงวัฒนธรรมชิ้นงานหัตถกรรม การผลิต การบริหารจัดการการตลาด และ ทักษะคน คณะผู้วิจัย ได้ผลจากการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง ดังนี้

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่  
Copyright © by Chiang Mai University  
All rights reserved

\* ในหมู่บ้านจะมีโบสถ์คริสต์อยู่ ชาวบ้านจะเข้าโบสถ์ทุกอาทิตย์โดยจะมี 4 รอบ คือ 1) เวลา 6.00 น. สำหรับทุกคน 2) เวลา 8.30 น. สำหรับคณะสตรีเท่านั้น 3) เวลา 11.00 น. สำหรับทุกคน 4) เวลา 15.00 หรือ 16.00 น. สำหรับทุกคน

การสัมภาษณ์ ในการเข้าไปสัมภาษณ์ในพื้นที่ คณะผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ บุคคลที่เกี่ยวข้องได้แก่

|                             |                                               |
|-----------------------------|-----------------------------------------------|
| นายภานุมาศ ทองกระจ่าง       | หัวหน้าศูนย์ฯ หนองเขียว                       |
| นางสาวเปรมฤทัย เสมอเชื้อ    | เจ้าหน้าที่ท่องเที่ยวศูนย์ฯ หนองเขียว         |
| นางเกษมศรี คล่องกระ โจนศิริ | เจ้าหน้าที่ฝ่ายส่งเสริมพืชไร่ศูนย์ฯ หนองเขียว |
| นางนารา แสงติ               | ผู้ผลิต อดีตประธานกลุ่มแม่บ้านหนองเขียว       |
| นางอัญชญา หมั่นคำ           | ผู้ผลิต ภรรยาผู้ใหญ่บ้านหนองเขียว             |
| นางนาอู จะวอ                | ผู้ผลิต                                       |
| นางนอมมี แสงติ              | ผู้ผลิต                                       |
| นางแฮแซ่ หมั่นคำ            | ผู้ผลิต                                       |

#### ผลิตภัณฑ์

นางนารา แสงติ (สัมภาษณ์ 10 สิงหาคม 2549) สัมภาษณ์ อายุ 64 ปี บ้านหนองเขียว เลขที่ 219 อดีตประธานกลุ่มแม่บ้านหนองเขียว กล่าวว่า ตนทอผ้าเป็นเมื่ออายุ 12 ปี แม่และเพื่อนบ้านเป็นผู้สอนให้ ส่วนนางเกษมศรี คล่องกระ โจนศิริ (สัมภาษณ์ 10 สิงหาคม 2549) เป็นชาวลานู คำ อายุ 53 ปี บ้านหนองเขียว เลขที่ 189 อดีตเคยเป็นครูประถมสอนอยู่ในโรงเรียนหนองเขียว ภายในหมู่บ้านมาก่อน ปัจจุบันเป็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายส่งเสริมพืชไร่มูลนิธิโครงการหลวง ให้สัมภาษณ์ว่า เมื่อประมาณ 20 กว่าปีมาแล้ว ชาวบ้านเคยทอผ้าโดยมีการทอแบบที่เอวและมีการเย็บเป็นรูปแบบต่าง ๆ เช่น จานรองแก้ว ผ้าปูโต๊ะ ถุงย่าม<sup>9</sup> ผ้าตบแต่งสำหรับห้อยข้างฝา ฯลฯ ดังแสดงในรูปที่ 3-16 โดยขายส่งให้กับหัตถกรรมชาวเขา สถานที่ตั้งอยู่ใกล้โรงพยาบาลแมคคอมิค จ.เชียงใหม่ ชาวบ้านส่วนใหญ่จะทอผ้าเป็นมาก่อนที่จะอพยพมาอยู่ที่นี่ โดยมีเพื่อนบ้านหรือพ่อแม่เป็นผู้สอน การทอผ้าไม่ได้มีการกำหนดอายุว่าจะทอเป็นเมื่อไหร่ ขึ้นอยู่กับความสนใจของแต่ละคน

ในปี พ.ศ. 2524 มีชาวบ้านในหมู่บ้านหนองเขียวจำนวน 35 คน (ครัวเรือน) ที่ผลิตและนำส่งขายให้กับหัตถกรรมชาวเขา ดำเนินการโดยมูลนิธิกลุ่มมิชชันนารี ชาวบ้านจะมีตัวแทนที่นำสินค้าไปส่งที่หัตถกรรมชาวเขา ทั้งนี้หัตถกรรมชาวเขาจะมีการตรวจสอบสินค้าด้วย หากทำไม่มีคุณภาพก็จะไม่รับซื้อ และต้องเป็นการเย็บด้วยมือเท่านั้น (Hand Made) โดยจะจ่ายให้เป็นเงินสด เมื่อส่งสินค้าเสร็จ ทางหัตถกรรมชาวเขาจะมี order สั่งล่วงหน้าว่าต้องการสินค้าเมื่อใด ชาวบ้านก็จะนำเงินไปลงทุนเพื่อซื้อวัตถุดิบใหม่แถวตลาดต้นลำไย จ.เชียงใหม่ และเงินที่เหลือก็จะนำมา

<sup>9</sup> ย่ามที่ทอเป็นลายดั้งเดิมของชนเผ่าลาหู่คือ ลายดาว แต่ไม่รู้ว่าความเป็นมาเกี่ยวกับลายในอดีต





แบ่งปันสมาชิกในสัดส่วนเท่าๆ กัน จำนวน 35 คน และนำวัตถุดิบแจกจ่ายไปให้สมาชิกแต่ละคน เพื่อผลิตส่งในคราวหน้า หมุนเวียนอย่างนี้ไปเรื่อย ๆ ในระยะต่อมาทางกลุ่มเริ่มมีปัญหาด้านการตลาด เนื่องจากมี order จากร้านค้าหัตถกรรมชาวเขาน้อยลง เพราะมีสินค้าของชนเผ่าอื่นมากขึ้น ทำให้กลุ่มมีรายได้จากงานหัตถกรรมน้อยลง ไม่คุ้ม สมาชิกในกลุ่มก็เลยเลิกทำได้ประมาณ 4-5 ปีแล้ว (ช่วงปี พ.ศ 2545) ในช่วงที่ผลิตได้เยอะจะมีรายได้ประมาณ 3,000 บาท/เดือน แต่ถ้าผลิตได้น้อยจะมีรายได้ประมาณ 1,000 - 2,000 บาท/เดือน ก็จะใช้เวลาทอทั้งวัน

แต่ปัจจุบันก็ยังมีความสนใจของสมาชิกบางคนที่ยังผลิตขายบ้างหากมีเพื่อนบ้านมาสั่งให้ทำ แต่โดยส่วนใหญ่จะผลิตเพื่อใช้เอง



รูปที่ 3-16 รูปแบบสินค้าต่างๆ ที่ทางกลุ่มเคยผลิตส่งให้กับหัตถกรรมชาวเขา ถ่ายมาจากหนังสือตัวอย่างที่สินค้าทางร้านหัตถกรรมชาวเขาให้กับทางกลุ่มฯ

นางอัญญา หมื่นคำ (สัมภาษณ์ 10 สิงหาคม 2549) อายุ 34 ปี บ้านเลขที่ 211 เป็นภรรยาผู้ใหญ่บ้านหนองเขียว กล่าวว่า เพิ่งหัดทอผ้าเป็นเมื่อตอนอายุ 32 ปี โดยพี่สาวเป็นผู้สอน ส่วนนางนอมิ แสงติ อายุ 43 ปี บ้านเลขที่ 242 กล่าวว่า ตนทอผ้ามาเป็นระยะเวลา 26 ปีแล้ว เริ่มทอผ้าเป็นเมื่ออายุ 16 ปี โดยมีแม่สอน (สัมภาษณ์ 9 สิงหาคม 2549) ให้สัมภาษณ์ว่าในหมู่บ้าน ณ ขณะนี้มีผู้ที่ผลิตผ้าทอเพื่อขายประจำประมาณร้อยละ 30 ของครัวเรือนทั้งหมด แต่ผลิตเพื่อใช้เองจะทำทุกหลังคาเรือน โดยเป็นการผลิตถุงย่ามเพื่อใช้เองภายในครอบครัว





นางอัญญา หมั่นคำ (สัมภาษณ์ 10 สิงหาคม 2549) กล่าวว่า ตนผลิตผ้าทอเป็นผืนอย่างเดียวเพื่อขาย ไม่ได้ตัดเย็บเป็นรูปแบบอย่างอื่น ผ้าที่ทอจะมีความกว้าง 4.5 นิ้ว ความยาวแล้วแต่ผู้ผลิต และก็มี การทอเป็นถุงย่าม ไว้ใช้เอง (รูปที่ 3-17)



รูปที่ 3-17 ผ้าทอเป็นผืน หน้าแคบ ขนาดความกว้าง 4.5 นิ้ว ตามคำสั่งซื้อพ่อค้าชาวลิซอ

นางนอมิ แสงติ (สัมภาษณ์ 10 สิงหาคม 2549) ให้สัมภาษณ์เพิ่มเติมว่าก่อนหน้านี้ตนเคยผลิตชิ้นงานที่เป็นที่คั่นหนังสือ ธง ตุ๊กตาแขวนโชว์ ชุดผ้าปูโต๊ะ ชุดที่รองจานและแก้ว ปัจจุบันไม่ได้ทำแล้ว จะผลิตขายเฉพาะผ้าทอแถบสีหน้ากว้าง 4.5 นิ้ว ขายให้ตามคำสั่งซื้อของพ่อค้าลิซอ โดยทอตามแบบที่พ่อค้าให้มา ไม่มีใครมาสอน เนื่องจากมีทักษะในการทอผ้าอยู่แล้ว การทอผ้าเป็นอาชีพเสริม จากการทำการเกษตร (ปลูกข้าวไร่ ได้ผลผลิต 60 ถึง 70 กิโลกรัมเอง ปลูกถั่วลิสงขาย ได้ผลผลิต 180 ถึง ราคาถึงละ 90 บาทรวมรายได้ 16,200 บาท และปลูกข้าวโพดขายได้เงินประมาณ 50,000 บาท/ปี)

ในการทำงานเดียวกันกับนางนาอู จะวอ (สัมภาษณ์ 10 สิงหาคม 2549) อายุ 56 ปี บ้านเลขที่ 376 อดีตสมาชิกกลุ่มทอผ้า กล่าวว่า ตนได้เริ่มทอผ้า ตั้งแต่อายุ 12 ปี โดยแม่สอนให้ทำสายกระเป๋าค้นกระเป๋า และทำชุดของชนเผ่า ในทุกขั้นตอนของการผลิต ยกเว้นเรื่องการเย็บ ได้เรียนรู้ด้วยตัวเอง ปัจจุบันตนผลิตย่ามของชนเผ่าแต่เพียงอย่างเดียว แต่ก่อนจะผลิตรูปแบบหลากหลายเพื่อส่งขายให้หัตถกรรมชาวเขา เช่น ตุ๊กตา รองแก้ว เป็นต้น เพื่อเป็นรายได้เสริม

นางแฮแซ หมั่นคำ (สัมภาษณ์ 10 สิงหาคม 2549) ย้ายมาจากจังหวัดเชียงราย อายุ 60 ปี บ้านเลขที่ 88/1 หัดทอผ้าเมื่ออายุ 15 ปี แม่เป็นผู้สอน กล่าวว่าแต่ก่อนแบบเดิมเลยจะเป็นการทำย่ามกับเสื้อผ้าลาหู่ ต่อมา มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบต่าง ๆ มากขึ้น เป็นการผลิตเพื่อขายซึ่งสินค้าจะเป็น ย่าม กิ๋ดาร์ เข็มขัด ผ้าพันคอ กระเป๋าเอนกประสงค์ ผ้าชิ้น ขายส่งร้านหัตถกรรมชาวเขา ก็มีแบบมาให้ดู แต่ตอนนี้ไม่ได้ทำแล้ว ทอแต่ผ้าหน้ากว้าง 4.5 นิ้วขายอย่างเดียว ลวดลายก็ดูจาก





พ่อค้าชาวลีซอ แต่บางครั้งก็คิดขึ้นเอง นอกนั้นก็ทำย้อมไว้ใช้เอง ส่วนเสื้อผ้าชุดล่านูจะทำเพื่อใช้เองจะซื้อผ้าสำเร็จรูปมา แล้วนำมาตกแต่งตัดเย็บอีกที

### ขั้นตอนการผลิต

ในการทอผ้าของล่านูบ้านหนองเขียว ก็จะใช้วิธีการทอแบบกี่เอว ขนาดความกว้างของผ้า 4.5 นิ้ว โดยซื้อด้ายสำเร็จที่ย้อมสีแล้วมาทอและนำมาทอเป็นผืนโดยมีอุปกรณ์ทอผ้าทำจากไม้ไผ่ธรรมชาติ (เหมือนกับบ้านผาใต้ รูปที่ 3-18) นางแฮแซ่ หมิ่นคำ (สัมภาษณ์ 10 สิงหาคม 2549) กล่าวว่า ในการทำชุดเสื้อผ้าล่านูจะทำเพื่อใช้เอง จะซื้อผ้าสำเร็จรูปมาตัดเย็บ แล้วนำมาตกแต่ง



รูปที่ 3-18 อุปกรณ์ที่ใช้ในการทอผ้าของชาวล่านูบ้านหนองเขียวเหมือนกับบ้านผาใต้

### แหล่งวัตถุดิบ

นางนาอู จะวอ (สัมภาษณ์ 10 สิงหาคม 2549) กล่าวว่า สำหรับวัตถุดิบ ประเภท ผ้า และ ด้าย ไปซื้อจากร้านค้าในตัวอำเภอเชียงดาว และซื้อเป็นเงินสด โดยนำเงินทุนมาจากการขายพืชผลทางการเกษตร และเงินทุนส่วนตัวเพื่อนำไปซื้อวัตถุดิบ นางอัญชนา หมิ่นคำ (สัมภาษณ์ 10 สิงหาคม 2549) กล่าวว่า ได้ซื้อไหม (ด้าย) มาจากจังหวัดเชียงดาวในราคาหัวละ 10 บาท ไหมหนึ่งมัดจะมี 12 หัว ราคา 120 บาท นางแฮแซ่ หมิ่นคำ (สัมภาษณ์ 10 สิงหาคม 2549) กล่าวว่าตนได้ไปซื้อวัตถุดิบที่ร้านค้าอำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ซื้อผ้าและด้ายที่สำเร็จย้อมสีมาแล้วนำมาทอผ้าซื้อเป็นเงินสดนำจากการขายผลผลิตเกษตรปลูกข้าวโพด และถั่วดิน

### ต้นทุนการผลิตสินค้า

จากการสัมภาษณ์สามารถทราบต้นทุนการผลิตผ้าทอล่านู ได้ดังนี้ คือ นางอัญชนา หมิ่นคำ (สัมภาษณ์ 10 สิงหาคม 2549) กล่าวว่า ต้นทุนการทอผ้า 20 เมตร จะใช้ด้ายประมาณ 18

หัว คิดเป็นเงินประมาณ 180 บาท จะมีต้นทุนเฉลี่ยประมาณ 9 บาท ในการทอผ้าจำนวน 5 เมตร จะใช้เวลาประมาณ 1.5 วันงาน หรือถ้าคิดเทียบจากค่าจ้างแรงงานต่อวัน จะเท่ากับ 150 บาท จะมีค่าแรงเทียบเท่า 30 บาท/เมตร ดังนั้นในการทอผ้า 1 เมตร หากรวมค่าแรงด้วยจะ เท่ากับ 39 บาท/เมตร (ชาวบ้านจะขาดทุนประมาณ  $39-25 = 14$  บาท)

ส่วนนางแฮแซ่ หมิ่นคำ (สัมภาษณ์ 10 สิงหาคม 2549) กล่าวว่า การทอผ้า 1 เมตร จะใช้ด้ายประมาณ 1.5 หัว ราคาหัวละ 10 บาท เพราะฉะนั้นในการทอผ้า 1 เมตรมีต้นทุนที่ไม่รวมค่าแรง เมตร ละ 15 บาท

ต้นทุนในการผลิตชิ้นงานย่าม (สัมภาษณ์นางนาอู จะวอ เมื่อ 10 สิงหาคม 2549)

นางนาอู จะวอ ให้สัมภาษณ์ว่า การผลิตย่าม 1 ใบ ใช้ด้ายจำนวน 5 หัว หัวละ 10-12 บาท (ต้นทุนด้าย 50 บาท หากรวมค่าแรงโดยใช้เวลาทอประมาณ 3 วัน/ใบ เทียบกับค่าแรงงานรับจ้างในพื้นที่จะเท่ากับต้นทุน 300 บาท/ใบ ชาวบ้านจะมีต้นทุนโดยรวมค่าแรง เท่ากับ 350 บาท/ใบ)

### ช่วงเวลาในการผลิต

ชาวบ้านจะทำการผลิตกันส่วนมาก ในช่วง มกราคม – เมษายน เป็นช่วงที่ว่างจากการเกษตร นางแฮแซ่ หมิ่นคำ (สัมภาษณ์ 10 สิงหาคม 2549) กล่าวว่า ในการทอผ้าหนักวัน 4.5 นิ้ว ถ้าทอทั้งวัน ใช้เวลาวันละ 8 ชั่วโมง ใช้เวลา 5-6 วัน จะทอได้ยาวประมาณ 25 เมตร หรือเฉลี่ยทอได้ประมาณวันละ 5 เมตร (ตามความชำนาญด้วย) นางนอมมี แสงดี และนางอัญชนา หมิ่นคำ (สัมภาษณ์ 10 สิงหาคม 2549) ให้สัมภาษณ์ว่าช่วงเวลาที่ชาวบ้านผลิตจะเป็นช่วง 4 เดือน คือ มกราคม – เมษายน ช่วงนั้นไม่มีกิจกรรมเนื่องจากเป็นช่วงเตรียมพื้นที่ทางการเกษตร ผู้ชายจะเป็นฝ่ายเตรียมพื้นที่ ผู้หญิงจะอยู่บ้าน และทอผ้าทั้งวันเริ่มตั้งแต่ 6 โมงเช้า จนกระทั่งถึง 3 ทุ่ม โดยใช้เวลาประมาณ 13 ชั่วโมงต่อวัน (1.5 วันงาน<sup>10</sup>) จะได้ผ้าทอความยาว 5 เมตร/วัน ในบางวันผู้ชายอาจจะเป็นผู้เตรียมอาหารเองด้วย

นางนาอู จะวอ (สัมภาษณ์ 10 สิงหาคม 2549) ให้สัมภาษณ์ว่า กระบวนการผลิตย่าม ก็เริ่มตั้งแต่การทอสายกระเป๋ายึดตัวกระเป๋ และเย็บประกอบกัน ใช้เวลาประมาณ 3 วัน (ทำทั้งวัน) จะได้กระเป๋ 1 ใบ ทั้งทอและเย็บ (ดังแสดงในรูปที่ 3-19) ส่วนประกอบที่ทำยากที่สุดในการผลิต คือ ลวดลายที่เย็บของตัวกระเป๋ เพราะต้องตัดผ้าเป็นชิ้นเล็ก ๆ แล้วเย็บเข้าด้วยกันให้เป็นกระเป๋

<sup>10</sup> จำนวนชั่วโมงในการทำงาน 8 ชั่วโมง ต่อวัน จะเท่ากับ 1 วันงาน (manday)





รูปที่ 3-19 ย៉ามแบบดั้งเดิมของชาวลานูบ้านหนองเขียว

### รูปแบบผลิตภัณฑ์และเรื่องราวทางวัฒนธรรม

ลวดลายความเป็นมาของลายผ้า นางนอมิ แสงติ (สัมภาษณ์ 10 สิงหาคม 2549) ให้สัมภาษณ์ว่าชิ้นงานที่ทำในปัจจุบันไม่มีเรื่องราวความเป็นมาเนื่องจากทำตามแบบและคำสั่งซื้อของพ่อค้าเพียงอย่างเดียว ไม่ใช่งานที่บ่งบอกถึงความเป็นลานูแต่อย่างใด โดยชิ้นงานที่ทำขายอยู่ในปัจจุบันคือผ้าทอลายแถบยาวหน้ากว้าง 4 ½ นิ้ว ประกอบด้วยสี น้ำเงิน แดง ฟ้า เขียว ม่วง ดำและส้ม ซึ่งไม่มีความยากในการทอแต่อย่างใด แม้ว่าในบางคำสั่งซื้อจะต้องการให้สลับสีหรือตำแหน่งของแถบผ้าแต่อย่างใด สำหรับลายของผ้าทอหน้ากว้าง 4 ½ นิ้วนั้นไม่มีชื่อเรียกอย่างเป็นทางการแต่ชาวลานูที่ทอขายให้จะเรียกว่าลาย “ลือชอ” เนื่องจากพ่อค้าลือชอเป็นคนรับซื้อและสั่งให้ทำหรือเรียกอีกอย่างว่าลาย “พากะ หรือ ผักกะ” สำหรับชิ้นงานที่เห็นว่าเป็นงานที่ทำสืบทอดต่อกันมาก็คือ ถูย៉าม ซึ่งจะทำได้เองมากกว่าการทำเพื่อขาย สำหรับลวดลายดั้งเดิมที่เป็นเอกลักษณ์ของชนเผ่าจะเป็นลายคล้าย ๆ ผ้ามาเย็บต่อกันเป็นรูป 3 เหลี่ยมหรือ 4 เหลี่ยม แต่ไม่ทราบว่ามีความเป็นมาอย่างไร ซึ่งลายของลานูก็จะมีแตกต่างกันไปสามารถแยกแยะออกได้จากการพิจารณาที่ลายผ้าว่าเป็นลานูดำหรือแดง เป็นต้น นางอัญญา หมั่นคำ กล่าวว่า ลานูจะไม่มีลายชื่อเรื่องสี เนื่องจากเป็นคริสต์

นางเฮแซ หมั่นคำ (สัมภาษณ์ 10 สิงหาคม 2549) กล่าวว่า ชิ้นงานแบบเดิมเลยจะเป็นการทำย៉ามกับเสื้อผ้า เน้นไว้เพื่อขาย ต่อมามีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบต่าง ๆ มากขึ้น เป็นการผลิตเพื่อขาย มีการเปลี่ยนแปลงของลายและการเล่นสีบ้างโดยดูจากหนังสือ และตัวอย่างที่ทางร้านส่งมาให้ หากเป็นเมื่อก่อน แต่เดี๋ยวนี้จะดูลายจากพ่อค้าชาวลือชอ แต่บางครั้งก็คิดขึ้นเอง ชื่อลายและความหมายไม่ทราบ แต่ที่ทราบก็มีลายพากะ เป็นลายใหม่ของลือชอ ส่วนลายดอกดาว (เหมอะเกอ) จะเป็นลายดั้งเดิม สินค้าเมื่อก่อนที่ทำส่งให้ร้านหัตถกรรมชาวเขาที่ขายดีก็จะเป็นลายคริสต์มาส





(รูปที่ 3-20) ชิ้นงานที่ทำยาก ส่วนใหญ่เป็นเรื่องลายปัก ซึ่งถ้าเป็นลายที่ไม่คุ้นจะรู้สึกว่ายาก เช่น ลายต้นคริสต์มาสต์ กับลายที่ปั่นภาษาอังกฤษ



รูปที่ 3-20 ผ้าทอลายคริสต์มาสต์ทำส่งให้กับร้านหัตถกรรมชาวเขา และย้อมลายดาวเป็นลายดั้งเดิมลาหู่

นางเกษมศรี คล่องกระโจนศิริ (สัมภาษณ์ 9 สิงหาคม 2549) กล่าวว่า ประเพณีที่สำคัญของชาวลาหู่ คือ กินวอและกินข้าวใหม่ ชาวบ้านจะใส่ชุดประจำเผ่ากันมากในช่วงประเพณีกินวอ จะขึ้นระหว่างวันที่ 30 ธันวาคม – 12 มกราคม จะมีงาน “กินวอ” ช่วงนี้ห้ามชาวบ้านทำงานเพื่อจะได้ไปร่วมงานกัน หากใครฝ่าฝืนจะถูกปรับ การที่ชาวบ้านหยุดการทำงานเป็นระยะเวลานานนี้ เพราะว่า ชาวบ้านคิดว่าทำงานมาทั้งปีแล้ว และในแต่ละเดือนก็น่าจะได้หยุดงานสักเดือนละวัน เลยนำมาหยุดรวมกันเป็นวันหยุดยาวในช่วงงานกินวอดังกล่าว ซึ่งในงานดังกล่าวจะมีกิจกรรมเด่นจะคื เล่นลูกข่าง ลูกสะบ้า รวมไปถึงกิจกรรมการแข่งขันกีฬา

ทั้งนี้ประเพณีงานกินข้าวใหม่ของชาวลาหู่จะจัดขึ้นช่วงปลายเดือนกันยายน – ต้นเดือนตุลาคม ตามความเหมาะสม งานจัดเป็นเวลา 1 วัน เป็นงานเลี้ยงที่แต่ละบ้านก็จะเอาข้าวที่ปลูกและเก็บเกี่ยวมาได้และทำกับข้าวมากินรวมกัน และไม่มีการกินเหล้าภายในงาน และก่อนงานกินข้าวใหม่จะมีกิจกรรมถวายพืชผลให้แก่พระผู้เป็นเจ้า ชาวบ้านก็จะใส่ชุดประจำเผ่าลาหู่บ้างแต่อาจไม่มากเหมือนกับในช่วงประเพณีกินวอ

### การบริหารจัดการ และการกำหนดราคา

นางอัญญา หมั่นคำ (สัมภาษณ์ 9 สิงหาคม 2549) ปัจจุบันนี้ในหมู่บ้านยังไม่มีมารวมกลุ่มกันผลิต ไม่มีหัวหน้ากลุ่ม รูปแบบของสินค้า พ่อค้าจะเอาแบบมาให้ดูว่าจะให้ทอแบบไหน สีไหน ชาวบ้านเพิ่งเริ่มผลิตขายในลักษณะนี้เมื่อปลายปี 2548 เริ่มต้นจากพี่สาวของแม่หลวงได้ไปขายของที่ตลาดนัดและมีพ่อค้าชาวลีซอเสนอเอาแบบอย่างให้มาและบอกให้ลองทำมาส่งขายให้ และต่อมาได้มีชาวบ้านคนอื่น ๆ ได้ทอและส่งขายด้วย



นางนาอู จะวอ (สัมภาษณ์ 10 สิงหาคม 2549) กล่าวว่า การขายสินค้าข่ามจะขายเป็นเงินสด ตั้งราคาขายเอง โดยที่ผู้ซื้อไม่ได้ต่อรองราคา ส่วนตลาดขายหรือสิ่งที่ใช้ ก็แล้วแต่ความพอใจของลูกค้า แต่จะเน้นสีแดง และสีเขียว ถ้าหากเป็นข่ามชนเผ่าที่มีการปักเย็บ จะมีราคาขายดังนี้

-ราคากระเป๋าย่ามที่ขายขนาดเล็ก ราคา 200 บาท /ใบ

-ย่ามขนาดกลาง ราคา 250 บาท /ใบ

-ย่าม ขนาดใหญ่ ราคา 320-350 บาท /ใบ

นางอัญญา หมั่นคำ (สัมภาษณ์ 10 สิงหาคม 2549) กล่าวว่า ได้ขายผ้าทอในราคาดมตรละ 25 บาท โดยพ่อค้าเป็นคนกำหนดราคาขายเอง แต่คิดว่าไม่ค่อยพอใจเท่าไร ถ้าได้ประมาณเมตรละ 30 บาท ถึงจะพอใจ ซึ่งคล้ายกับนางนอมมี แสงติ (สัมภาษณ์ 10 สิงหาคม 2549) ที่กล่าวว่าไม่ค่อยพอใจในราคาที่พ่อค้าเป็นผู้ตั้งราคา เนื่องจากมีความรู้สึกที่ไม่คุ้มกับค่าแรง เพราะเห็นว่าการทำงานรับจ้างจะสร้างรายได้ให้มากกว่าการทอผ้า

#### การตลาดด้านแหล่งจำหน่ายผลิตภัณฑ์

นางแฮแซ่ หมั่นคำ (สัมภาษณ์ 10 สิงหาคม 2549) กล่าวว่า ผ้าทอจะถูกนำไปขายส่งที่ตลาดแม่แตง ตลาดเชียงดาว และท่าเตื่อ โดยฝากขายแม่ค้าตลาดนัดหนองเขียว ชื่อ แน่แซ่ จะขอซึ่งเป็นคนหนองเขียวเหมือนกัน แล้วแม่ค้าจะนำไปขายให้กับพ่อค้าลือช่ออีกทีหนึ่ง โดยได้ราคาดมตรละ 26 บาท นางนาอู จะวอ (สัมภาษณ์ 10 สิงหาคม 2549) การผลิตส่วนใหญ่แล้วจะมีคนมาสั่งให้ผลิต และมารับจากที่หมู่บ้าน โดยมีคนซื้อชื่อ รัดนา รุมิทา เป็นคนในหมู่บ้านเดียวกัน ซึ่งจะนำไปขายต่อในเมือง นางอัญญา หมั่นคำ (สัมภาษณ์ 10 สิงหาคม 2549) กล่าวว่า ผ้าที่ทอจะมีความกว้าง 4.5 นิ้ว ความยาวแล้วแต่ผู้ผลิต และนำส่งขายให้กับพ่อค้าชาวลือช่อที่ตลาดนัดแม่มาลัย อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่ ซึ่งจะจัดขึ้นทุกวันพฤหัสบดี และตลาดนัดแสงจันทร์ อ.เชียงดาว ซึ่งจัดขึ้นทุกวันอังคาร ส่วนนางนอมมี แสงติ (สัมภาษณ์ 10 สิงหาคม 2549) กล่าวว่าในการขายจะไม่มีพ่อค้ามารับซื้อถึงที่ จะนำสินค้าไปขายให้กับพ่อค้าชาวลือช่อที่หมู่บ้านลือช่อที่ท่าเตื่อ อ.เชียงดาว โดยนำสินค้าไปส่งด้วยตนเอง

#### ปัญหาด้านการผลิตและการตลาด

นางนอมมี แสงติ (สัมภาษณ์ 10 สิงหาคม 2549) กล่าวว่า ไม่มีปัญหาในกระบวนการผลิต แต่กลับมีปัญหาด้านตลาดรับซื้อมากกว่า ในอดีตกลุ่มทอผ้าก็มีปัญหาด้านการตลาด กลุ่มก็เลยเลิกทำ นางนารา แสงติ (สัมภาษณ์ 10 สิงหาคม 2549) กล่าวว่าในอดีตตนเคยมีรายได้จากการทอผ้า



ตอนที่ผลิตได้เยอะ มีรายได้ 3,000 บาท/เดือน ผลิตได้น้อย 1,000 -2,000 บาท/เดือน แต่ก็เลิกทำมาได้ 6 ปีแล้ว เพราะมีปัญหาเรื่องตลาด มีสินค้าส่งน้อยลง ทำแล้วไม่คุ้ม กลุ่มก็เลยเลิก

นางอัญชนา หมั่นคำ (สัมภาษณ์ 10 สิงหาคม 2549) กล่าวว่า ปัญหาด้านการตลาด ในระยะแรกที่ขายผ้าทอ พ่อค้าจะให้เงินสด แต่ในระยะต่อมา พ่อค้าไม่มีเงินสดให้ ปัจจุบันก็เลยหยุดทอผ้าขายกัน เนื่องจากคิดว่าไม่คุ้มที่จะทำ ทั้งนี้ในระยะแรก ๆ ที่มีรายได้ดีเกษตรกรจะมีรายได้จากงานหัตถกรรมประมาณปีละ 10,000 บาท/ครัวเรือน ส่วนรายได้สุทธิจากการเกษตรเฉลี่ยปีละ 13,000 บาท/ครัวเรือน และกล่าวว่า ปัญหาการผลิตที่สำคัญ คือ 1) ทำมาแล้วแต่หาตลาดไม่ได้ 2) ต้นทุนวัตถุดิบแพง และ 3) พ่อค้าไม่มีเงินสดจ่าย ปัจจุบันชาวบ้านหลายคนก็ผลิตก็หยุดทอผ้าขายกัน เนื่องจากคิดว่าไม่คุ้มที่จะทำ

### ความคาดหวังและความต้องการ

นางแอแซ หมั่นคำ (สัมภาษณ์ 10 สิงหาคม 2549) อยากให้ได้ราคาที่ดีกว่านี้ อยากได้รับการสนับสนุนด้านเงินทุน บางครั้งต้องยืมเพื่อนฝูงก่อน และอยากให้มิตลาดรองรับการผลิต ถ้ามีคนมาซื้อก็อยากจะทำมากกว่านี้ นางนอมิ แสงดิ (สัมภาษณ์ 10 สิงหาคม 2549) นอกจากนี้ยังมีความพร้อมที่จะได้รับการส่งเสริมในการผลิตสินค้า และต้องการเรียนรู้กรรมวิธีการผลิตสินค้าชนิดใหม่ ๆ ต้องการเงินทุนและผู้เข้ามาทำหน้าที่ในการขายสินค้าให้อย่างมาก เพราะรู้สึกว่าได้ไปแล้วแต่ก็ไม่มีที่ขาย นอกจากนี้ยังคาดหวังว่าการที่เข้าผลิตสินค้าและขายออกไปจะทำให้คนภายนอกรู้จักสินค้าของชาวลาหู่มากยิ่งขึ้น อยากมีการตั้งกลุ่มขึ้นมาเพื่อว่าจะได้ผลิตสินค้าออกขายเพิ่มมากขึ้น แต่ถ้าทำคนเดียวคงไม่กล้าทำเพราะกลัวทำไม่ได้ นางนารา แสงดิ และนางนาอู จะวอ (สัมภาษณ์ 10 สิงหาคม 2549) ให้ความเห็นที่สอดคล้องกันว่าอยากให้มีคนมาช่วยส่งเสริมด้านการตลาด แต่ถ้ารวมกันทำก็อยากทำ ถ้าทำคนเดียวก็กลัวจะทำไม่ทัน แต่ถ้ามีการส่งเสริมงานฝีมือ ถึงแม้ใช้เวลานานแต่ให้ราคาสูงก็อยากทำ

### ทัศนคติต่อการผลิตงานหัตถกรรม

นางแอแซ หมั่นคำ (สัมภาษณ์ 10 สิงหาคม 2549) กล่าวว่า ทัศนคติต่อการผลิตงานหัตถกรรม คิดว่าดีทำรายได้เสริมให้กับครอบครัว แต่ถ้ามาส่งเสริมให้ผลิตโดยมีการกำหนดจำนวนขึ้น และแบบที่ต้องผลิตโดยลักษณะงานเป็นงานฝีมือ ใช้เวลาทำนานแต่ได้ราคาสูงกว่างานทั่วไปก็อยากทำ แต่ถ้าจะขอให้ไปสอนชนเผ่าเดียวกันในคนละหมู่บ้านเพื่อผลิตก็ยินดีแต่ต้องมีค่าตอบแทนให้ จากการสัมภาษณ์แม่หลวง คิดว่างานหัตถกรรมเป็นการเสริมรายได้ และไม่ต้องตาก



แดดทำงาน แต่หากมีตลาดที่แน่นอนก็อยากทำ และอยากให้มีคนสอนการตัดเย็บแปรรูป เมื่อประมาณ 3 ปีก่อน ทางมูลนิธิโครงการหลวง ได้เคยมาอบรมการทอผ้าเผ็กทำกระเป๋ให้กับชาวบ้าน แต่ทำแล้วก็ไม่มีตลาด ก็เลยเลิกทำ

นางนอมมี แสงติ และนางนาอู จะวอ (สัมภาษณ์ 10 สิงหาคม 2549) ให้สัมภาษณ์เพิ่มเติมว่ามีทัศนคติที่ดีต่อการทอผ้าเนื่องจากเห็นว่า เป็นสิ่งที่ดี และน่าภาคภูมิใจ ทำแล้วได้เงิน ได้สืบทอดกรรมวิธีการทอผ้า และมีความยินดีที่จะสอนกรรมวิธีการทอผ้าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันให้แก่บุคคลอื่น ด้วยเหตุผลที่ว่า สงสารและอยากให้บุคคลอื่นๆ ทำได้ นางนารา แสงติ (สัมภาษณ์ 10 สิงหาคม 2549) กล่าวเพิ่มเติมว่าหากมีงานทำตลอดก็อยากทำ ถ้าทำๆ หยุดๆ ก็ไม่ค่อยอยากทำ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่  
Copyright© by Chiang Mai University  
All rights reserved

## บทที่ 4

### สรุป วิเคราะห์ และ ข้อเสนอแนะ

ในบทนี้ ได้สรุปเนื้อหาเกี่ยวกับทัศนคติ ความต้องการ ศักยภาพในการผลิต ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการผลิต และการตลาดผ้าทอของกลุ่มชาติพันธุ์ลาหู่ดำในแหล่งผลิตหลักของพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหมอกจ๋าม และหนองเขียว ตลอดจนวิเคราะห์โอกาสทางการตลาดของผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเชิงวัฒนธรรมสำหรับตลาดระดับบน พร้อมทั้งเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาตลาดของผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเชิงวัฒนธรรม สำหรับตลาดระดับบน และตลาดปัจจุบัน

#### สรุปผลการศึกษาชาติพันธุ์ลาหู่ ในพื้นที่ศึกษาศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหมอกจ๋าม

ผลจากการศึกษาสามารถสรุปได้ในประเด็นต่างๆ ได้แก่ ทัศนคติต่อการผลิตงานฝีมือเชิงวัฒนธรรม ความคาดหวังของกลุ่ม ศักยภาพในการผลิต การตลาดของกลุ่มชาติพันธุ์ลาหู่ ดังต่อไปนี้

##### ทัศนคติต่อการผลิตงานฝีมือเชิงวัฒนธรรม

ผู้ให้สัมภาษณ์กล่าวว่า การทำหัตถกรรมเป็นรายได้เสริม โดยใช้เวลาที่ว่างหลังจากทำการเกษตรแล้วมาทำการผลิต จะได้นำเงินมาช่วยเหลือครอบครัว และจะมีการถ่ายทอดการทำงานหัตถกรรมจากแม่ และเพื่อนบ้านด้วย แต่ก็แล้วแต่ความสนใจของแต่ละคนด้วย และเกือบทุกหลังคาเรือนได้ทอผ้าไว้ใช้อยู่แล้ว และมีความคิดเห็นว่า เด็กรุ่นใหม่ไม่ค่อยสนใจงานหัตถกรรม

##### ความคาดหวังและความต้องการ

ผู้ให้สัมภาษณ์กล่าวว่า อยากให้มีคนมาช่วยสอนทำผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ และมี ต้องการความช่วยเหลือด้านเงินทุน และอยากให้ช่วยขายสินค้าที่ผลิตขึ้น อยากให้มีตลาดที่รองรับแน่นอน ถ้าหากมีคนเข้ามาช่วยเหลือส่งเสริมแม้จะเป็นการผลิตชิ้นงานที่ยาก ใช้เวลาทำนาน ก็อยากจะทำหรือถ้าจะให้ไปสอนคนอื่นในชนเผ่าเดียวกันก็สามารถไปสอนได้ หรือต่างหมู่บ้านก็ได้ จะได้ให้ชนเผ่าอื่นรู้จักการตัดเย็บรู้จัก งานหัตถกรรมของตนเองที่ทำขึ้น สำหรับระยะเวลาในการฝึกหัดสำหรับ

เย็บด้วยจักรนั้นจะใช้เวลาไม่นาน แต่หากเป็นการเย็บมือ ต้องใช้เวลาประมาณ 1 ปีกว่าจะคล่อง แต่ต้องทำเป็นประจำ

### ศักยภาพในการผลิต

จากการที่ได้สัมภาษณ์กลุ่มชาวบ้านผาไค้ เป็นกลุ่มผ้าทอมีการจัดตั้งใหม่ไม่ถึงปี แต่ก็ เป็นกลุ่มที่ค่อนข้างมีศักยภาพในการผลิตงานหัตถกรรมผ้าทอ เนื่องจากมีผู้นำที่มีความสามารถ และมีความคิดกว้างไกล คือ นางนาญ จะเมาะ และได้รับการยอมรับจากสมาชิกกลุ่ม มีใจรักในงานด้าน หัตถกรรมตั้งแต่เด็ก และมีความเชี่ยวชาญในด้านการตัดเย็บ และเคยมีประสบการณ์ในการ ออกแบบเสื้อผ้าด้วย นอกจากนี้ยังเป็นผู้นำสำคัญในการถ่ายทอดการสอนสมาชิกในเรื่องการตัดเย็บ แต่ในขณะนี้ผู้นำกลุ่มอาจจะทำงานได้ไม่สะดวกเนื่องจากกำลังตั้งครรภ์ และแพ้ท้อง อีกทั้งยัง จะต้องมีภาระการเลี้ยงดูบุตรยังเล็กที่กำลังใกล้คลอด อย่างไรก็ตาม ยังมีรองหัวหน้ากลุ่มคือ นาง ปทุมพร จะนุ ซึ่งมีความสามารถในการทำงานแทนผู้นำกลุ่มได้ ผู้นำกลุ่มอาจจะไม่ได้ลงมือในการ ทำงานแต่ก็ให้ปรึกษากับกลุ่มได้อยู่ในขณะที่ยังมีภาระอยู่

ผู้หญิงในบ้านผาไค้จะทอผ้าเป็นกันเกือบทุกหลังคาเรือน ส่วนมากเพื่อใช้เอง ส่วนผู้ที่ผลิต เพื่อขายมีเพียง 20 ครวเรือน โดยผลิตขายว่างจากการเกษตร (เมษายน-พฤษภาคม) ภายในกลุ่ม แม่บ้านผู้ที่สามารถทอได้และตัดเย็บจักรได้มีเพียง 6 คน ทอได้อย่างเดียวมี 14 คน กลุ่มทอผ้าจะ รวมกลุ่มกันผลิตก็ต่อเมื่อมีลูกค้าสั่งสินค้า (order) เข้ามา โดยมีการแบ่งงานกันทำตามความถนัด ซึ่งจากที่ผ่านมาในปี 2548 มีฝรั่งมาสั่งถุงย่าม 70-80 ใบ กลุ่มก็ใช้เวลาอยู่ประมาณ 2-3 อาทิตย์ ลูกค้า ที่มาสั่งให้เงินเป็นค่ามัดจำครึ่งหนึ่งก่อน ก็สามารถทำให้ทันได้ตามกำหนด และนอกจากนี้ ลูกค้าก็ ไม่ได้เน้นว่าทางผู้ผลิตจะต้องทำตามคำสั่งซื้อเหมือนกันหมดทุกใบอย่างสินค้าโรงงาน เนื่องจาก เป็นงานฝีมือจึงไม่มีปัญหา

### การตลาด

ด้านผลิตภัณฑ์รูปแบบดั้งเดิมก็จะเป็นย่าม ชาวลาหู่นิยมทอผ้าหน้าแคบประมาณ 4.5 นิ้ว ทอเป็นสายย่าม ตัวกระเป๋ และนำไปเย็บติดกันเป็นย่ามสำหรับใส่ของ หรือให้เด็ก ๆ ไปโรงเรียน เป็นต้น เป็นต้น เครื่องทอผ้าของชาวลาหู่มีลักษณะคล้ายกับชนเผ่ากะเหรี่ยง ที่ทอแบบที่เอวมี อุปกรณ์ทอผ้าที่ทำจากไม้ไผ่ธรรมชาติ

ปัจจุบันรูปแบบการผลิตไม่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากที่เคยทำกันมา ปัจจุบันจะซื้อผ้าสำเร็จที่ย้อมสีแล้วมา กรอ และนำมาทอ และตัดเย็บเป็นรูปแบบต่าง ๆ หรือมีการปักเย็บตกแต่ง



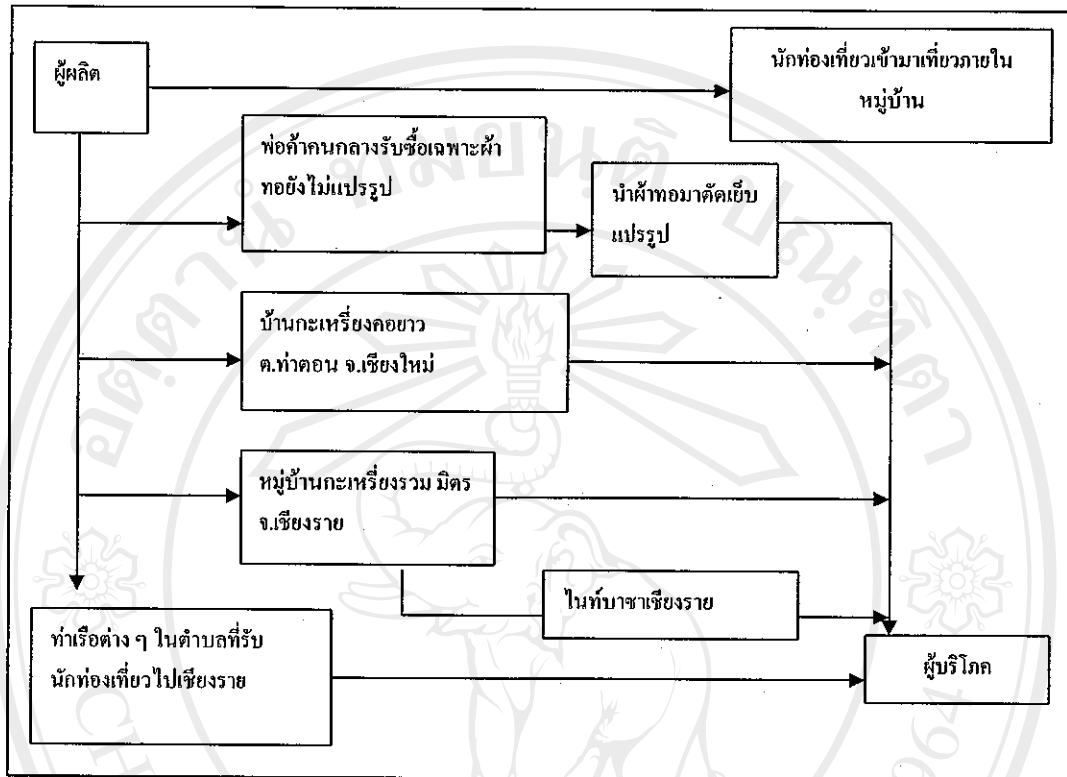
สินค้า เช่น ที่ห้อยขวนน้ำ กระเป๋าสตางค์ กระเป๋าใส่เครื่องสำอาง และ หมวก เป็นต้น เพื่อขายให้กับนักท่องเที่ยว และอาจมีการปรับเปลี่ยนสี หรือลวดลาย ตามความพอใจของลูกค้า หรือที่ลูกค้าสั่ง เช่น ฝรั่งเศสชอบสีค่อนข้างสีเข้ม นิยมสีที่ไม่ฉูดฉาด สีน้ำเงิน ดำจะขายดี หมวกก็ขายดี ส่วนคนไทยจะชอบสีค่อนข้างสว่าง และชอบซื้อสินค้าชิ้นเล็ก ๆ เช่น กระเป๋าสตางค์ กระเป๋าใส่เครื่องสำอาง เป็นต้น รูปแบบและลวดลายของสินค้าบางครั้งก็จะเลียนแบบมาจากชาวเขาเผ่าอีเก้อ แล้วนำมาทำเอง สีไม่ได้มีความหมายอะไรในการผลิต ผู้ซื้อโดยมากจะเป็นฝรั่ง ก็จะมีการนำผ้าที่ทอมัดเย็บเป็นรูปแบบต่าง ๆ

การทำงานหัตถกรรมเป็นรายได้เสริม จะทำในช่วงที่ว่างจากการเกษตร ช่วงเมษายน – พฤษภาคม หรือไม่ได้ไปไหน

ด้านความหมายเชิงวัฒนธรรม ชาวบ้านไม่ค่อยทราบเรื่องราวของชิ้นงาน เนื่องจากไม่มีการสืบทอดจากรุ่นแม่ รูปแบบงานดั้งเดิมของชนเผ่าจะเป็นย่าม ชิ้นงานใหม่ๆ ก็จะเป็นกระเป๋า หมวก ที่เพิ่งตัดเย็บมา ตัวอย่างของลายเย็บดั้งเดิม ได้แก่ ลายเขี้ยวหมา, ลายตาเดียว และลาย 2 ตา เป็นต้น แต่ชาวบ้านไม่สามารถอธิบายหรือ ทราบความหมาย และมีการประยุกต์ลายใหม่ ๆ ที่คิดขึ้นเองหรือไปดูที่อื่นมาแล้วมาประยุกต์ ลายปัจจุบันก็เลยจะปน ๆ กันไปทั้งลายเก่า ลายใหม่ อาจจะมียกของลือชอด้วย สำหรับผลิตภัณฑ์ที่จำหน่ายก็หัดทำเองไม่ได้มีใครเข้ามาสอนเช่นหมวก สำหรับการผลิตชิ้นงานก็มีการพัฒนาจากเดิมที่เป็นงานเย็บมืออย่างเดียว ซึ่งใช้เวลานานก็มีการใช้จักรเข้ามาช่วยด้วย ชุดแต่งกายประจำเผ่าในชีวิตประจำวันก็ไม่ค่อยได้แต่งกัน จะใส่เฉพาะช่วงงานสำคัญ เช่น งานแต่งงาน คู่บ่าวสาวจะใส่ชุดประจำเผ่า ส่วนผู้ร่วมงานใส่หรือไม่ใส่ก็ได้ เช่นเดียวกับงานศพ อาจใส่หรือไม่ใส่ก็ได้ แต่ที่ต้องใส่เป็นประจำทุกปี คืองานเทศกาลกินวอ (ปีใหม่) ชาวลาหู่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับการที่จะต้องมียุคใหม่ใส่ทุกปี

การกำหนดราคา การตั้งราคาสินค้าเฉพาะที่แปรรูปแล้ว ชาวบ้านก็ตั้งราคาขายเอง โดยคิดต้นทุนแล้วบวกกำไรไม่มากในการขายให้กับนักท่องเที่ยว เช่นต้นทุน 100 บาท คิดราคาขาย 150 บาท เป็นต้น แต่จะไม่ตั้งราคาสูงเพราะกลัวว่าไม่มีคนซื้อ บางครั้งก็มีการตั้งราคาตามที่คนอื่นได้ขายอยู่ก่อนแล้ว ส่วนในการผลิตผ้าทอที่ยังไม่ได้มีการแปรรูปจะมีพ่อค้ามารับซื้อและกำหนดราคาเอง แต่บางครั้งก็มีการต่อรองหากไม่พอใจก็ไม่ขาย

ช่องทางการจัดจำหน่ายของผ้าทอบ้านผาใต้ (รูปที่ 4-1) มีช่องทางการจำหน่ายดังนี้



รูปที่ 4-1 ช่องทางการจำหน่ายสินค้าบ้านผาใต้

ด้านการส่งเสริมการตลาด ได้รับความช่วยเหลือจากทางมูลนิธิโครงการหลวง และบางครั้งจะมีมัคคุเทศก์นำนักท่องเที่ยวมาในหมู่บ้านแนะนำนักท่องเที่ยวให้ดูहनสินค้า แต่ว่ามีไม่มาก

### ปัญหาด้านการผลิตและการตลาด

จากการสัมภาษณ์ชาวบ้าน กล่าวว่า ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญคือ ชาวบ้านมีเงินทุนในการซื้อวัตถุดิบไม่เพียงพอ ไม่มีทุนหมุนเวียน ในช่วงที่ว่างจากการเกษตรอยากจะได้เงินทุนมาลงทุนเพื่อซื้อวัตถุดิบมาผลิตชิ้นงาน เพื่อเก็บไว้ขายให้กับนักท่องเที่ยวในช่วงที่มีนักท่องเที่ยวมาเยอะ (สินค้าจะขายดีในช่วงฤดูหนาวประมาณ 5 เดือน ระหว่างเดือนตุลาคม – กุมภาพันธ์) ก็ทำไม่ได้ ทำให้เสียโอกาส ต้นทุนวัตถุดิบมีราคาแพงขึ้น และเมื่อผลิตแล้วไม่มีที่ขายส่ง ไม่มีคนรับซื้อส่วนใหญ่ต้องรอนักท่องเที่ยวที่มาขึ้นเรือบริเวณท่าเรือของหมู่บ้านแะมาซื้อเท่านั้น

นอกเหนือจากนี้ ชาวบ้านทำหัตถกรรมเป็นอาชีพเสริมจะทำหัตถกรรม ช่วงที่ว่างจากการเกษตร (เม.ย – พ.ค) และมีเวลาในการผลิตงานหัตถกรรมได้เต็มที่ ผู้วิจัยคิดว่า หากมีการส่งสินค้าเข้ามาในช่วงระหว่างฤดูการเกษตรที่ชาวบ้านหรือสมาชิกกลุ่มไม่ว่างก็อาจเป็นอุปสรรคได้

### การวิเคราะห์โอกาสทางการตลาดสำหรับกลุ่มผ้าทอบ้านผาใต้

#### วิเคราะห์โอกาสทางการตลาดของผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเชิงวัฒนธรรมสำหรับตลาดระดับบนสำหรับกลุ่มผ้าทอบ้านผาใต้

จากการศึกษา คณะผู้วิจัยได้ทำการระดมสมองร่วมกัน และได้ผลสรุปว่า สำหรับกลุ่มผ้าทอบ้านผาใต้นั้น ในเบื้องต้นนี้ยังไม่มีผลิตภัณฑ์ผ้าทอในเชิงวัฒนธรรมที่น่าจะได้รับการส่งเสริม และนำเข้าสู่ตลาดระดับบนได้เนื่องจากยังขาดเรื่องราวทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ลาหู่ ยังไม่มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นในรูปแบบของสินค้า ซึ่งจะมีการลอกเลียนแบบจากชนเผ่าอื่นบ้าง ทำให้ลายมีการผสมกับชนเผ่าอื่น รวมทั้งเรื่องราวเชิงวัฒนธรรม หรือความหมายของลวดลายต่าง ๆ ก็ไม่สามารถอธิบายได้ เนื่องจากไม่มีการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น แต่พอจะทราบความหมายบ้างจากงานวิจัยของ ชลดา มนตรีวิธ (2541) ได้รายงานเกี่ยวกับวิถีชีวิตเด็กผู้หญิงและเด็กผู้ชายลาหู่ ซึ่งสะท้อนทางเครื่องแต่งกายว่า เสื้อผ้าของเด็กผู้หญิงลาหู่จะทำจากผ้าสีสด มีลายดอกไม้ หรือเย็บด้วยผ้าถุงเก่าของแม่ ส่วนของเด็กผู้ชายจะใช้ผ้าพื้นสีน้ำเงิน สีดำ หรือเขียว ไม่นิยมผ้าที่มีลายดอก เพราะเชื่อว่าโตขึ้นจะเป็นเด็กผู้ชายที่อ่อนแอ ข้อสำคัญคือเสื้อของเด็กผู้ชายนั้นจะไม่ใช้ผ้าจากผ้าถุงเก่าของแม่เป็นเด็ดขาด เพราะจะทำให้เด็กผู้ชายคนนั้นกลายเป็นขี้ขลาดหรืออยู่ภายใต้ผู้หญิงได้ หมวกก็เช่นกันจะสังเกตเห็นความแตกต่างที่ชัดเจนจากแบบ สี และลายปัก ซึ่งลายปักต่าง ๆ เหล่านี้จะมี ความหมายที่แตกต่างกันด้วย เช่น

|                      |         |                        |
|----------------------|---------|------------------------|
| ลายพื้นหมา/เขี้ยวหมา | หมายถึง | ความฉลาดหลักแหลม       |
| ลายดอกธนู            | หมายถึง | ความชำนาญในการล่าสัตว์ |
| ตาสองตา              | หมายถึง | การมองการไกล           |

ลายเหล่านี้จะถูกปักไว้ในหมวกของผู้ชาย ในขณะเดียวกันก็ใช้ปักและตกแต่งในชุดของผู้หญิง แต่หมวกของเด็กผู้หญิงจะนิยมปักเป็นลายดอกไม้ หรือใช้ผ้าสีหลาย ๆ สีมาต่อกันให้ดูสวยงาม

อย่างไรก็ตาม กรรมวิธีการปักผ้าโดยใช้ผ้าสีเหลี่ยมผืนเล็ก ๆ มาต่อกันเพื่อทำเป็นลวดลาย ซึ่งเป็นวิธีการที่ยาก และต้องใช้ฝีมือความชำนาญ และประณีต เป็นเอกลักษณ์ของชนเผ่าลาหู่ ที่



น่าสนใจ หากมีการนำมาประยุกต์กับสินค้ารูปแบบต่าง ๆ ก็น่าสนใจ และได้รับการออกแบบให้เหมาะสมกับชิ้นงานที่สามารถเข้าสู่ระดับบนได้ แต่ชิ้นงานที่ทำน่าจะต้องบอกเล่าในการทำแต่ละชิ้นว่ามีความยากอย่างไร ใช้เวลาในการปักเป็นลายแต่ละลายอย่างไร ซึ่งก็น่าจะมีศักยภาพในระดับปานกลาง สำหรับตลาดระดับบน ซึ่งอาจจะเป็นแนวทางในการส่งเสริมในระยะยาว

### ข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาตลาดสำหรับกลุ่มผ้าทอบ้านผาใต้

ข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาตลาดของผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเชิงวัฒนธรรม สำหรับตลาดระดับบนสำหรับกลุ่มผ้าทอบ้านผาใต้

แนวทางในการพัฒนาตลาดของผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเชิงวัฒนธรรม สำหรับตลาดระดับบนสำหรับกลุ่มผ้าทอลาหู่ นั้น ทางผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า

1. หากมีการนำกรรมวิธีในการปักเย็บผ้าของชนเผ่ามาประยุกต์กับรูปแบบของสินค้าใหม่ และประยุกต์สีเพื่อให้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค เช่น นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติไม่ชอบสีฉูดฉาด ก็อาจมีการเปลี่ยนเป็นโทนสีครีม น้ำตาล น้ำเงิน เป็นต้น ก็เป็นโอกาสที่จะช่วยในการพัฒนาตลาดได้ แต่ยังคงต้องการผู้ที่ช่วยออกแบบสินค้า และเข้าใจโทนสีตามรสนิยมของผู้บริโภคในแต่ละประเทศได้หากเป็นตลาดต่างประเทศ โดยน่าจะมีการอธิบายความยากง่ายและระยะเวลาของการผลิตชิ้นงานแต่ละชิ้น
2. การจะนำผลิตภัณฑ์ผ้าทอของชาวลาหู่เข้าสู่ตลาดระดับบน โดยอาศัยเรื่องราว อาจทำได้ค่อนข้างยาก และตลาดอาจมีการปะปนกับชนเผ่าอื่น ซึ่งไม่ใช่เอกลักษณ์ของตนเอง ซึ่งอาจไม่ได้เป็นตลาดที่ตั้งเดิมของชนเผ่า
3. การทอผ้าซึ่งเป็นชิ้นงานดั้งเดิมของชนเผ่าเป็นชิ้นงานที่น่าสนใจ รวมทั้งตลาดที่มีการตัดผ้าเป็นชิ้นสี่เหลี่ยมเล็ก ๆ แล้วนำมาเย็บตกแต่งบนตัวผ้า เป็นตลาดที่ตั้งเดิมต่าง ๆ เช่น ลายเขี้ยวหมา ลายตาเดียว หรือสองตา ที่พอจะถ่ายทอดความหมายและวิถีชีวิตของผู้หญิง ผู้ชายลาหู่ได้บ้างจากข้อมูลทุติยภูมิ นอกจากนี้ ผ้าของลาหู่ดำ (Lahu Na) ก็มีความเป็นเอกลักษณ์ของชนเผ่าตนเอง ถ้าหากเทียบกับชนเผ่าอื่น ที่ส่วนใหญ่จะย้อมจะใช้การทอเพียงอย่างเดียว ไม่มีการปักเย็บตกแต่งเหมือนของลาหู่ดำ
4. หากเป็นชิ้นงานที่ได้มีการตัดเย็บด้วยมือ (Hand Made) โดยไม่ใช่เครื่องจักร ก็อาจเป็นการเพิ่มคุณค่าของชิ้นงานได้ด้วย ซึ่งจะไม่ใช่เป็นลักษณะแบบ Mass product

## ข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาตลาดของผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเชิงวัฒนธรรมสำหรับตลาดปัจจุบันสำหรับกลุ่มผ้าทอบ้านผาไผ่

สำหรับการพัฒนาตลาดของผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเชิงวัฒนธรรมสำหรับตลาดปัจจุบัน นั้นทางผู้วิจัยเห็นว่า

1. ตลาดที่ผู้ผลิตในหมู่บ้านผาไผ่ขาย ณ ปัจจุบัน ส่วนใหญ่จะเป็นนักท่องเที่ยวต่างชาติ ทั้งนี้หมู่บ้านจะอยู่ริมน้ำตกซึ่งเป็นท่าเรือที่นักท่องเที่ยวจะล่องไปยังจังหวัดเชียงราย และเป็นแหล่งท่องเที่ยว ถ้าหากกลุ่มได้มีการสร้างร้านค้าขายสินค้าตรงท่าเรือภายในหมู่บ้าน โดยหน้าร้านเป็นที่ขายสินค้า และด้านหลังก็จะทำการผลิต หากมีการทอผ้า และตัดเย็บ ให้นักท่องเที่ยวสามารถดูกระบวนการผลิตได้ก็จะน่าสนใจมาก และเป็นการสนับสนุนรายได้เสริมให้กับกลุ่มด้วย รวมทั้งเป็นการสนับสนุนโครงการแหล่งท่องเที่ยวของศูนย์ฯ ได้ด้วย อย่างไรก็ตาม กลุ่มก็ต้องมีการบริหารจัดการในเรื่องของเงินทุนที่จะนำมาซื้อวัตถุดิบ และรายได้ของกลุ่มอย่างเป็นระบบ
2. ในขณะนี้กลุ่มบ้านผาไผ่มีผู้ที่สามารถตัดเย็บได้น้อยเพียงร้อยละ 30 ของกลุ่ม ผู้วิจัยได้สังเกตว่าผู้ที่สามารถตัดเย็บได้สวย มีเพียงไม่กี่ราย ได้แก่ หัวหน้ากลุ่ม และรองหัวหน้ากลุ่ม ส่วนสมาชิกคนอื่น ๆ เพิ่งจะหัดตัดเย็บ ชิ้นงานที่ทำออกมาฝีมือในการตัดเย็บจะไม่ค่อยสวยนัก อาจต้องใช้ระยะเวลาในการฝึกฝน และอาศัยความชำนาญ การแบ่งงานกันทำของกลุ่มตามความถนัดก็อาจช่วยได้หากต้องการให้ได้สินค้าที่มีความประณีตในการตัดเย็บ
3. หากมูลนิธิโครงการหลวง สามารถให้การสนับสนุนด้านตลาดสินค้าของกลุ่มได้ในด้านการเพิ่มช่องทางการจำหน่าย หากมีการจัดแสดงหรือขายสินค้าของมูลนิธิฯ ในสถานที่ต่าง ๆ นอกเหนือจากช่องทางจำหน่ายที่ชาวบ้านขายอยู่ให้กับนักท่องเที่ยวก็จะเป็นการดี แต่ต้องหาความเป็นเอกลักษณ์ของชนเผ่า เพื่อให้ลูกค้าที่เห็นก็ทราบได้ทันทีว่าสินค้านี้เป็นของชนเผ่าลาหู่ ไม่ควรที่จะลอกเลียนแบบลวดลายของชนเผ่าอื่น
4. นอกจากนี้ รูปแบบของสินค้าก็ควรจะมีมากขึ้น ซึ่งทางมูลนิธิโครงการหลวงอาจจะเชิญวิทยากรมาให้คำแนะนำ อบรม และให้ความรู้ แนวคิด เกี่ยวกับทอสีที่จะผลิตเพื่อขายให้กับลูกค้าด้วยก็จะเป็นการดี

## สรุปผลการศึกษาชาติพันธุ์ลานู่ดำในพื้นที่ศึกษาศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองเขียว

### ทัศนคติต่อการผลิตงานฝีมือเชิงวัฒนธรรม

ผู้ให้สัมภาษณ์กล่าวว่า งานหัตถกรรมเป็นการเสริมรายได้ และไม่ต้องตากแดดทำงาน แต่หากมีตลาดที่แน่นอนก็อยากทำ และอยากให้มีคนสอนการตัดเย็บแปรรูป เมื่อประมาณ 3 ปีก่อน ทางมูลนิธิโครงการหลวง ได้เคยมาอบรมการทอผ้าฝ้ายทำกระเป๋ให้กับชาวบ้าน แต่ทำแล้วก็ไม่มีตลาด ก็เลยเลิกทำ และเห็นว่า การทอผ้าเป็นสิ่งที่ดี และน่าภาคภูมิใจ ทำแล้วได้เงิน ได้สืบทอดกรรมวิธีการทอผ้า ไม่มีปัญหาในกระบวนการผลิตแต่กลับมีปัญหาด้านตลาดรับซื้อ

### ความคาดหวังและความต้องการ

ผู้ให้สัมภาษณ์กล่าวว่า มีความพร้อมที่จะได้รับการส่งเสริมในการผลิตสินค้า และต้องการเรียนรู้กรรมวิธีการผลิตสินค้าชนิดใหม่ ๆ ต้องการเงินทุนและผู้เข้ามาทำหน้าที่ในการขายสินค้าให้อย่างมาก เพราะรู้สึกว่าการทำไปแล้วแต่ก็ไม่มีที่ขาย นอกจากนี้ยังคาดหวังว่าการที่เข้าผลิตสินค้าและขายออกไปจะทำให้คนภายนอกรู้จักสินค้าของชาวลานู่ดำมากขึ้น และมีความยินดีที่จะสอนกรรมวิธีการทอผ้าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันให้แก่บุคคลอื่น อยากมีการตั้งกลุ่มขึ้นมา เพื่อว่าจะได้ผลิตสินค้าออกขายเพิ่มมากขึ้น แต่ถ้าทำคนเดียวคงไม่กล้าทำเพราะกลัวทำไม่ได้

### ศักยภาพในการผลิต

จากการที่ได้สัมภาษณ์ผู้ผลิตชาวลานู่ดำบ้านหนองเขียว หากประเมินศักยภาพในการผลิต ปัจจุบันนี้จะมีศักยภาพค่อนข้างน้อยมาก เพราะชาวบ้านไม่ได้รวมตัวกันผลิตสินค้าเป็นกลุ่มเหมือนที่เป็นมาในอดีต รวมทั้งรูปแบบสินค้าก็ไม่หลากหลายเหมือนในอดีต เป็นเพียงการทอผ้าหน้าแคบ 4.5 นิ้ว ขายเป็นเมตรส่งให้กับพ่อค้าชาวลีซอ ซึ่งจะเอาแบบมาให้ดู ไม่ใช่ลายของชนเผ่า ไม่มีเอกลักษณ์ของชนเผ่า จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านลานู่ดำบ้านหนองเขียว ทำให้ทราบว่า เมื่อประมาณ 20 กว่าปีมาแล้วมีกลุ่มศาสนาคริสต์เข้ามาส่งเสริมด้านตลาดหัตถกรรมในหมู่บ้าน ชาวบ้านเคยทอผ้าโดยมีการทอแบบกี่เอวและมีการเย็บเป็นรูปแบบต่าง ๆ เช่น จานรองแก้ว ผ้าปูโต๊ะ ถุงย่าม ผ้าตบแต่งสำหรับห้อยข้างฝา ฯลฯ โดยขายส่งให้กับหัตถกรรมชาวเขา จังหวัดเชียงใหม่ ชาวบ้านส่วนใหญ่จะทอผ้าเป็นมาก่อนที่จะอพยพมาอยู่ที่นี่ โดยมีเพื่อนบ้านหรือพ่อแม่เป็นผู้สอนการทอผ้าไม่ได้มีการกำหนดอายุว่าจะทอเป็นเมื่อไหร่ ขึ้นอยู่กับความสนใจของแต่ละคน ในปี พ.ศ.



2524 มีชาวบ้านในหมู่บ้านหนองเขียวจำนวน 35 คน (ครัวเรือน) ที่ผลิตและนำส่งขายให้กับร้านหัตถกรรมชาวเขา ดำเนินการโดยมูลนิธิกลุ่มมิชชันนารี โดยชาวบ้านจะมีตัวแทนที่นำสินค้าไปส่งที่หัตถกรรมชาวเขา ทั้งนี้หัตถกรรมชาวเขาจะมีการตรวจสอบสินค้าด้วย หากทำไม่มีคุณภาพก็จะไม่รับซื้อ และต้องเป็นการเย็บด้วยมือเท่านั้น (Hand Made) โดยจะจ่ายให้เป็นเงินสด เมื่อส่งสินค้าเสร็จ ทางหัตถกรรมชาวเขาก็จะมี order สั่งล่วงหน้าว่าต้องการสินค้าเมื่อใด ชาวบ้านก็จะนำเงินไปลงทุนเพื่อซื้อวัตถุดิบใหม่แถวตลาดต้นลำไย จังหวัดเชียงใหม่ และเงินที่เหลือก็จะนำมาแบ่งปันสมาชิกในสัดส่วนเท่าๆ กัน จำนวน 35 คน และนำวัตถุดิบแจกจ่ายไปให้สมาชิกแต่ละคน เพื่อผลิตส่งในคราวหน้าหมุนเวียนอย่างนี้ไปเรื่อย ๆ

ในระยะต่อมาทางกลุ่มเริ่มมีปัญหาด้านการตลาด เนื่องจากมีคำสั่งซื้อจากร้านหัตถกรรมชาวเขาน้อยลง เพราะมีสินค้าของชนเผ่าอื่นมากขึ้น และมีการเลียนแบบกัน ทำให้กลุ่มมีรายได้จากงานหัตถกรรมน้อยลง คิดว่าไม่คุ้มกับการเสียเวลา สมาชิกในกลุ่มก็เลยเลิกทำได้ประมาณ 4-5 ปีแล้ว ในช่วงที่ผลิตได้เยอะจะมีรายได้ประมาณ 3,000 บาท/เดือน แต่ถ้าผลิตได้น้อยจะมีรายได้ประมาณ 1,000 - 2,000 บาท/เดือน ก็จะใช้เวลาทอทั้งวัน

แต่ปัจจุบันก็ยังมีสมาชิกบางคนที่ยังผลิตขายบ้างหากมีเพื่อนบ้านมาสั่งให้ทำ แต่โดยส่วนใหญ่จะผลิตเพื่อใช้เอง โดยในปัจจุบันนี้สมาชิกในกลุ่มมีอายุเฉลี่ยประมาณ 40 ปีขึ้นไป ทั้งนี้จากการสังเกตชิ้นงานที่ผู้ผลิตบางคนยังเก็บไว้อยู่ ทำให้เห็นว่า ชาวบ้านมีทักษะและความชำนาญฝีมือในการทำหัตถกรรมประณีตมาก ทั้งนี้ส่วนหนึ่งอาจเนื่องมาจากการส่งสินค้าให้กับร้านหัตถกรรมชาวเขา ทางร้านจะมีการตรวจสอบคุณภาพด้วย เพื่อให้ได้ชิ้นงานที่มีความประณีตสวยงาม ทางร้านจึงจะรับซื้อและต้องมีการตัดเย็บด้วยมือเท่านั้น

## การตลาด

ด้านผลิตภัณฑ์สำหรับชิ้นงานที่เห็นว่าเป็นงานที่ทำสืบทอดต่อกันมาก็คือ ถุงย่าม ซึ่งจะทำใช้เองมากกว่าการทำเพื่อขาย สำหรับลวดลายดั้งเดิมที่เป็นเอกลักษณ์ของชนเผ่าจะเป็นลายคล้าย ๆ ผ้าม้าเย็บต่อกันเป็นรูป 3 เหลี่ยมหรือ 4 เหลี่ยม แต่ไม่ทราบว่ามีความเป็นมาอย่างไร ซึ่งลายของลวดลายก็จะมี ความแตกต่างกันไปสามารถแยกแยะออกได้จากการพิจารณาที่ลายผ้าว่าเป็นลายหัวดำหรือแดง เป็นต้น จะมีกระบวนการผลิตโดยซื้อผ้าสำเร็จที่ข้อมสีแล้วมา กรอ และนำมาทอด้วยกี่เอวหน้าแคบ 4.5 นิ้ว และตัดเย็บเป็นย่าม ผู้ผลิตให้สัมภาษณ์ว่าส่วนประกอบที่ทำยากที่สุดในการผลิตคือ ลวดลายที่เย็บของตัวกระเป๋า เพราะต้องตัดผ้าเป็นชิ้นเล็ก ๆ แล้วเย็บเข้าด้วยกันให้เป็นกระเป๋า



สำหรับวัตถุดิบ ประเภท ผ้า และด้าย ไปซื้อจากร้านค้าในตัวอำเภอเชียงดาว และซื้อแล้ว เป็นเงินสด โดยนำเงินทุนมาจากการขายพืชผลทางการเกษตร และเงินทุนส่วนตัวเพื่อนำไปซื้อวัตถุดิบ

รูปแบบของผลิตภัณฑ์ในอดีตที่เคยทำขายส่งให้ร้านหัตถกรรมชาวเขาจะมีหลากหลาย เช่น ที่คั่นหนังสือ ธง/ตุ๊กตาแขวนโชว์ ชุดผ้าปูโต๊ะ ชุดที่รองจานและแก้ว ปัจจุบันจะผลิตขายเฉพาะผ้าทอแถบสีหน้ากว้าง 4.5 นิ้ว ขายให้ตามคำสั่งซื้อของพ่อค้าลือชอ โดยทอดตามแบบที่พ่อค้าให้มา และนอกนั้นก็ทยอยขาย โดยส่วนมากก็จะมีเพื่อนบ้านมาสั่งทำ แต่โดยทั่วไปแล้วก็จะทำขายไว้ใช้เอง

การทำงานหัตถกรรมเป็นรายได้เสริม ช่วงเวลาที่ชาวบ้านผลิตจะเป็นช่วง 4 เดือน คือ มกราคม – เมษายน ช่วงนั้นไม่มีกิจกรรมเนื่องจากเป็นช่วงเตรียมพื้นที่ทางการเกษตร ผู้ขายจะเป็นฝ่ายเตรียมพื้นที่ ผู้หญิงจะอยู่บ้าน และทอผ้าทั้งวันเริ่มตั้งแต่ 6 โมงเช้า จนกระทั่งถึง 3 ทุ่ม โดยใช้เวลาประมาณ 13 ชั่วโมงต่อวัน (1.5 วันงาน<sup>11</sup>) จะได้ผ้าทอความยาว 5 เมตร/วัน

ด้านความหมายเชิงวัฒนธรรม ผู้ผลิตให้สัมภาษณ์ว่าชิ้นงานที่ทำในปัจจุบันไม่มีเรื่องราวความเป็นมาเนื่องจากทำตามแบบและคำสั่งซื้อของพ่อค้าเพียงอย่างเดียว ไม่ใช่งานที่บ่งบอกถึงความเป็นลาหู่แต่อย่างใด โดยชิ้นงานที่ทำขายอยู่ในปัจจุบันคือผ้าทอลายแถบยาวหน้ากว้าง 4 ½ นิ้ว ประกอบด้วยสี น้ำเงิน แดง ฟ้าย เขียว ม่วง ดำและส้ม ซึ่งไม่มีความยากในการทอแต่อย่างใด แม้ว่าในบางคำสั่งซื้อจะต้องการให้สลับสีหรือตำแหน่งของแถบผ้าแต่อย่างใด สำหรับลายของผ้าทอน้ำกว้าง 4 ½ นิ้วนั้นไม่มีชื่อเรียกอย่างเป็นทางการแต่ชาวลาหู่ที่ทอขายให้จะเรียกว่าลาย “ลือชอ” เนื่องจากพ่อค้าลือชอเป็นคนรับซื้อและสั่งให้ทำหรือเรียกอีกอย่างว่าลาย “พากะ หรือ ผักกะ”

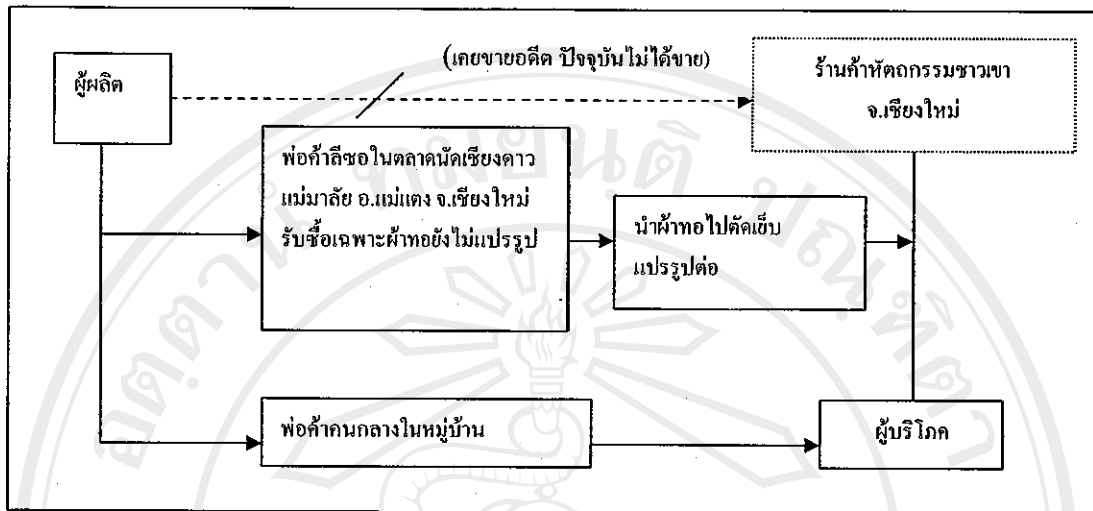
การกำหนดราคา พ่อค้าเป็นคนกำหนดราคาขายผ้าทอเอง ในราคาเมตรละ 25 บาท/เมตร การขายสินค้าจะขายเป็นเงินสด หากเป็นย้อมก็จะตั้งราคาขายเอง ราคาขนาดเล็ก ราคา 200 บาท ขนาดกลาง ราคา 250 บาท/ใบ และขนาดใหญ่ ราคา 320-350 บาท/ใบ

### ปัญหาด้านการผลิตและการตลาด

จากการสัมภาษณ์ชาวบ้าน กล่าวว่า ปัญหาการผลิตที่สำคัญ คือ 1) ทำมาแล้วแต่หาตลาดไม่ได้ 2) ต้นทุนวัตถุดิบแพง และ 3) พ่อค้าไม่มีเงินสดจ่าย ปัจจุบันชาวบ้านหลายคนผลิตก็หยุดทอผ้าขายกัน เนื่องจากคิดว่าไม่คุ้มที่จะทำ

<sup>11</sup> จำนวนชั่วโมงในการทำงาน 8 ชั่วโมง ต่อวัน จะเท่ากับ 1 วันงาน (manday)

ช่องทางการจัดจำหน่ายของผ้าทอบ้านหนองเขียว (รูปที่ 4-2) มีช่องทางการจำหน่ายดังนี้



รูปที่ 4-2 ช่องทางการจำหน่ายสินค้าบ้านหนองเขียว

ด้านการส่งเสริมการตลาด เมื่อก่อนเคยได้รับความช่วยเหลือจากชมรมคริสเตียน ร้านหัตถกรรมชาวเขา ปัจจุบันไม่มี ผู้ผลิตนำสินค้าไปขายเองให้กับพ่อค้าชาวลิซอ

#### การวิเคราะห์โอกาสทางการตลาดสำหรับกลุ่มผ้าทอลานบ้านหนองเขียว

วิเคราะห์โอกาสทางการตลาดของผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเชิงวัฒนธรรมสำหรับตลาดระดับบนสำหรับกลุ่มผ้าทอบ้านหนองเขียว

จากการศึกษา คณะผู้วิจัยได้ทำการระดมสมองร่วมกัน และได้ผลสรุปว่า สำหรับกลุ่มผ้าทอบ้านหนองเขียวนั้น ในเบื้องต้น ยังไม่มีผลิตภัณฑ์ผ้าทอในเชิงวัฒนธรรมที่น่าจะได้รับการส่งเสริมและนำเข้าสู่ตลาดระดับบนได้เนื่องจากยังขาดเรื่องราวทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ลานูเหมือนกับบ้านผาใต้ ลวดลายไม่ใช่ลวดลายของชนเผ่าตนเอง เรื่องราวเชิงวัฒนธรรม หรือความหมายของลวดลายต่าง ๆ ก็ไม่สามารถอธิบายได้

แต่เอกลักษณ์ของชนเผ่าลานูคำที่บ้านหนองเขียวกับบ้านผาใต้จะเหมือนกันในวิธีการปักผ้า โดยใช้ผ้าสีเหลี่ยมผืนเล็ก ๆ มาต่อกันเพื่อทำเป็นลวดลาย ซึ่งเป็นวิธีการที่ยาก และต้องใช้ฝีมือความชำนาญ และประณีต เป็นเอกลักษณ์ของชนเผ่าลานู ที่น่าสนใจ รวมทั้งย้อมของชนเผ่าที่ทอและตกแต่งด้วยผ้าปักเย็บเป็นรูปต่าง ๆ ผู้ผลิตเล่าให้ฟังคร่าว ๆ เกี่ยวกับกระบวนการผลิตย้อม ก็เริ่มตั้งแต่การทอสายกระเปาะเย็บตัวกระเปาะ และเย็บประกอบกัน ใช้เวลาประมาณ 3 วัน (ทำทั้งวัน) จะได้



กระเป๋า 1 ใบ ทั้งทอและเย็บ การปักเย็บของชนเผ่า ถ้ามีการนำมาประยุกต์กับสินค้ารูปแบบต่าง ๆ และได้รับการออกแบบให้เหมาะสมกับชิ้นงานที่สามารถเข้าสู่ระดับบนได้น่าจะมีโอกาสในการตลาดได้ แต่ชิ้นงานที่ทำน่าจะต้องบอกเล่าในการทำแต่ละชิ้นว่ามีความยากง่ายอย่างไร ใช้เวลาในการปักเป็นลายแต่ละลายอย่างไร ซึ่งก็น่าจะมีศักยภาพในระดับปานกลางสำหรับตลาดระดับบน

### ข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาตลาดสำหรับกลุ่มผ้าทอบ้านหนองเขียว

ข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาตลาดของผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเชิงวัฒนธรรม สำหรับตลาดระดับบนสำหรับกลุ่มผ้าทอบ้านหนองเขียว

แนวทางในการพัฒนาตลาดของผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเชิงวัฒนธรรม สำหรับตลาดระดับบนสำหรับกลุ่มผ้าทอลานบ้านหนองเขียวก็จะเหมือนกับที่บ้านผาได้ ทางผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า

1. หากมีการนำกรรมวิธีในการปักเย็บผ้าของชนเผ่ามาประยุกต์กับรูปแบบของสินค้าใหม่ และประยุกต์สีเพื่อให้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค เช่น นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติไม่ชอบสีฉูดฉาด ก็อาจมีการเปลี่ยนเป็นโทนสีครีม น้ำตาล น้ำเงิน เป็นต้น ก็เป็นโอกาสที่จะช่วยในการพัฒนาตลาดได้ แต่ยังต้องการผู้ที่ช่วยออกแบบสินค้า และเข้าใจโทนสีตามรสนิยมของผู้บริโภคในแต่ละประเทศได้หากเป็นตลาดต่างประเทศ โดยน่าจะมีการอธิบายความยากง่ายและระยะเวลาของการผลิตชิ้นงานแต่ละชิ้น
2. การจะนำผลิตภัณฑ์ผ้าทอของชาวลาหู่เข้าสู่ตลาดระดับบน โดยอาศัยเรื่องราว อาจทำได้ค่อนข้างยาก และตลาดอาจมีการปะปนกับชนเผ่าอื่น ซึ่งไม่ใช่เอกลักษณ์ของตนเอง ซึ่งอาจไม่ได้เป็นตลาดดั้งเดิมของชนเผ่า
3. การทอผ้าซึ่งเป็นชิ้นงานดั้งเดิมของชนเผ่าเป็นชิ้นงานที่มีความน่าสนใจ รวมทั้งตลาดที่มีการตัดผ้าเป็นชิ้นสี่เหลี่ยมเล็ก ๆ แล้วนำมาเย็บตกแต่งบนตัวผ้าเป็นลวดลายดั้งเดิมต่าง ๆ เช่น ลายเขี้ยวหมา ลายดาเคียว หรือสองคา ที่พอจะถ่ายทอดความหมายและวิถีชีวิตของผู้หญิง ผู้ชายลาหู่ได้บ้างจากข้อมูลวิทยุภูมิ นอกจากนี้ ยามของลาหู่ก็มีความเป็นเอกลักษณ์ของชนเผ่าตนเอง ถ้าหากเทียบกับชนเผ่าอื่น ที่ส่วนใหญ่ยามจะใช้การทอเพียงอย่างเดียว ไม่มีการปักเย็บตกแต่งเหมือนของลาหู่คำ
4. หากเป็นชิ้นงานที่ได้มีการตัดเย็บด้วยมือ โดยไม่ใช่เครื่องจักร ก็อาจเป็นการเพิ่มคุณค่าของชิ้นงานได้ด้วย แต่ก็ไม่สามารถที่จะผลิตชิ้นงานจำนวนมากได้

## ข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาตลาดของผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเชิงวัฒนธรรมสำหรับตลาดปัจจุบันสำหรับกลุ่มผ้าทอบ้านหนองเขียว

สำหรับการพัฒนาตลาดของผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเชิงวัฒนธรรมสำหรับตลาดปัจจุบัน นั้นทางผู้วิจัยเห็นว่า

1. หมู่บ้านหนองเขียว ในกลุ่มผู้ผลิตเดิมเป็นกลุ่มที่มีความชำนาญ และมีฝีมือในการทำหัตถกรรมประณีต ผู้ที่ทำมีอายุโดยเฉลี่ย 40 ปีขึ้นไป และปัจจุบันได้เลิกผลิตงานหัตถกรรมขายส่งให้กับร้านค้าหัตถกรรมชาวเขา จังหวัดเชียงใหม่ มาเป็นระยะเวลา 5 ปีแล้ว โดยสินค้าที่ชาวบ้านผลิตได้มีหลากหลาย แต่ขาดการถ่ายทอดให้กับรุ่นต่อไป หากมีการจัดตั้งกลุ่มใหม่และมีการถ่ายทอดงานหัตถกรรมในหมู่บ้านต่อไปก็จะเป็นการสืบสานงานของชนเผ่าต่อไป และควรผลิตสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของชนเผ่าไม่ใช่ลอกเลียนแบบชนเผ่าอื่น
2. ชาวบ้านมีช่องทางการจำหน่ายน้อย ทั้งนี้ชาวบ้านหนองเขียว ให้สัมภาษณ์ว่า ศูนย์ฯ สนับสนุนเพียงชิ้นงานของกะจิ้น กับอีกก้อนั้น ผู้วิจัย เห็นว่า ศักยภาพของผู้ผลิตในกลุ่มเดิมที่มีในอดีตของชาวลาหู่บ้านหนองเขียวมีศักยภาพมาก ในด้านฝีมือและความชำนาญ ดังนั้นหากโครงการหลวง ให้การสนับสนุนในการจัดตั้งกลุ่ม และให้ความช่วยเหลือทางด้านการตลาดให้กับกลุ่มก็จะเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมรายได้ นอกเหนือให้กับชาวบ้าน
3. อย่างไรก็ตาม ในการขายผ่านทางมูลนิธิโครงการหลวง เป็นลักษณะการฝากขายซึ่งผู้ผลิตอาจไม่ได้เป็นเงินสด ซึ่งจากการสัมภาษณ์ผู้ผลิตต้องใช้เงินทุนตนเองในการซื้อวัตถุดิบ ซึ่งอาจไม่มีเงินมาหมุนเวียนในการลงทุน หากเป็นไปได้ควรสนับสนุนเงินทุนในระยะแรก ซึ่งอาจเป็นเงินดอกเบี้ยต่ำ หรือไม่มีดอกเบี้ย และมีการส่งคืน
4. นอกจากนี้ สินค้าที่ทางมูลนิธิรับซื้อควรมีการตรวจสอบคุณภาพในการผลิตของชาวบ้านด้วย เพื่อให้ได้สินค้าที่มีมาตรฐาน และคุณภาพดีซึ่งจะสร้างความแตกต่างกับสินค้าที่ขายในท้องตลาดทั่วไป
5. หากทางมูลนิธิโครงการหลวงเชิญวิทยากรมาให้คำแนะนำอบรม และให้ความรู้แนวคิดเกี่ยวกับโทสนีที่จะผลิตเพื่อขายให้กับลูกค้า รวมทั้งการคิดต้นทุนกำไรเพื่อใช้ในการกำหนดราคาสินค้าให้กับกลุ่มได้จะเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาการตลาดของผลิตภัณฑ์ได้

## บรรณานุกรม

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2549. “เชียงราย” [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา [http://www2.tat.or.th/tat\\_branch/upload/dow/305/Chiangrai%20fo%20Thai.doc](http://www2.tat.or.th/tat_branch/upload/dow/305/Chiangrai%20fo%20Thai.doc)
- ชูศักดิ์ เศษเกียรียงไกรกุล และมนัสศิริ เพื่อกสกันธ์. 2548. สูตรใหม่การตลาดย้อนยุคปลุกกระแส (Retro Marketing). กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- ชลดา มนตรีวัต. 2541. การสร้างความเป็นหญิงชายทางสังคมและจริยธรรมในชุมชนลาหู่: กรณีศึกษาหญิงลาหู่. เชียงใหม่: ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พยุศักดิ์ ไชยกอ. 2544. ความต้องการในการพัฒนาอาชีพการเกษตรของชาวเขาเผ่าลาหู่ตำบลบ้านดอยปู้หมื่นใน ตำบลแม่ลาว อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (เกษตรศาสตร์) สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- มูลนิธิกระเจา. 2549. “ลาหู่” [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://www.hilltribe.org/thai/lahu>.
- ฤชอร แสงโคก. 2544. อาชีพการทอผ้าที่เอวของชนเผ่ากะเหรี่ยง บ้านพระบาทห้วยต้ม อำเภอเถิน จังหวัดลำพูน. เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. 2541. หลักการตลาด. กรุงเทพฯ : บริษัทระพีฟิล์ม และโซเท็กซ์ จำกัด.
- ศูนย์พัฒนาและส่งเสริมชาวเขาจังหวัดแม่ฮ่องสอน. 2549. “ข้อมูลชาวเขา” [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://www.mhsdc.org/interest14.htm>.
- สายเมือง วิริยศิริ. 2529. ชาวเขาในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สุทธาภาลาดพร้าว.
- สุภาภรณ์ จันทวานิช. 2547. การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานจังหวัดพะเยา. 2549. “สถานที่ท่องเที่ยวด้านธรรมชาติ”. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา [http://www.phayao.go.th/travel\\_nature.html](http://www.phayao.go.th/travel_nature.html) (28 กันยายน 2549).
- อารีย์วรรณ อ่วมธานี. 2549. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา [http://www.krupai.net/qualitative\\_areewan.doc](http://www.krupai.net/qualitative_areewan.doc)





Allport Gordon W., "Attitudes." in C.A. Murchinson, ed., **A Handbook of Social Psychology** (Worcester, Mass: Clark University Press, 1935) pp. 798.

Hiefer International Thailand. 2549. "ลาหู่" [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา  
[http://www.heiferthailand.org/other\\_info/lahu.html](http://www.heiferthailand.org/other_info/lahu.html).

Paul and Elaine Lewis. 1984. **Peoples of the Golden Triangle**. Great Britain: Thames and Hudson Ltd.



ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่  
 Copyright© by Chiang Mai University  
 All rights reserved



ภาคผนวก

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University

All rights reserved

## ภาคผนวก ก

ผู้สัมภาษณ์.....

วันที่สัมภาษณ์.....

แบบสัมภาษณ์หัวหน้าศูนย์พัฒนาโครงการหลวง.....

“โครงการศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาหัตถกรรมท้องถิ่นและการตลาด ในพื้นที่โครงการหลวง”

คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

วัตถุประสงค์: เพื่อทราบข้อมูลในภาพรวมเกี่ยวกับหัตถกรรมของศูนย์ฯ

## 1. ข้อมูลพื้นฐานของหัตถกรรมในศูนย์ฯ

## 1.1 ชนเผ่า (ตามที่คุณสัมภาษณ์ระบุ).....

- กลุ่มที่นำเข้าไปศึกษาเกี่ยวกับหัตถกรรม (ผ้าทอ/เครื่องเงิน) อยู่ที่หมู่บ้านไหน

| ผ้าทอ    |            |              |           | เครื่องเงิน |            |              |           |
|----------|------------|--------------|-----------|-------------|------------|--------------|-----------|
| หมู่บ้าน | จน.ประชากร | จน.ครัวเรือน | อาชีพหลัก | หมู่บ้าน    | จน.ประชากร | จน.ครัวเรือน | อาชีพหลัก |
|          |            |              |           |             |            |              |           |

## 2. ประเภทหัตถกรรมผ้าทอ

- ชาวบ้านมีการรวมกลุ่มกันไหม.....

ผู้ใหญ่หมู่บ้านและหัวหน้ากลุ่มคือใคร มีเบอร์โทรติดต่อ

ไหม.....

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University

All rights reserved

- มีหน่วยงานที่เข้าไปสนับสนุนหรือไม่ หน่วยงานอยู่ที่ไหน ผู้ประสานงานเป็นใคร มีเบอร์โทรติดต่อไหม

.....



- ประเภทผลิตภัณฑ์ที่ชาวบ้าน/กลุ่มทำ (ทำอะไรบ้าง สินค้าเด่นคืออะไร และเคยได้รางวัลไหม)

.....

.....

.....

.....

- ช่องทางการตลาด (ชาวบ้านขายผลิตภัณฑ์ที่ไหนอย่างไร)

.....

.....

.....

- คนกลางที่เกี่ยวข้องมีใครบ้าง

.....

.....

.....

- ชาวบ้าน/กลุ่มมีการตั้งราคาอย่างไร (ชาวบ้านตั้งราคาเองหรือพ่อค้าเป็นคนตั้งราคา)

.....

.....

.....

- ทักษะคิดของชาวบ้านต่อการทำสินค้าที่มีคุณภาพ (งานที่ทำยากเพื่อจำหน่ายในจำนวนมาก) คิดว่าชาวบ้านจะทำหรือไม่

.....

.....

.....



- ปัญหาเกี่ยวกับหัตถกรรม ผ้าทอที่พบในปัจจุบันของชาวบ้าน คืออะไร

.....

.....

.....

- ผู้รู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือผู้เชี่ยวชาญในหัตถกรรม/ผ้าทอ มีไหม ชื่ออะไร อยู่หมู่บ้านไหน

.....

.....

.....

(ขอหัวหน้าศูนย์นัดหมาย สถานที่นัดหมาย ผู้ที่จะสัมภาษณ์ด้วย ตามแผนปฏิบัติการ)

### 3. ประเภทหัตถกรรมเครื่องเงิน

- ชาวบ้านมีการรวมกลุ่มกันไหม

ผู้ใหญ่หมู่บ้านและหัวหน้ากลุ่มคือใคร มีเบอร์โทรศัพท์ติดต่อไหม

.....

.....

.....

- มีหน่วยงานที่เข้าไปสนับสนุนหรือไม่ หน่วยงานอยู่ที่ไหน ผู้ประสานงานเป็นใคร มีเบอร์โทรศัพท์ติดต่อไหม

.....

.....

.....

- ประเภทผลิตภัณฑ์ที่ชาวบ้าน/กลุ่มทำ (ทำอะไรบ้าง สินค้าเด่นคืออะไร และเคยได้รางวัลไหม)

.....

.....

.....

- ช่องทางการตลาด (ชาวบ้านขายผลิตภัณฑ์ที่ไหนอย่างไร)

.....

.....

.....

- คนกลางที่เกี่ยวข้องมีใครบ้าง

.....

.....

- ชาวบ้าน/กลุ่มมีการตั้งราคาอย่างไร (ชาวบ้านตั้งราคาเองหรือพ่อค้าเป็นคนตั้งราคา)

.....

.....

.....

- ทักษะของชาวบ้านต่อการทำสินค้าที่มีคุณภาพ (งานที่ทำยากเพื่อจำหน่ายในจำนวนมาก) คิดว่าชาวบ้านจะทำหรือไม่

.....

.....

.....

- ปัญหาเกี่ยวกับหัตถกรรมเครื่องเงินที่พบในปัจจุบันของชาวบ้าน คืออะไร

.....

.....

.....

- ผู้รู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือผู้เชี่ยวชาญในหัตถกรรมเครื่องเงินมีไหม ชื่ออะไร อยู่หมู่บ้านไหน

.....

.....

.....

(ขอหัวหน้าศูนย์นัดหมาย สถานที่นัดหมาย ผู้ที่จะสัมภาษณ์ด้วย ตามแผนปฏิบัติการ)



## ภาคผนวก ข

ผู้สัมภาษณ์.....

วันที่สัมภาษณ์.....

แบบสัมภาษณ์ หัวหน้าหมู่บ้าน/ หัวหน้ากลุ่ม/ ผู้รู้/ หน่วยงานสนับสนุน  
 “โครงการศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาหัตถกรรมท้องถิ่นและการตลาดในพื้นที่โครงการหลวง”  
 คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

วัตถุประสงค์: เพื่อทราบข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์หัตถกรรมในด้านต่าง ๆ

## 1. การดำเนินด้านการผลิต

- วัตถุประสงค์ในการผลิต (ใช้เอง/ เพื่อจำหน่าย) และเป็นอาชีพหลักหรืออาชีพเสริม

.....

- จำนวนผลผลิต ต่อเดือน ต่อปี

.....

- จำนวนผู้ทำการผลิตได้ในหมู่บ้านนั้น ๆ

.....

- จำนวนผู้ที่ผลิตประจำ

.....

- แหล่งวัตถุดิบมาจากไหน

.....

- การซื้อวัตถุดิบ

.....

.....



- ช่วงเวลาในการผลิต ช่วงไหนของวัน/ฤดูไหน

.....

.....

.....

.....

- รูปแบบของผลิตภัณฑ์เป็นการสืบทอดมาแต่เดิมหรือไม่

.....

.....

.....

.....

- มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบหรือไม่ อย่างไร และทำไม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

- ปัญหาและอุปสรรคในการผลิต

.....

.....

.....

.....

.....

ในกรณีที่จุดประสงค์เป็นการผลิตเพื่อใช้เองให้ข้ามไปสัมภาษณ์ต่อตั้งแต่ ข้อ 4 เป็นต้นไป

## 2. การบริหารจัดการ

- เงินทุนในการซื้อวัตถุดิบ มาจากไหน

.....

.....

.....





● มีการรวมกลุ่มการผลิตหรือไม่

.....

.....

.....

● ใครเป็นหัวหน้ากลุ่ม

.....

.....

.....

● เวลาขาย คิรราคาขายอย่างไร

.....

.....

.....

● ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการ

.....

.....

.....

3. แหล่งจำหน่ายผลิตภัณฑ์

● เอาสินค้าไปส่ง/ขายที่ไหนบ้าง

.....

.....

.....

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright © by Chiang Mai University

All rights reserved

● ขายเงินสดหรือไม่ และมีการตั้งราคาเองหรือไม่

.....

.....

.....



- พ่อค้าตั้งราคาให้หรือไม่ และ พอใจราคาหรือไม่ ทำไม.....

.....

.....

.....

- ปัญหาและอุปสรรคในการจำหน่าย

.....

.....

.....

4. รวบรวมความเป็นมาของผลิตภัณฑ์ที่ผลิต (ถ้ามี)

.....

.....

.....

.....

.....

5. ทัศนคติของชาติพันธุ์ ในการผลิตสินค้าหัตถกรรม (ดี/ ไม่ดี/ เพิ่มรายได้/ เสียเวลาแต่ได้เงินน้อย/ ว่างถึงทำ/ อยากได้เงินค่อยทำ)

.....

.....

.....

ปัญหาและอุปสรรค

.....

.....

.....

6. ความต้องการ (อยากได้เงินทุน/ อยากให้มีคนมาสอน/ อยากให้คนช่วยขาย/ อยากให้คนรู้จักวัฒนธรรม)

.....

.....

.....



## 7. ความคาดหวังของกลุ่มชาติพันธุ์ในการผลิตสินค้าหัตถกรรม

.....

.....

.....

## ปัญหาและอุปสรรค

.....

.....

.....

## 8. ถ้ามีคนเข้ามาส่งเสริมให้ผลิต โดยมีการกำหนดจำนวนชิ้น และแบบที่ต้องผลิต โดยลักษณะงานจะเป็นงานฝีมือ ใช้เวลาในการทำงาน แต่ให้ราคาสูงกว่างานทั่วไป อยากจะทำหรือไม่ ทำไม

.....

.....

.....

## และถ้าจะขอให้ไปสอนชนเผ่าเดียวกันในคนละหมู่บ้านเพื่อผลิตจะยินยอมหรือไม่.....ทำไม

.....

.....

.....

\* สังเกต และรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับชนิดผลิตภัณฑ์ที่ผลิต ถ่ายภาพผลิตภัณฑ์ และรวบรวมตัวอย่างผลิตภัณฑ์ \*

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่  
Copyright© by Chiang Mai University  
All rights reserved

## ภาคผนวก ค

ผู้สัมภาษณ์.....

วันที่สัมภาษณ์.....

แบบสัมภาษณ์ผู้ผลิตชิ้นงานหัตถกรรม

“โครงการศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาหัตถกรรมท้องถิ่นและการตลาด ในพื้นที่โครงการหลวง”

คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

## ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวผู้ให้สัมภาษณ์

1. ชื่อ-นามสกุล.....  
ที่อยู่.....
2. ชาติพันธุ์.....
3. อายุ.....ปี เพศ ชาย/หญิง
4. ทอผ้า/ทำเครื่องเงิน มาแล้วกี่ปี .....
5. เริ่มเรียนรู้การทำหัตถกรรม ทอผ้า/เครื่องเงิน จากใคร.....  
.....  
.....

ตอนอายุเท่าใด.....

## ตอนที่ 2 การผลิตและการตลาดชิ้นงานหัตถกรรม(ทอผ้า/เครื่องเงิน)

1. กระบวนการผลิต แบบย่อ .....

ถามเพื่อให้เข้าใจกระบวนการผลิต และดูว่าทำการผลิตเองทั้งหมดหรือซื้อบางส่วน  
มาแล้วนำมาประกอบเข้าด้วยกัน

2. ผลิตชิ้นงานหัตถกรรมที่รูปแบบอะไรบ้าง.....
3. จำนวนผลผลิต ต่อเดือน.....  
-จำนวนผลผลิตต่อปี.....
4. ชื่อวัตถุดิบ/อุปกรณ์ที่ไหน.....  
.....

ผ้าทอชาติพันธุ์ลื้อ



ชื่อเงินสดหรือ/เงินเชื่อ .....

5. ต้นทุนวัตถุดิบเป็นเท่าไร .....

6. จำนวนผู้ทำการผลิตได้ในหมู่บ้านนั้นๆ (มีกี่หลังคาเรือน /หรือมีกี่คน) .....

7. จำนวนผู้ที่ผลิตประจำ .....

8. ช่วงเวลาในการผลิต ช่วงไหนของวัน/ฤดูไหน .....

9. ทำเป็นอาชีพหลัก หรือเสริม .....

10. ตอนผลิตเดิมๆ ทำอะไร รูปแบบไหน .....

11. มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบไหม (อย่างไร ทำไม และใครมาสอน) .....

-อย่างไร .....

-ทำไม .....

และใครมาสอน .....

12. ปัญหาและอุปสรรค .....

**การบริหารจัดการ**

13. เงินทุนในการซื้อวัตถุดิบ มาจากไหน.....

.....  
.....  
.....

14. มีการรวมกลุ่มการผลิตหรือไม่ .....

15. ใครเป็นหัวหน้ากลุ่ม .....

16. เวลาขาย กิราคขายอย่างไร.....

.....  
.....

17. ปัญหาและอุปสรรค .....

.....  
.....  
.....

**แหล่งจำหน่ายผลิตภัณฑ์**

18. เอาสินค้าไปส่งที่ไหนบ้าง

.....  
.....

มีคนมารับซื้อ เป็นใคร

.....

นำไปส่งให้พ่อค้าในเมือง เป็นใคร ที่ไหน

.....

19. ขายเงินสดหรือไม่.....ตั้งราคาเองหรือไม่/อย่างไร.....

.....  
.....  
.....

พ่อค้าตั้งราคาให้หรือไม่.....พอใจราคาหรือไม่.....

มีปัญหาอะไร หรือไม่ .....

.....

### ตอนที่ 3 ทักษะ

20. ทักษะ ของชาตพันธุ์ ต่อการผลิตงานหัตถกรรม .....ดี ไม่ดี เพิ่มรายได้ เสียเวลาแต่ได้  
เงินน้อย วางถึงทำ อยากได้เงินค่อยทำ

21. ....

-ปัญหาและอุปสรรค .....

.....

21. ความต้องการ อยากได้เงินทุน/อยากให้คนมาสอน/อยากให้คนช่วยขาย/อยากให้คน  
รู้จักวัฒนธรรม

.....

22. ความคาดหวังของกลุ่มชาตพันธุ์ ในการผลิตสินค้าหัตถกรรม .....

.....

-ปัญหาและอุปสรรค .....

.....

23. ถ้าเข้ามาส่งเสริมให้ผลิต โดยมีการกำหนดจำนวนขึ้น และแบบที่ต้องผลิต โดย  
ลักษณะงานจะเป็นงานฝีมือ ใช้เวลาในการทำงาน แต่ให้ราคาสูงกว่างานทั่วไป  
อยากจะทำหรือไม่

.....

และถ้าจะขอให้ไปสอนชนเผ่าเดียวกันในคนละหมู่บ้านเพื่อผลิตจะยินยอมหรือไม่  
.....ทำไม.....

.....  
.....  
.....

#### ตอนที่ 4 เรื่องราวเชิงวัฒนธรรมของชิ้นงานหัตถกรรม

24. เรื่องราวความเป็นมาของผลิตภัณฑ์ที่ผลิต (ถ้ามี) .....

.....  
.....  
.....

25. ชิ้นงานที่ผลิตชิ้นงานใดที่ทำยากที่สุด.....

.....  
.....  
.....

26. ชิ้นงานใดที่ผลิต เป็นชิ้นงานที่มีการสืบทอดกันมานาน.....

.....  
.....  
.....

27. ลวดลายที่ใช้ มีชื่อเรียก/ความหมายหรือไม่.....

.....  
.....  
.....

28. ลวดลายดั้งเดิมที่เป็นเอกลักษณ์ของชาติพันธุ์ คือลายใด.....

.....  
.....  
.....

29. ลวดลายที่ถูกค่านิยม คือลายใด.....

มีความหมายหรือไม่ .....

.....  
.....  
.....

30. สีที่ใช้ มีความหมาย มีเอกลักษณ์ หรือไม่ อย่างไร .....

\*สังเกต และรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับชนิดผลิตภัณฑ์ที่ผลิต ถ่ายภาพผลิตภัณฑ์ และรวบรวมตัวอย่าง  
ผลิตภัณฑ์\*



## ภาคผนวก ง

## ประวัตินักวิจัย

ชื่อ-นามสกุล: นางธันยา พรหมบุรมย์

ตำแหน่ง บริหารงานวิจัย คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

## การศึกษา

- 2541 : วท.ม. (เกษตรศาสตร์) , คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่  
(International Master of Agricultural Systems Program in Development Option)  
ได้รับทุนสนับสนุนการศึกษาจากมูลนิธิฟอร์ด (Ford Foundation)
- 2536 : วท.บ. (เศรษฐศาสตร์เกษตร) , มหาวิทยาลัยขอนแก่น

## เอกสารวิชาการ

วารสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- เบญจพรรณ เอกะสิงห์, เมธี เอกะสิงห์ และ ธันยา พรหมบุรมย์. 2546 . ตัวชี้วัดการใช้ทรัพยากรที่ดินอย่างยั่งยืนของระบบเกษตรที่สูง . วารสารเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ . 19 (1) : 71-85.
- เบญจพรรณ เอกะสิงห์ และ ธันยา พรหมบุรมย์. 2545 . การเปลี่ยนแปลงระบบเกษตรและความยั่งยืนของประเภทการผลิตในชุมชนเกษตรที่สูง . วารสารเศรษฐศาสตร์เกษตร สหภาพเศรษฐศาสตร์เกษตรแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ . 21 (2) : 39-54.
- เบญจพรรณ เอกะสิงห์ และ ธันยา พรหมบุรมย์. 2545 . ผลผลิตของการเกษตรที่สูงในศูนย์พัฒนาโครงการหลวง . วารสารเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ . 6 (2) : 48-63.
- ธันยา ลิ้มคำดวง , เบญจพรรณ เอกะสิงห์, บุญเสริม ชีวะอิสระกุล และ กมล งามสมสุข. 2541 . ผลผลิตและระดับการใช้เงินทุนของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในจังหวัดเชียงใหม่ . วารสารเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ . 19 (2) : 87-100.
- เบญจพรรณ เอกะสิงห์ ธันยา พรหมบุรมย์ จีมา โยธาทักดี และ กมล งามสมสุข. 2547. ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตลำไยในจังหวัดเชียงใหม่และลำพูน. วารสารเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ปีที่ 8 ฉ.1-2 มกราคม-สิงหาคม 2547. หน้า 17-44.

- กุศล ทองงาม เบญจพรรณ เอกะสิงห์ และ ชันยา พรหมบุรมย์. 2547. ผลของความเสี่ยงต่อผลตอบแทนจากการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในแหล่งผลิตสำคัญ. วารสารเศรษฐศาสตร์เกษตร สมาคมเศรษฐศาสตร์เกษตรแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ ปีที่ 23 ฉ.2 (ก.ค 47) . หน้า 21-38.

#### รายงานและรายงานฉบับสมบูรณ์โครงการวิจัย (Final Report)

- Cécile Barnaud, Thanya Promburom, Panomsak Promburom, Guy Trébuil and François Bousquet. 2005. **Participatory modelling to support collective watershed management in North Thailand : Report of research activities for Department of Public Welfare.** Multiple Cropping Center , Chiang Mai University.
- Cécile Barnaud, Thanya Promburom, François Bousquet, Panomsak Promburom and Guy Trébuil. 2005. **Companion modelling for collective learning on land & water management in northern Thailand highlands.** Poster presentation during 7-9 December, Montpellier, France.
- Orachorn Maneesong, Boonsawart Prugsiganont, Pichayalak Pichayakul, Traci Morachnick, Orapin Santidhirakul, Thanya Promburom and Soonthara Sukuntha. 2005. **Final Report: Foreign Tourists's Perceptions of The Night Bazaar, Chiang Mai Province.** Faculty of Business, Chiang Mai University. Funded by Chiang Mai Municipality.
- เบญจพรรณ เอกะสิงห์, เมธี เอกะสิงห์ และ ชันยา พรหมบุรมย์. 2544 . รายงานฉบับสมบูรณ์: ตัวชี้วัดความยั่งยืนของระบบเกษตรและทรัพยากรธรรมชาติบนที่สูง: มุมมองทางเศรษฐกิจสังคม. ศูนย์วิจัยเพื่อเพิ่มผลผลิตทางเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จ.เชียงใหม่, 150 หน้า.
- เมธี เอกะสิงห์ เบญจพรรณ เอกะสิงห์ เฉลิมพล ตำราญพงษ์ และ ชันยา พรหมบุรมย์. 2542. รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการพัฒนาระบบฐานข้อมูลดินระยะที่ 2 : การพัฒนาระบบการประเมินคุณภาพที่ดินสำหรับพืชเศรษฐกิจ. ศูนย์วิจัยเพื่อเพิ่มผลผลิตทางเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

### ประวัตินักวิจัย

ชื่อ-นามสกุล: นายวิสูตร จิตอารี

ตำแหน่ง : อาจารย์ ภาควิชาการบัญชี คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

หมายเลขโทรศัพท์ : 053-942137-9

E-Mail : wisuttorn@ba.cmu.ac.th

#### การศึกษา

2543 : บัญชีบัณฑิต , สาขา การบัญชี , มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

2545 : บัญชีมหาบัณฑิต , สาขา การบัญชี , มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ความเชี่ยวชาญ AIS , ต้นทุน : บัญชี

#### งานวิจัย

- การพัฒนาระบบบัญชีฟาร์ม โคนมของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมสมาชิกสหกรณ์โคนมแม่ฮ่องสอน จำกัด จ. เชียงใหม่ , (ผู้ร่วมวิจัย) , (เสร็จสมบูรณ์)
- การศึกษาความต้องการของนักศึกษามหาวิทยาลัยพายัพ วิทยาเขตแม่ลาวต่อโครงการ SMART POINT ของบริษัทเชียงใหม่วันสันทันท์จำกัด , (ผู้ร่วมวิจัย) , (เสร็จสมบูรณ์)
- ผลกระทบจากมาตรการควบคุมโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในพื้นที่จ.เชียงใหม่ , (ผู้ร่วมวิจัย) , (เสร็จสมบูรณ์)

#### เอกสารทางวิชาการ

- การบัญชีภาษีอากร (ส่วนที่ 1) ภาควิชาการบัญชี คณะบริหารธุรกิจ. 2548.

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่  
Copyright© by Chiang Mai University  
All rights reserved